

Universul cărții

GUTENBERG

• ANUL XV • MARTIE, 2023

• NR. 54

MAGAZIN CULTURAL ARĂDEAN

GUTENBERG UNIVERSUL CĂRȚII

Anul XV, Nr. 54

Martie 2023

Serie nouă

PUBLIȚIE TRIMESTRIALĂ EDITATĂ
DE EDITURA GUTENBERG UNIVERS ARAD
ROMÂNIA

COLEGIUL REDACȚIONAL

Florica R. CÂNDEA - Redactor șef
Carina BABA - Redactor șef adjunct

COLEGIUL CONSULTATIV

Eugeniu CRISTE
Anton ILICA
Valeriu ILICA
Iuliana PINTEA
Horia TRUȚĂ
Ioan TULEU

REDACTORI

Lucia BIBARȚ
Dana DUGHİ
Mira ODAGIU
Loredana TUDORESCU

IMAGINE CONCEPTUALĂ ȘI CORECTURĂ

Camelia BELEI
Adina MATEI
Ioana NISTOR

FOTO

Mircea BORAN
Mircea IRIMESCU

REDACTORI DIN DIASPORA

Vasile BARBU
Ovidiu CORNILĂ
Hans DAMA
Daniela FORCOȘ
Teodor GROZA DELACODRU
Daniela GUMANN
Smaranda KAFKA
Laura-Anișoara MUSTEȚIU
George ROCA
Vanghea STERYU

CUPRINS

EDITORIAL	3
DOCUMENTAR-Aradul în timp.....	5
CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI.....	24
UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI.	
SPECIAL	43
SALON GUTENBERG.	
LECTURI ȘI LITERATURI. RECENZII	52
LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA	79
EVENIMENT PRIMIM SPRE PUBLICARE	107

MEMBRI ONORIFICI

Constantin AVĂDANEI
Emil PINTEA
Doru Dinu GLĂVAN

Design-concepția grafică a copertei
DTP-Ecaterina MEHESZ
DISTRIBUIRE
Magazin de prezentare, Calea Victoriei nr. 41
Mica publicitate Jurnal Arădean,
B-dul Revoluției nr. 62

*Revista Gutenberg Universul Cărții
fondată în 2009

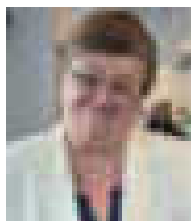
Revista Gutenberg Universul cărții precizează

Toate materialele publicate pe parcursul anului 2023, vor fi ierarhizate la sfârșitul anului și vor face obiectul Galei Excelenței (ediția a VI-a), conform segmentelor cunoscute ca generice.

Notă: total semnatori 2991 (an XV)
total articole 3091 (an XV)

Revista se distribuie gratuit. Avem și o pagină de facebook (Salon Cultural Gutenberg).
Vă invităm să accesați pagina web: www.edituragutenbergunivers.ro

Responsabilitatea asupra conținutului textelor aparține autorilor.

EDITORIAL

DE CE SCRUI FEMEILE... SAU...

Florica R. CÂNDEA

**Cum e să fii Gutenberg, an 15, contează oare povestea?!
Sau cum e să fii redactor - șef vreme de patrusprezece ani...
Sau... mai simplu... editorial...**

În jurnalul anilor, ca o amară pastilă, era același gând ori tomnatic, ori primăvărat, ori vârstei de iernatic! Ce de atribute! Un jurnal cu pastile în editorial cu însemnări și opinii în fraze nonbombastice, ci pline de seva gutenbergistă! Scrii... scrii... scriind dar mai faci pauze!

Mai o zicală de fală! Mai un chapeau bas! Mai o Gală! Și...apoi, cine-ți mai dă cu tifla, cu flitul, nu e nașpa?!... cum că alții erau, zău, pe dinafară...zău?!? Nu , zău!!!?

În rostuirea Imnului nostru de Gutenberg ca o înveșnicire pe pământ românesc și străin, crezul a răsunat! Pândeam cu nerăbdare lunile anului să-ncep alt număr de revistă! Și începutul a fost decembrie 2009, în creion și caiet maculator! Cu anii, acestea au devenit desuetidune și tehnocrați de bun simț au luat locul maculaturii.

Eu sau noi, nu am avut decât arar, un culoar întunecat dar, totuși, am avut! De ici, de colo, scriitori inepti săreau direct la magazin după numărul unde se semnau și apoi, să vezi distribuire... o nouă apariție editorială... cu x ori y la bord!

Acum, au și ei revistele lor! În relief imagistic sau agoristic... literar!

Dar, povestea noastră contează! Din cinci în cinci... Refac și azi acest traseu și-mi place! De la un petec de hârtie împăturită a ajuns la peste o sută de pagini! Censeambă să fii redactor-șef?! Ei, și tu, acum, ce tot te întrebi?!? Înseamnă! Drumuri! Noroaie la propriu și la figurat prin gunoaie! Care gunoaie le strângeam singură prin stații de taxi sau tușuri de dușuri! Calde, reci, precum anotimpuri de apariții continue, Gutenberg 15!

Cu gândul la luna lui Mărțișor, scriu și acum acest Editorial! Înfașat în sărbătoarea unei noi ediții! E un simbol al renașterii în primăvara aniversarii noastre! Sub adieri suave, îmi ascult strigările din urmă.

-A, tu ești cu Gutenberg!!!

-Da!

Luna martie începe cu celebrarea femeii sub platoșa unei unice iubiri: revista arădeană care a ajuns la antipozii! Purtătoare de griji omenești, ea, femeia, dă oamenilor, sensuri și esențe de prezențe! Și această cărțuție-ediție, o dedicăm femeii, care îndrăznește și inspiră grații. Dorinți și griji pentru sexul puternic, ea, femeia, naște demnitate, ură, incizii și perfuzii către acei slabi și lipsiți de ecuson! De stindard! Și, oare, cum e femeia care dăruiește, care e pasionat -pasională în strop de cerneală? dacă nu neobosită și trudită?

Când am pornit la drum (decembrie 2009), visam la o altă primăvară cu ruj de mură la centură! Acum, declarația mea de iubire e în haina alb-roșie, ca o mărgea de

sărut în colți de buze! Pentru tine, cititor, coleg, colaborator sau simplu tocător de vorbe! Goale!

Nu e ușor să fii Gutenberg 15 și e frumos doar atât: să fii redactor șef și să ai înțelepți admini care nu le aruncă la pubela neatentei! Din contră! Cu Agendele de sărbători în contabilizări funeste ... E mai greu!

Dar, toate trec... Vrem nu vrem, ne mai și lovim de stânci împietrite de infuzii și invidii ca vaca la mal!

Demult, când mărtișorul se agăța în Pomul din grădină, exista iubire! Tot iubire e și această împlinire! Revista 15! Agățată în pom de lege fără de tocmeală! Cu puțin noroc! Cu multă iubire! Dar... de ce scriu femeile...

De ce salută orice nou venit și nu poartă pizma urii ca o ciumă?! Fiindcă ea nu scoate măgari pe bandă cu majuscule! Femeia lui Gutenberg în pagini crede în muguri! Un ritual de iubire e și povestea celor cincisprezece ani! Rostul nostru nu este să ne credem mai-marii lumii, dar să credem în înțelepciune e un har! Să stăm acolo unde am fost rânduți... dar... oare, știe cineva, cum am fost atunci priviți?! Pentru că e frumos și unic să fii tipografie! Editură și Salon! Și revistă și să nu copiezi vreme ed cinci ani Gala Excelenței, zece ani Salon Gutenberg și cincisprezece ani o revistă! Niciunde în țară nu veți găsi! E ca o declarație de iubire prin prismă de presă scrisă!

Furnici mărunte ...ne amușină ...pe frunte...dar cum și vinul are muscoane...lasă, coane, halba sau jalba jelaniei și...treci la scris! Singur! Sigur! Că și lumea bună și cea mărunță respectă harul priceperii scrisului iar la noi la Gutenberg cultură e capitală universală! Noi aici ne împlinim, nu ne târguim nice tagg-uim! Nu ne vindem la bani mărunți din rărunți! Noi distribuim gratuit de cincisprezece ani cu peste trei mii de semnatori și colaboratori!

De ce scriu femeile... Cum e să fii redactor șef?! Sunt semne ... de îndrăgostire și nu cer nimic! Sunt semne de alcătuire într-un Tot precum Tipografia și adminii ei! Curați!

Am avut multe de învățat în această vreme! Din iarnă până-n primăvară, scursuri mi-au fost semințe de vrajă dar, înainte de toate am învățat de la anotimpuri! Să fiu purtător de lumină și să deschid același suflet spre miros de iarbă în pagini albe de culoare și savoare de revistă!

Dragă Doamnă! Dragă Domnule!

De când nu ai mai rostit o declarație de iubire prin scris? Te invit!

Pentru că e frumos să fii redactor șef și să faci din tipografie a doua (dacă nu prima) casă! De aceea, dragă Domnule Gutenberg îți tot scriu! Eu, umila ta confidentă! Eu, redusă cam de unii, la tăcere, consimt să spun cu voce tare când tânjesc după mângâiere și dragoste! Și agende de calendare! Anuale! Ce-ar fi să folosim revista ca o declarație de dragoste în culorile iubirii? Că tot e Martie!

Îți scriu ție, Doamnă de Guty... poate așa (te) înveți lecția înveșnicirii pe fir de imaginație și pace! Destulă! Să îți porți ediția de martie ca pe un platou servit cu alb în roș de coș de dragoste! Și îți doresc să nu te pască grija de-nsingurare!

E primăvară!

Și se face vară și din floare!

Acest strop de nou, revista și primul număr de 2023 să fie celebrarea femeii în general și a scrisului ei, în special!

Iar dumitale, drag cititor, să îți fie purtător de cuvânt de Mărtișor!

STEMA ȚINUTULUI TIMIȘ. SCURTĂ PREZENTARE

Augustin MUREȘAN

Printre izvoarele heraldice se cuprind și stemele ținuturilor României, în uz între anii 1938-1940. Create de către Comisia Consultativă Heraldică, stemele acestor ținuturi sunt în număr de zece. Originalele lor se păstrează la Arhivele Naționale ale României, fondul special al Comisiei de Heraldică, mai sus menționată (Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond Comisia Consultativă Heraldică*, dosarele nr. 77-86). Ele au fost întocmite de către membrii Comisiei Consultative Heraldice, mari specialiști în acest domeniu. Studiarea lor mai amănunțită decât s-a făcut până acum, constituie fără îndoială, un segment important al heraldicii teritoriale românești.

Prin compozițiile heraldice cuprinse în câmpurile scuturilor lor, stemele ținuturilor României au o valoare istorico-documentară și trebuie să fie mai mult cunoscute. Ele au individualizat următoarele 10 ținuturi ale României întregite: Argeș (Bucegi); Crișuri (Someș), Dunării (Dunărea de Jos), Jiu (Olt), Marea (Mării), Mureș (Alba Iulia), Nistru, Prut, Suceava și Timiș.

Înființate conform *Legii administrative din 14 august 1938*, aceste ținuturi au existat foarte puțin în Istoria României și ca atare și stemele lor au fost efemer folosite. Pentru detalii privind organizarea teritoriului țării și a serviciilor (vezi *Codul Hamangiu*, 1938, vol. XXVI, partea a II-a, 1484). Compozițiile heraldice ale acestor steme au însă, semnificații deosebite (vezi Maria Dogaru, *Din Heraldica României*, Editura JIF, 1994, pp. 159-161).

Ținutul Timiș avea reședința la Timișoara și includea următoarele 5 județe: Arad, Caraș, Hunedoara, Severin și Timiș-Torontal (*Enciclopedia României*, vol. II, 1938, p. 14). În rândurile de mai jos, ne vom referi succint la stema acestui ținut.

Stema Ținutului Timiș se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, împărțit în cinci, prin trasarea a cinci brâuri, alternând roșu și albastru (sau azur); peste tot un corb negru orientat spre dreapta, având în cioc un inel de aur cu piatra roșie și sprijinindu-se cu picioarele pe o creangă de stejar verde cu două ghinde având fructificațiile de aur. *Semnificația*: Partițiunile în număr de cinci (3 roșii și 2 albastre) amintesc prin număr și culorile dominante din stemele lor, județele componente ale acestui ținut: Arad, Caraș, Hunedoara, Severin și Timiș-Torontal. Corbul cu inel în cioc evocă legenda Hunedoreștilor și se referă la faptul că aceste locuri au fost odinioară, administrate de Ioan (Iancu) de Hunedoara (Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 161, fig. 365; Augustin Mureșan, *Stemele ținuturilor României (1938-1940)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2012, pp. 54-55). Redăm mai jos și descrierea acestei steme publicată în „Monitorul Oficial”, Partea I-a, Legi, decrete, jurnale ale Consiliului de Miniștri, decizii ministeriale, comunicate, anunțuri judiciare (de interes general), Anul CVII, nr. 34 din 10 februarie 1939, p. 698. „Scutul: 5 fâșii așezate orizontal, alternând roșu și albastru, înfățișând cele 5 județe ale ținutului, prin culorile predominante din stemele lor. Peste tot, un corb negru, către dreapta, așezat pe o creangă de stejar verde, cu 2

ghinde de aur, având în cioc un inel de aur cu piatră roșie. Este corbul din armele Corvinilor de la Hunedoara, aflată în acest ținut”.

Referindu-se la aceste însemne heraldice, heraldistul Dan Cernovodeanu, scria: „Stemele create de Comisia Consultativă de Heraldică în 1938, pentru cele 10 ținuturi ale țării, au împrumutat în aspectul lor elemente din mai vechile steme provinciale ale țării (Dan Cernovodeanu, *Evoluția armelor Țărilor Române de la apariția lor până în zilele noastre* (sec. XIII-XX), Editura Istros, Brăila, 2005, p. 359, pl. LXXXVIII, fig. 9).

***

Sub semnul lui 75, 15, 10, 5 Galaxia Gutenberg Arad

Florica R. Cândea, Carina A. Baba

Evenimentul care a reunit creatori de frumos, jurnaliști, cadre didactice, universitari, istorici, arhiviști, scriitori în grai sau slujitori ai penei literare, artiști vocali, în stil popular sau folk liric, debutanți.

Sub lumina răspândită de veacuri a patronului spiritual, Gutenberg (625 de la naștere, 555 de ani de la moarte), Gutenberg însemnând „Ion, omul de la Munte”) a oblədui, străluminând, toate pragurile gândite a servi unui adevărat jubileu.

Prezentarea conținutului ultimei ediții Gutenberg din decembrie a fost făcută în lectura redactorului șef-adjunct, Carina A. Baba. (sunt demne de consemnat: conținut: 112 pagini, generice consistente: Arad-documentar, Idei și opinii, Podium literar, Diaspora la Salon, Recenzii și lecturi în literaturi, Eseuri, La o ceașcă de cafea, duminica, Aria diversitas ș.a., precum și un sumar al totalurilor, vreme de cincisprezece ani, peste trei mii de materiale publicitate cu tot atâția semnatari, mulțumiri!).

Facem mențiunea că revista Gutenberg se tipărește gratuit la Tipografia eponimă și se distribuie gratuit, iar colaboratorii sunt răspândiți la antipodi: Australia, Austria, America, Italia, Spania, Serbia, Macedonia etc., iar aria local-românească cuprinde toată țara. Prezentarea noilor membri ai grupării mozaic arădean Salon Gutenberg a fost un moment cât o punte între generații (Mădălina Cazan, 15 ani, clasa a IX-a, la un prestigios Colegiu arădean, „Moise Nicoară” și Marius Brașai, cunoscut scriitor în grai, care au citit din creațiile recente).

Un metaforic altar, format din candelile arzânde, reprezentând evenimentele marcante, a așternut, ca un „soare-răsare”, emulații și senzații de bucurie și împlinire, în străfunduri de suflet, participanților, ca un răspuns ideatic la copertele de revistă 2022, roșu, galben, purpuriu, albastru.

În prezența reprezentant administrator tipografie (Bogdan Faur) și a design DTP (Ecaterina Mehesz) au fost alături de noi, voci din sală: Bogdan Faur, Iuliana Pinte, Mircea Octavian Boran, Celus Ciobanu, Julia Mihaela Birta, Mako, Ungaria, Adina Matei, Arad (ultimele cu referiri la volumele lansate). Îmbinarea cupajelor lirice cu cele muzicale a fost întreținută de Ioan Vasile Marcu (poet) și Eugenia Ponta Pete și Valer Muler (folk și muzică de antren).

În concluzie, întrunirea aniversară sub Constelația Gutenberg la Gala Excelenței, ne va urmări multă vreme, dar ne va obliga și mobiliza spre alte noi trepte de lumină prin scris și condescență. Pentru providențiala noastră după amiază în slove sărbătorești se cuvin reverențe tuturor!

MAIORESCU ȘI ... ȚICHINDEAL

Horia TRUȚĂ

Procesul de statificare a școlii, început în 1919, a avut ca efect, în 1923, unificarea planurilor de învățământ al tuturor Școlilor Pedagogice de învățători care au devenit instituții ale statului, context politic în care la Arad, a fost înființată *Școala Normală de Băieți "Titu Maiorescu"*, cu sediul la Pavilioanele Aviației din Gai a cărei director a fost numit Ștefan Ciuceanu (1875-1935).

Situația de școală particulară, instituită în 1926 prin lege Institutului Pedagogic Confesional, nu convenea nici cadrelor didactice, care doreau o situație mai stabilă, asigurată de învățământul de stat, nici autorităților bisericești, din cauza scăderii sistematice a numărului de elevi. De aceea, la puțin timp după începerea anului școlar 1926-1927, au avut loc tratative între delegatul Consiliului eparhial din Arad, în persoana dr. Traian Botiș și Ioan Bratu, inspector școlar, delegatul Ministerului Instrucțiunii, în vederea fuzionării *Școlii Normale Ortodoxe Române, cu Școala Normală de Stat*. Tratativele, au continuat la București, între Ministerul Cultelor și Artelor și Ministerul Instrucțiunii. În urma acestora, la 14 aprilie 1927, s-a ajuns la un acord, în care sunt prevăzute condițiile fuzionării, astfel că printr-o Decizie a Ministerului, învățământul pedagogic arădean a fost reorganizat în sensul unificării celor două unități de învățământ și formarea unei noi instituții, cu numele: *Școala Normală Ortodoxă de Stat Dimitrie Țichindeal*, condusă de Ștefan Ciuceanu.

Schimbarea numelui Școlii Normale din *Titu Maiorescu*, în *Dimitrie Țichindeal*, a fost hotărâtă de Ministrul Instrucțiunii, Ioan Petrovici, la insistențele unei delegații din Arad, discuție evocată în memoriile sale, sub titlul *Maiorescu și ... Țichindeal*, text publicat în *Adevărul literar*, august, 1928 și pe care-l redăm integral în continuare.

***

Nu va fi vorba să fac o paralelă literară, de la care s-ar da îndărăt și cel mai meșter jucător pe frânghia analogiilor, ci numai să povestesc o împrejurare în care s-au găsit față în față aceste două nume, într-o crâncenă concurență, din care a trebuit să iasă un învins și un învingător.

Aveam calitatea de ministru al instrucției publice și mă aflam în cea mai groaznică zi a săptămânii; ziua audiențelor. Zi în care nu creiezi și nu construiești, nici măcar nu ai răgazul dispozițiilor de interes obștesc, ci trebuie să asculți doleanțe individuale și mai ales stăruinți de discretă călcare a legii.

Începusem să primesc unul câte unul, în ordinea sosirii și tocmai ascultam plângerea unui părinte, al cărui fiu de o rară inteligență rămăsese repetent, când șeful de cabinet țâșni, pe ușă fără să-l fi sunat, și-mi spuse pe nerăsuflăte:

-Domnule Ministru, a sosit o delegație din Arad și roagă s-o primiți cu precădere.

-Întâi să isprăvesc cu Domnul...

Tânărul meu aghiotant se îndreptă să iasă, dar părea că șovăiește și sfârși prin a se întoarce cu fața la mine.

-Sunt toți în ținută de ceremonie; redingote și jobene, adăogă dânsul cu importanță.

-Nu te emoționa, așa sunt ardelanii, protocolari; am putea lua chiar exemplu în privința asta...

Șeful de cabinet ieși. Câteva minute încă și solicitatorul care se afla la mine, uimit că nu-i acord o nimica toată; un nou examen, în fața unei comisii de încredere, pentru fiul său declarat repetent, se retrase bombănind.

Apăs butonul soneriei și spun șefului de cabinet să introducă delegația. Acesta, înainte de a executa ordinul, crede necesar să-mi dea unele amănunte.

-Am tras cu urechea în anticameră și fără să fi auzit toată conversația, am auzit că vin să protesteze, fiindcă ați dat școalei normale de acolo, numele lui Titu Maiorescu... Ce-o mai fi și asta!?

-Lasă vorba și introdu delegația.

Adevărat, tânărul meu colaborator nu se înșelase. Prinsese nodul chestiunii. Delegația introdusă, după câteva temenele ceremonioase, îmi spuse prin glasul celui mai cu vază, dintre dâșii următoarele:

-S-a publicat în Monitor un decret regal, prin care școala noastră normală se va chema în viitor Titu Maiorescu. N-am înțeles pentru ce ați ales acest nume care nu este potrivit...

-N-ați înțeles? Să vă lămuresc eu de ce. Titu Maiorescu, pe lângă că a fost un mare îndrumător în cultura românească, a mai fost și director de școală normală – la Iași. Aici a organizat admirabile lecții practice, cu care a tras brazde în domeniul pedagogiei naționale. I-aș fi dat numele său, școalei normale unde a profesat, dar aceasta se cheamă de mult Vasile Lupu, și înțelegeți bine, că nu poate fi vorba să înlătur evocarea însemnatului domnitor. Trebuia totuși să dau o satisfacție memoriei lui Maiorescu, mai ales că el trăise într-o vreme, când sufletul era mai scrupulos și mai sfielnic, și oamenii, oricâtă putere ar fi avut la dispoziție, nu-și dădeau numele, ei singuri, instituțiilor pe care le oblăduiau... Pe urmă, se socotea aceasta ca ceva rezervat după moarte. Am găsit Școala Normală de la D-voastră fără nume. Am fost bucuros să-l înscriu pe acel al marelui profesor și eram sigur c-o să vă pară bine, mai ales că Maiorescu era și Ardelean...

-Da, a fost, îngână același orator al delegației, cu aprobarea vizibilă a celorlalți... însă n-a rămas în Ardeal, ș-apoi nu era din părțile noastre...

-Ei asta!

-Noi vă rugăm să schimbați!

-Peste puțință!

-Suntem aici de toate nuanțele și vă cerem necondiționat să reveniți.

-Și dacă nu voi ceda?

-Să faceți dreptate!

-Care dreptate?

-În loc de Maiorescu să puneți pe Țichindeal!

-Asta se cheamă dreptate?

-Mai întâi acesta era de la noi și a trăit la noi...

-Dar se potrivește, creștinilor, unul cu altul, Titu Maiorescu și... Țichindeal?

Preopinental meu mă privi fix, dar după puțin, duritatea inițială a ochilor se prefăcu într-o blândețe compătimitoare. Privirile tuturor din delegație se acordară, până la uniformitate cu cea a purtătorului de cuvânt, ca instrumentele într-o orchestră bine dirijată. Eram împresurat din toate părțile de un val de milă adevărată...

-Probabil Domnule ministru, că n-ați citit niciodată pe Eminescu

-Cum?

-...Adică *Epigonii* lui Eminescu

Mi s-a părut înjositor să protestez și nu știu de ce am crezut că e mai potrivit cu situația să răspund cu brutalitate.

-Eu n-am cetit pe Eminescu.

-Vă rugăm mult să răsfoiți *Epigonii*, reluă cu trufie protectoare, preopinental meu și o să vedeți atuncea cât de mare a fost Țichindeal...

Desigur, pentru a-mi da răgaz să-mi întregesc studiile literare și să mă pun la curent cu bucata eminesciană, delegația mi-a cerut voie să se retragă și autorizația de-a reveni peste trei zile, pentru răspunsul definitiv...

Așadar romantismul eminescian, care idealiza trecutul și scobora actualitatea, care atașa epitete iperbolice învățăceilor și scribilor mai vechi:

Văd poeți, ce scriu o limbă, ca un fagure de miere

Țichindeal gură de aur, Momulean glas cu durere,

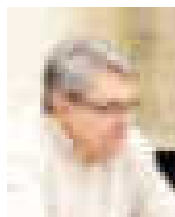
Romantismul acesta poetic, lipsit de orice obiectivitate și măsură, slujea acum ca mărturie istorică și argument decisiv. Iar atunci când Maiorescu în Direcția nouă, relevând pe Eminescu îi reproșa totuși la cele trei poezii începătoare, abuzul de antiteze și idealizarea absurdă a unui trecut destul de modest în sine, avea – cine știe? – poate și presentimentul chestiei personale, când va fi pus în cumpănă de meritele zdrobitoare ale lui Țichindeal...

Trebue să destăinuesc acum că după cele tri zile de gândire, m-am plecat voinței delegației și am ridicat pe frontispiciul școalei, în locul lui Titu Maiorescu, pe Țichindeal. Cu ce inimă, numai eu știu...

Dar ar fi fost prea mult să mi se pretindă rezistența, căci după ce trecusem în ochii delegației ca un mare ignorant, nu-mi rămânea decât o compensație: să nu apar cel puțin și ca un îndărătnic

La 15 iunie 1932, directorul școlii, Terentie Olariu, a făcut cunoscut Ordinul Ministrului, prin care Școala Normală Dimitrie Țichindeal a fost mutată din Gai, în centrul orașului, pe strada Corneliu Dragalina, unde se află și în prezent.

Despre Nea Mitică

De data aceasta o să apelez la ceea ce mi s-a povestit de oameni mai în vârstă ca subsemnatul, care au trăit începuturile „Democrației populare” promovată de regimul comunist după 1945. Cel care mi-a povestit primele două întâmplări reluate aici a fost nea Mitică Vizitiu, pe care l-am întâlnit în toamna lui 1971 pe când era revizor la cotidianul ”Flacăra Roșie”, organ al Comitetului Județan Arad al PCR . Era deja pensionar, învățător, absolvent al Școlii Normale, cu multă știință a ortografiei limbii române, un om jovial, hâtru, și bun povestitor. El citea fiecare număr al ziarului după ce a fost corectat și avea în grijă faxul pe care veneau știrile de la „Agerpres”, dintre care selecta articolele pentru ultima pagină, cea de externe.

Era un om integru, nu se amesteca în tot felul de bârfe, ocolea micile scandaluri, frământări, nici nu participa la ședințele de redacție și la învățământul politic pentru că nici nu era membru al redacției, cred că avea statutul de colaborator. Dar era el însuși o instituție și prezenta deplină încredere tuturor, mai ales că se confunda cu ziarul cu care a colaborat încă din octombrie 1945 când s-a înființat sub numele de „Patriotul”.

Primul pas

Era prin toamna lui 1945, cu mari probleme în Țara care ieșise nu demult dintr-un război devastator, cu multe pierderi în vieți omenești și imense distrugerii materiale. Oamenii erau nemulțumiți, lipsurile materiale erau și ele mari, totul se procura pe cartelă. Dar oficialii aveau în prim planul preocupărilor epurarea aparatului de stat de funcționarii considerați vinovați de dezastrul țării. Pentru aceasta apelau și la oamenii muncii care să le fie alături în acest efort, erau chemați să demaște colaboraționiștii pentru a fi eliberați din funcție și eventual judecați. Deci, lozinca zilei în adunările populare, în mitinguri și alte manifestări cu public era: ”Noi vrem epurație”.

Așa a fost și într-o zi de piață la Brad, unde moșii erau adunați să-și facă cumpărăturile, să schimbe marfa, de multe ori în natură, spre a-și satisface cele necesare traiului zilnic și să se aprovizioneze cu uneltele, sămânța și animalele etc trebuincioase lucrului de peste an. În mulțime se aflau și activiști trimiși de la oraș să promoveze lozinca zilei și care trebuiau să intervină atunci când li se dădea semnalul. Când era mai multă lume, pe la prânz un astfel de activist-propagandist a adus o măsuță pe care a așezat-o acolo unde era mai multă lume, s-a urcat pe ea și a început să cuvânteze despre faptul că România a ajuns în această stare de mari lipsuri, că viața era așa de grea din cauza foștilor conducători care și astăzi se mai află în funcții și pentru a se îndrepta lucrurile pe calea cea bună aceștia trebuie să fie epurați din aparatul de stat. Lumea se adunase în număr mare să vadă, să audă despre ce este

vorba. La un semn al cuvântătorului activiștii răspândiți în mulțime au început să strice „Noi vem iepurare”, așa pe graiul moțesc. Sigur, puțini oameni au înțeles ce înseamnă aceasta dar au început și ei să strige, că multe nevoi aveau și poate o fi bună și iepurația la ceva. Dar aceia ce se aflau mai la margine nu au înțeles prea bine ce se striga și au strigat și ei: ”Noi vrem iepuri și rațe”, ceea ce era mult mi aproape de nevoile lor. Sigur că epurarea s-a produs dar oamenii au rămas cu aceleași probleme de zi cu zi. Acesta a fost primul pas în drumul spre democrație.

Al doilea pas

Într-un răstimp de doi ani doi epurarea aparatului de stat de colaboraționiști și fasciști a fost înfăptuită. Începând cu 1946 s-a trecut la o altă etapă, care a ținut până prin 1948, la implementarea democrației populare la care să participe oamenii muncii de la orașe și de la sate. Lozinca strigată la manifestările populare era de data aceasta: „Noi vrem democrație”. Chit că nu mulți știau ce este aceea democrație și nici nu îi interesa prea mult pentru că alte erau nevoile oamenilor. Aceasta o demonstrează și episodul petrecut de data aceasta la Timișoara povestit tot de nea Mitică.

„Într-un din zilele anului 1947 la Timișoara se desfășura o mare manifestație populară la care participau muncitorii din oraș, cu steaguri tricolori și steaguri roșii cu secera și ciocanul. Se purtau și lozinci dintre care se detașau acelea pe care se scria: „Noi vrem democrație”. Din când în când, stimulată de propagandiși infiltrați printre oameni, mulțimea aflată în marș striga: „Noi vrem democrație, noi vrem democrație”. Pe trotuare erau destui trecători care curioși priveau manifestațiunea, încercând să priceapă despre ce este vorba. Între aceștia se aflau și doi cociși, care lucrau pentru un proprietar de ștraf-cocii, vehicule trase de cai care pe vremea aceea se foloseau la transportul mărfii în oraș. Unul era înalt și slab iar celălalt mai mic și bondoc și tare ar fi vrut ei să fie proprietari de astfel de vehicule.

Au ascultat ei ce se cerea de manifestați, fără să înțeleagă cuvântul democrație, dar se gândeau că o fi de folos așa ceva din moment ce atâția oameni își doreau locrul acesta. Și pentru că și ei aveau nevoile lor, s-au pus în coada coloanei și au început să strige cât puteau de tare, spre a fi auzită și cererea lor: „Noi vrem ștraf-cocie, noi vrem ștraf-cocie”.

Aceasta ne-a povestit ne-a Mitică care a văzut cu ochii lui episodul relatat de noi. Ceea ce presupunem că s-a întâmplat mai târziu este faptul că proprietarul ștrafurilor a rămas fără vehicule care au fost naționalizate iar cocișii, în cel mai bun caz, au lucrat în continuare la cooperativa ce presta servicii de transport marfă cu ștrafuri.

Al treilea pas

În sfârșit, prin 1948-1949 doleanțele oamenilor muncii au fost pe deplin satisfăcute și democrația populară și-a intrat pe deplin în rol. Despre modul în care a funcționat această mare cucerire revoluționară ne-a povestit muncitorul tipograf linotipist Ghiur (nu-mi amintesc prenumele). Nea Ghiur lucra pe linotip, o mașină cu ajutorul căreia se culegeau literele în plumb, aranjate pe rânduri. Era o meserie care nu presupunea efort fizic ci doar concentrare mentală pentru a culege corect ceea ce primea în manuscrisul bătut la mașina de scris. Dar ne-a Ghiur era mai mult decât un muncitor obișnuit, fiind vechi în meserie era și suficient de instruit, cunoștea

gramatică, așa încât își permitea să corecteze chiar autorii articolelor, iar la noi, corectorii, „materialele” la care lucra el veneau aproape fără greșeală.

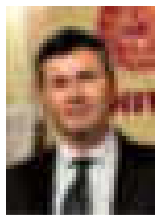
Pentru că a fost tipograf și tipografii erau considerați un fel de intelectuali printre muncitori și era și membru al Partidului Muncitoresc Român, „democrația populară” l-a propulsat pe nea Ghiur în funcția de prim-secretar al Raionului Pecica și președinte al Consiliului Popular Raional, din Regiunea Arad. În vremea aceea lumea satelor era frământată de o nouă năpastă care se abătuse asupra ei: Cotele. Acestea erau dări obligatorii către stat din cereale, carne, lapte etc plătite cam cu a zecea parte din prețul de piață. De multe ori gospodarii se întorceau acasă de la treieriş cu abia un sac de grâu și acela de categoria a doua, insuficient pentru traiul de peste an. Dar, culmea democrației, aceste dări obligatorii trebuia să fie aprobate în adunări populare. Iată cum se desășura toată procedura după spusa primului secretar:

„Într-una din duminici am avut planificat să ne ducem, noi activul raional, la Macea să participăm la adunarea populară care urma să aprobe cotele. Știam că va fi complicat și nu fără riscuri. Măcenii erau oameni gospodari, bogați, mulți era nemți și mă temeam că vom avea probleme, iar grijile i le-am împărtășit și secretarului pe probleme economice, un tip înalt, bine făcut, om de acțiune. Dar el îmi zice: - Lăsați pe mine tovarășe prim că rezolv eu. – Și dacă se revoltă ce facem că nu avem cu noi decât doi tovarăși de la securitate și milițienii de aici. – Nici o problemă, o să vedeți că totul o să iasă bine”.

Ei, începe ședința, le spunem oamenilor adunați în sala căminului cultural despre obligația patriotică de a livra alimente muncitorilor de la oraș, care și ei ne ajută cu uneltele trebuincioase aducând în plus alte asemenea argumente ca solidaritatea de clasă, fidelitatea față de politica partidului etc. Dar pe măsură ce vorbeam observam cum crește neliniștea oamenilor, care au început să murmure iar vocile erau tot mai puternice pe măsură ce mă apropiam de final, adică de punctul culminant în care trebuia să le cerem votul. Când mă opresc din cuvântat și cer votul popular teniunea era la maximum. Dar, atunci se ridică secretarul meu de la masa de prezidiu, își arată statura impozant și strigă cu voce tare: „Ia să văd cine este împotrivă, ridică-te în picioare să te cunosc și eu.” La care provocare nimeni nimic. Atunci se întoarce către cel care întocmea procesul verbal și zice. „Pentru că nimeni nu este împotrivă înseamnă că totă lumea este pentru”.

Așa s-a votat pe, deplin democratic, jecmânirea oamenilor de roadele muncii lor. Democrația populară a învins pe deplin și la sate.

***

DOCUMENTAR-Aradul în timp

ORDINUL „COROANA ROMÂNIEI” ACORDAT ÎN 1922 MEDICULUI ȘEF AL SPITALULUI DE COPII DIN ARAD

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

La recomandarea Ministerului Sănătății Publice, Muncii și Ocrotirilor Sociale și urmare a raportului lui G. G. Mârzescu, ministrul ad-interim al Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 58.644 din 20 noiembrie 1922, regele Ferdinand I a semnat în București, la 22 noiembrie 1922, decretul nr. 4.867 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 245/1922), prin care acorda dr. Rusu, medic-șef al Spitalului de copii din Arad, Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer. Decretul de mai sus a fost publicat în „Monitorul Oficial” nr. 188 din 28 noiembrie 1922, p. 8791.

Prezentăm, apelând la faleristică, la heraldică și la sigilografie, descrierea decorației și reproducerile grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București și din colecția plutonierului adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea. Ordinul „Coroana României” a fost instituit la 10 mai 1881 și avea scopul de a recompensa serviciile aduse statului. Potrivit *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Coroana României”* (Decretul nr. 3.506 din 11 octombrie 1906, aflat, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Ordinul „Coroana României” este o cruce de Malta, cu diametrul de 40 mm pentru Ofițeri, smălțuită roșu, cu marginea de smalț alb. Pe aversul crucii, pe centru, într-un medalion rotund, smălțuit roșu, se află coroana regală de oțel. Medalionul este înconjurat de o bordură, smălțuită alb, în care s-a scris cu litere și cifre aurii: * **PRIN NOI ÎNȘINE** * **14 MARTIE 1881** (data proclamării regatului).

Pe revers, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, s-a scris, orizontal, cu cifra și litere aurii, **10 MAIU** (data încoronării) și, în bordura albă, tot cu aurii: * **1866** * **1877** * **1881** (datele urcării pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). La Ofițeri, cifra regală, între brațele crucii, ca și montura crucii, sunt de aur, iar panglica este de culoare albastru-închis, cu câte o dungă pe fiecare margine de culoarea oțelului, lată de 6 mm. Pe deasupra panglicii, la Ofițeri, mai este și o rozetă cu un diametru de 25 mm.

*Ordinul „Coroana României”
în gradul de Ofițer (avers și revers).
Colecția plutonier adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea.*

S I R I .

Am onorata a rugii respectuoase pe MAJESTATEA
VAASTRA sa binevoiasca a suferi, cu ocaziunea Interviului
cu Ordinile "Alteza" si "Curtea de Apel" in diferite
grade, persoanelor recomandate de Ministerul Sanatatii
Publice, Sanitatii si Servitiilor Sociale, ale unor nune
sunt aratate in act-actiunile proiecte de Decrete.

Daca MAJESTATEA VAASTRA aproba aceasta propo-
nere, o rug respectuoase sa binevoiasca a semna si sa
proiecte de Decrete, pentru Ministerul de Sanatate.

Dati-mi va rog cel mai cald respect.

S I R I .

al MAJESTATEI VAASTRE

prin plezni si prin supus servitiilor

Ministrul Afacerilor Straine *ad interim*

Cancelar al Ordinilor

G. G. Mârzescu

✓
Decret nr. 58.644
din 20 noiembrie 1922

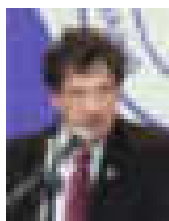
*Raportul lui G. G. Mârzescu, ministrul ad-interim al Afacerilor Străine,
cancelar al Ordinilor, nr. 58.644 din 20 noiembrie 1922.
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.*

Decretul regal nr. 4.867 dat în București, la 22 noiembrie 1922.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

DOCUMENTAR-Aradul în timp

PERSONALITĂȚI ALE ARADULUI

**EDWARD NICOLAE LUTTWAK – strategul
vremurilor noi**

Marius-Ioan GREC

Motto:

“Logica paradoxală a strategiei contrazice logica vieții de zi cu zi, merge împotriva tuturor definițiilor noastre normale ale inteligenței. Strategia are sens pentru cineva doar dacă înțelege dialectica. Dacă vrei pace, pregătește-te de război. Dacă vrei război, dezarmează și vei avea parte de război. Elitele virile și belicoase înțeleg instinctiv acest tip de gândire.” (E. Luttwak)

EDWARD NICOLAE LUTTWAK, s-a născut în 1942 într-o familie evreiască înstărită din Arad, fiind cel mai mic dintre cei trei frați, locuind pe o stradă în apropiere de piața Teatrului. Mama sa, Clara, era din Timișoara; vorbea foarte bine limba franceză și era pasionată de literatură și de jocul de tenis. Tatăl său, Iosif, era din Arad. Mai târziu, avea să deschidă prima fabrică de mase plastice din Europa, la Palermo, în 1949.

Familia a părăsit România în noiembrie 1947, după victoria comuniștilor, cu unica navă românească de pasageri ”Transilvania”, pe traseul Constanța-Napoli. Urmează școala elementară la Palermo, de unde, la vârsta de 11 ani, pleacă în Maria Britanie. Aici va urma *Carmel College* și *Quintin Grammar*, iar apoi *London School of Economics*, obținând o licență în economie analitică în 1964; ulterior își va desăvârși pregătirea în Statele Unite ale Americii.

Asociat senior la *Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale* din Washington DC, își va publica prima carte, „Lovitura de stat. Ghid practic”, la o vârstă tânără, de numai 26 de ani. În ultimele patru decenii a adus contribuții remarcabile - în multe cazuri profund originale - în numeroase domenii academice, dintre care menționez: strategia militară, istoria Imperiului Roman, istoria Imperiului Bizantin, relațiile internaționale sau științele economice. Vorbește fluent în cel puțin opt limbi: engleză, franceză, ebraică, italiană, spaniolă, coreeană, chineză; este căsătorit cu Dalya Luttwak, sculptoriță, născută în Israel. Este interesat de fenomenul politic global, în special din perspectiva securității internaționale prin prisma “zonelor fierbinți” ale globului.

Apreciază epoca contemporană mereu prin raportarea la faptele trecutului. O dovadă în acest sens este imensa bibliotecă din biroul de lucru acasă, unde pereții sunt înțesați de rafturi cu volume din clasicii latini, biografii ale lui Winston Churchill, lucrări de istorie militară și strategie, culegere de informații, artă bizantină, atlase vechi, decorații și plăci gravate din partea guvernelor străine cu care a colaborat de-a lungul timpului.

Activitatea analistului-politolog Edward Luttwak, ca strateg la nivel înalt și consultant în *intelligence* pentru Departamentul Apărării al SUA, Consiliul Național de Securitate, Departamentul de Stat precum și pentru principalele instituții militare americane (Office of the Secretary of Defense, National Security Council, US Navy, US Army, US Air Force), pentru guvernul japonez sau ministerele Apărării și serviciile de informații ale altor țări din Europa, Asia, America Latină, și Orientul Mijlociu, inclusiv pentru Coreea de Sud și China – este remarcabilă.

În ceea ce privește activitatea didactică, are calități de excepție, fiind un foarte bun comunicator; Edward Luttwak a susținut și susține cursuri la multe universități de prestigiu, precum: Bath University, John Hopkins University, Georgetown University, fiind deasemenea invitat în multe alte universități și academii militare din Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Brazilia, China, Israel, Japonia, etc

Edward Luttwak ascultă, atât în activitatea de teoretician, precum și în cea didactică sau în acțiunea practică, în primul rând de acele cutume ale gândirii – formate în timp printr-o bogată și variată lectură - care au făcut din el unul dintre experții strategici cei mai străluciți ai Americii, capabil să înțeleagă într-un mod extrem de original, penetrant și contraintuitiv necesitățile psihologice și practice care stimulează acțiunea umană; încearcă – în același timp să transmită mai departe concluziile la care ajunge, chiar și atunci când acestea nu sunt agreate de cel cărui îi sunt destinate.

Un alt intelectual de marcă al gândirii contemporane, deasemenea evreu - născut în România, cu o prodigioasă carieră în afara României – psihologul Serge Moscovici, în lucrarea Epoca Maselor, spunea:

„Omul este o oaie gânditoare. Credul și impulsiv, se repede înspre lucruri pe care nici nu le vede, nici nu le cunoaște. Aflat la bunul plac al ordinilor pe care le primește, se apleacă sau se înalță, se aprofundează trup și suflet în mulțime și se lasă acoperit de ea până la a deveni de nerecunoscut...” (parafraza după Gabriel Tarde, *L'opinion et la foule...*). În nici un caz nu poate fi vorba de un portret care să i se potrivească lui Edward Luttwak, cel care este mai degrabă exponentul unui alt prototip, creionat în câteva cuvinte de același Serge Moscovici, în prima parte a următoarei afirmații: *„... Oriunde ne vom afla vom regăsi distincția dintre o categorie de oameni care au vocația de a inventa, deci de a dirija, și o altă categorie de oameni, a majorității de astă dată, care sunt sortiți să imite, să fie așadar conduși...”*

Vocația de a **inventa**, se bazează la Edward Luttwak pe dorința acestuia de a cunoaște cât mai mult din vasta experiență a umanității, fiind dotat – în același timp - cu un remarcabil simț de a sesiza circuitele ascunse ale realității profunde, care scapă nedetectate de cele mai multe ori. Își bazează reușitele pe experiența acumulată de predecesorii noștri, chiar dacă aceștia au trăit cu sute de ani sau chiar cu mai mult timp înainte.

Doar în acest fel îl putem înțelege pe cel care a publicat numeroase cărți și articole, multe dintre ele fiind traduse în peste 20 de limbi străine, lucrări care se numără printre titlurile de referință în domenii vitale pentru epoca în care trăim, o epocă plină de conflicte majore și acumulări de tensiuni care îndreaptă lumea spre un nou *război rece*, dacă nu vom fi în stare să gestionăm prezenta realitate. O voce care încearcă să facă acest lucru, este vocea strategului, specialistului în geopolitică, specialistului în geoeconomie și istorie militară, Edward Luttwak. Numeroasele sale conferințe, articolele și volumele publicate, au meritul unanim recunoscut de a fi în același timp lecturi accesibile și instructive pentru un public mult mai larg decât cel al specialiștilor; activitatea multi-specialistului Ed. Luttwak se extinde și în domeniul susținerii unor publicații de prestigiu, ca membru în consiliile editoriale ale acestora: *Geopolitique*, *La Revista de Estudios Estratégicos*, *The European Journal of International Affairs* sau *Washington Quarterly*.

Părerile lui Edward Luttwak pot părea, la prima vedere șocante, dar dacă le analizăm, cu răbdare, în liniște, ne dăm seama de profunzimea acestora. Pentru a ilustra cele afirmate îi dau cuvântul lui Ed. Luttwak:

“Kissinger, la 88 de ani, scrie broșuri pentru Kissinger Associates. Ultima sa carte despre China este o asemenea lucrare, scrisă de personalul de la Kissinger Associates. Este concepută astfel încât să intre în grațiile autorităților chineze și nimic altceva.” “Îl

cunosc personal foarte bine pe Kissinger ... Deși mi-am petrecut multă vreme vorbind cu el, nu am absolut nici o idee despre cine e cu adevărat. Cartea lui se încheie cu un imn înălțat prieteniei SUA-China și cu ideea că toate țările trebuie să se acomodeze cu această relație...”

“ ... orice dictatură creează un mediu nefiresc, analog cu acela în care iei țărani de la câmp și-i pui într-o armată, unde li se dau uniforme, sunt formați și supuși unei discipline. Dictaturile încearcă să transforme populații întregi în regimente disciplinate. Regimul nord-coreean duce încercarea asta la extrem, antrenând efectiv toată populația în cadrul unor regimente. ”

“ ... O mică parte dintre egipteni sunt occidentalizați, prin urmare au întors spatele Islamului, indiferent de credința lor personală. În rest însă, nu este loc pentru civilizație în Egipt alta decât cea islamică, ... ”

“ ... pentru o scurtă perioadă, de mai puțin de doi ani, Bush și Administrația Bush au avut mare chef să promoveze democrația. Au luat un târnăcop și s-au năpustit la un zid, aparent făcând impresie, și poate că au cauzat și niște daune structurale. Războiul din Irak, cu înfrângerea, umilirea și execuția unui dictator, a fost o mare lovitură de târnăcop... ”

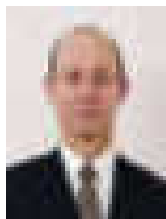
“ ... Obama nu diferă cu nimic de majoritatea administrațiile anterioare care vin, la instalare, cu soluții de-a gata pentru conflictul arabo-israelian. Jimmy Carter a fost primul, și planul său a fost redactat de Zbigniew Brzezinski. Planul a dus la călătoria lui Sadat la Ierusalim, pentru că avea strălucita idee de a-i supune pe egipteni și pe israelieni la un condominiu sovieto-american – era o idee groaznică, așa că Sadat și-a creat propria lui realitate... ”

“ ... Succesul Israelului ca stat a devenit posibil grație amenințărilor arabe de diferite tipuri. Violența arabă sau amenințăările cu violența fac parte din meniul israelian ... Lenin a spus: „Puterea este masa înmulțită cu coeziunea”. Violența arabă generează coeziunea evreiescă. Coeziunea transformă masa în putere. Israelul a avut o masă foarte mică și o coeziune foarte mare. Dacă palestinienii ar fi înțeles asta, i-ar fi atacat pe evrei cu flori...”

(LAUDATIO -
Profesorului EDWARD
NICOLAE LUTTWAK, DHC al
UVVG din Arad ... fragmente /
autor: Marius-Ioan Grec)

EDWARD NICOLAE LUTTWAK - este distins de CENTRUL DE STUDII IUDAICE "Academician Nicolae CAJAL" din Arad cu DIPLOMA DE EXCELENȚĂ "ARON CHORIN" (1766-1844) - pentru deschiderea spre universalitate și pentru promovarea imaginii orașului Arad în întreaga lume.

DOCUMENTAR-Aradul în timp

ARADUL ÎN ISTORIE: ORIGINI ȘI AȘEZARE

Mihai HANDARIC

Originile omului și regiunea Aradului

În această lucrare vom arăta că Aradul se poate lăuda cu un trecut foarte îndepărtat și încărcat de istorie. Evreii care au un oraș cu numele Arad în Israel, au primit de la Dumnezeu porunca de a-i învăța pe copiii lor despre trecutul poporului lor (Deuteronom 6:3-9 – *Șema Israel*), cu scopul de a se orienta în viitor. Istoria orașului Arad se pierde în negura vremii (Ioan Hațegan, *Cultură și civilizație medievală la Mureșul de Jos*, 2020, p. 11-12.). Ne referim la epoca pietrei, când oamenii preistorici locuiau în adăposturi naturale, practicând vânatoarea, pescuitul și culesul, căutând un climat și condiții prielnice de supraviețuire. Cercetătorii susțin că prezența omului în regiunea Aradului poate fi datată cu 40000 de ani în urmă. „Deja în paleolitic mijlociu (100.000 – 40.000 î.d.Hr.), omul de Neanderthal a fost prezent pe valea Crișului Alb (Gurahonț) și pe valea Mureșului (Conop, Cladova, Zăbrani). În neolitic (6.500 - 2.500 î.d.Hr.) („Sinteză istorică. Studiu istoric”. Accesat 14 ianuarie 2023.)” Descoperirile arheologice fac referire la o expediție de vânatoare din acea vreme, a unui grup de Homo sapiens care veneau din Munții Zărandului.

Bogdan Petriceicu Hajdeu observa că „din toate regiunile locuite astăzi de Români la nord de Dunăre, Banatul și Oltenia, cu prelungirea lor cea comună în Țara Hațegului, sunt singurele care reprezintă o continuitate neîntreruptă geografico-istorică a neamului românesc, un cuib de unde se romaniza treptat țările spre apus, spre crivét și spre resărit” (Bogdan Petriceicu Hajdeu, *Românii bănățeni*, București, 1896, p. 2).

Se afirmă că primele așezări umane în zona care se află în prezent orașul Arad, au fost construite începând cu mileniul V sau IV î.Hr.. Prezența comunităților umane în zona Aradului, care se află și în Banat este demonstrată de arta și credințele religioase demonstrate de picturile rupestre și de statuete din piatră, os sau ceramică.

Vorbind despre sentimentul religios care l-a însoțit pe om de la începuturile istoriei, se cade să amintim că în teologia creștină există păreri împărțite în legătură cu cronologia narațiunii creației din Biblie. Unii susțin că istoria creației este mai scurtă, iar alții că este mai lungă. Problema apare în interpretarea zilelor creației, fie ca zile de 24 de ore sau ca perioade lungi de timp – ere (Geneza 1:1-31). Deși nu este momentul să dezvoltăm acest subiect în lucrarea de față, vom spune că anumiți teologi creștini susțin că primele trei zile ale creației au fost ere geologice iar după ziua a patra – când au fost creați luminătorii (soarele și luna – Gen. 1:16-19) vorbim de zile obișnuite (Hugh Ross, *Creation and Time: A Biblical and Scientific Perspective on the Creation-Date Controversy*, 1994). Este un punct de vedere îmbrățișat doar de un segment al teologilor.

Istoricii afirmă în urmă cu aproximativ 10000 de ani, datorită încălzirii climei oamenii au devenit sedentari, locuind în sate și orașe. Oamenii au construit unelte necesare traiului: vase din lut, din ceramică, să cultive și să prelucreze plantele pentru îmbrăcăminte sau în alte scopuri și să domesticească animalele (Ioan Hațegan, *Cultură și civilizație medievală la Mureșul de Jos*, 2020, p. 11-12. Ioan Traia, „Satul Susani, istoria perioadei vechi,” în *Analele Aradului*, 2019, p. 13-20.).

Aradului în preistorie

S-au descoperit urme ale civilizației de dinaintea indo-europenilor, din mileniul al V-lea î.H., pe malul de nord al Mureșului. Așezările umane s-au extins pe malul stâng al Mureșului în mileniul al IV-lea. În mileniul al III-lea au apărut așezări ce aparțineau civilizației indo-europene.

De exemplu, în satul Susani din județul Timiș, la 16 km nord-est de Lugoj, s-au descoperit artefacte care sunt datate „încă din zorii istoriei” (Ioan Traia, „Satul Susani, istoria perioadei vechi,” în *Analele Aradului*, 2019, p. 13-20). Cercetătorii au observat o strânsă legătură între artefactele descoperite la Susani și necropolele de la Cruceni, furnizând ipoteza pătrunderii pe Valea Mureșului a elementelor specifice *Culturii Igrîța*, caracterizată de fragmente ceramice, obiecte de bronz și de os. Descoperirile din această zonă acoperă tranziția de la finalul neoliticului, epoca bronzului, până în perioada dacică.

Despre primele așezări omenești în județul Arad, din perioada neolitică, a-au descoperit artefacte la *Holomb* și la *Topila*. Se pare că locuitorii acestor așezări practicau o agricultură primitivă, folosind săpăliga din corn de cerb, culegeau fructe, semințe și rădăcini. Practicau vânătoarea și pescuitul.

La *Topila* care se află la 2 km nord Macea s-au descoperit mai multe fragmente ceramice, ce demonstrează că locuitorii fabricau vase din lut ars pentru prepararea hranei și pentru ale întrebuințări (Sorin Bulboacă, „Orașul Curtici,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 368-371). În această zonă s-au descoperit vestigii ce aparțin de *Cultura Baden* care a participat la apariția *Culturii Coțofeni* și care datează de la începuturile epocii bronzului. *Valul lui Traian* care traversează Macea de la nord la sud aparține de vremuri străvechi (Floarea Câdea, „Comuna Macea,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 460-461).

În epoca bronzului și a fierului locuitorii acestei zone au progresat în meșteșugul olăritului, descoperindu-se cești și căni cu toartă, străchini mari, ornamente cu caneluri, cercuri concentrice și motive spiralice. S-au descoperit morminte în care erau obiecte de argint și aur (Sorin Bulboacă, „Orașul Curtici,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 368-371). În zona Aradului, inclusiv la Pecica au fost descoperite podoabe și unelte de bronz: dălțițe, nicovale, etc., care demonstrează că se practica meșteșugul prelucrării metalelor și a ceramicii (Alexandra Găvan, Florin Gogâltan, „Modelul „centru-periferie” în arheologie: studiu de caz Tell-ul Epocii Bronzului de la Pecica - *Șanțu Mare*,” p. 106-110, Laurențiu Ștefan Szemkovics, „Profilul cultural turistic al județului Arad,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 24-27).

Perioada dacică

Se pare că spre sfârșitul epocii bronzului, prin secolul al XII-lea î.Hr., s-au produs migrații ale triburilor prototractice din sud-estul Ungariei, Tisa Superioară și sud-vestul României, datorită *migrației egeene în masă*, care a distrus civilizația miceniană și statul hitit. Această mișcare a dus la dezvoltarea unei culturi proprii de tip *Hallstatt*, care în nordul și vestul spațiului carpato-dunărean era caracterizată de prelucrarea ceramicii canelate iar în sud și est de ceramică imprimată.

În mileniul I î.H., apar primele așezări dacice (Mathias Bell, *Comitatul Timișului*, (1726) 2021, p. 67-70.). Prin secolul V s-au instalat în regiune un grup de sciți, care au fost ulterior asimilați de daci. În secolele IV și III î.Hr., s-au așezat celții pe malurile Mureșului, care au trăit în pace cu daci. Și celții au fost asimilați de daci.

A fost descoperită pe vatra actuală a localității Curtici o așezare dacică (Sorin Bulboacă, „Orașul Curtici,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 368-371). Este confirmat faptul că granița Imperiului Roman cu Dacia a fost stabilită pe Mureșul Inferior. S-au descoperit monede vechi grecești și romane, care demonstrează că au existat relații comerciale ale zonei cu lumea greco-romană. În anul 1862 a fost descoperit un tezaur cu monede romane care au fost emise până la moartea lui Iulius Cezar în 44 î.Hr. Așezări din perioada Daciei au fost descoperite la Cicir, Păuliș, Berindia, Zădăreni și Săvârșin (Laurențiu Ștefan Szymkovic, „Profilul cultural turistic al județului Arad,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 24-27).

Perioada romană

În anul 101-102 romanii au cucerit așezarea dacică din sudul Macalăcii. În cea de a doua expediție romană 105-106, așezările de la Nord de Mureș au fost incluse în Provincia Dacia. Dacia avea mari resurse economice, aducând mari venituri Imperiului (Marius Grec, „Despre începuturile administrației romane în provincia Dacia,” în Doru Sinaci, Emil Arbonie, eds., *Administrație românească arădeană, Studii și comunicări din Banat-Crișana, Vol. 7*, 2013, p. 11-14). Romanii au construit un fort în zona Aradul Nou, pentru Legiunea a IV-a Flavia Felix, care contribuise la cucerirea capitalei Sarmisegetuza.

Ulterior împăratul Hadrian a cedat sarmaților și dacilor teritoriile din est. Însă armata romană a controlat drumul comercial de-a lungul Mureșului care lega Dacia de Panonia. Banatul și partea vestică a Olteniei au fost incluse în Moesia Superioară, în timp ce estul Olteniei, sud-estul Transilvaniei, Muntenia și sudul Moldovei au aparținut de Moesia Inferioară. În perioada de confuzie a Imperiului Roman, de la jumătatea secolului al III-lea, locuitorii din regiune au construit așezări la Vladimirescu, Pădurea Vrăbiilor, Ceala și Horia.

Despre înființarea și vatra actualului oraș Arad

După unii cercetători numele Aradului a fost inițial Orod. Iar prima menționare a numelui Orod datează din anii 1080-1090. Cercetătorii sunt împărțiți în legătură cu identificarea cetății Orod din Vladimirescu cu orașul Arad din prezent. Unii afirmă că

e vorba de localități diferite, alții că vechea localitate Orod s-a mutat în zona actuală a Aradului de astăzi, în cartierul actual Drăgășani. Din vechiul Orod ar mai fi rămas ruinele catedralei din Vladimirescu.

Istoricul maghiar Sandor Marki susține această ipoteză, afirmând că localitatea ar fi fost fondată prin secolul al X-lea, făcând legătura cu prima cetate de pământ Orod de la Vladimirescu. Însă această ipoteză este contestată de faptul că în zona localității Vladimirescu s-au descoperit dovezi arheologice mult mai vechi, care atestă existența localității din secolul VIII d.Hr. În plus, actualul oraș Arad se află în afara perimetrului comunei Vladimirescu (Doru Sinaci, „Municipiul Arad” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 54-57).

Cercetările arheologice au scos la iveală o serie de necropole de înhumatie care s-ar afla în zona geografică în care este așezat Aradul în prezent. Este vorba despre Aradul Nou, perioada secolelor IX-X, *Pădurea Vrăbiilor* din Arad unde au fost descoperite 13 morminte care datează din secolele XI-XIII, *Pădurea Ciala* unde a fost găsit un mormânt din secolul X.

Avem și un document istoric din secolul XII, o donație a regelui Bela al III-lea din anul 1117, pentru Capitul Aradului, în care sunt menționate patru sate: Myloua, Segh, Abad și Chemperlanka în vecinătatea terenurilor Bisericii din Hodoș. În document se afirmă că aceste sate aparținuseră de Capitul Orod (zona Vladimirescu).

Cronica Pictată de la Viena care datează din 1331, menționează un eveniment petrecut în anul 1131 când regina Elena a convocat Dieta de la Arad pentru a-i judeca și condamna pe nobilii din zona Aradului care au participat la orbirea soțului ei, Bela al II-lea al Ungariei (1131-1141).

Sinaci observă că orașul Arad din prezent s-a clădit pe vatra a peste douăzeci de localități, care au dispărut, singura localitate rămasă până în prezent este Utviniș. Unele din acele sate au intrat în componența cartierelor de astăzi: Șega (Seegh 1177), Micălaca (1177) și Sînicolaul Mic (1471). De asemenea Gheled (Grădiște), Miloua (Pârneava) toate fiind atestate documentar din 1177 (Doru Sinaci, „Municipiul Arad” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, 2019, p. 54-57).

Concluzie

După cum poporul lui Dumnezeu Israel avea datoria de a rememora trecutul pentru a cunoaște direcția de mers în viitor, tot așa cunoașterea trecutului cetății Arad poate contribui la înțelegerea prezentului și a viitorului comunității care locuiește în ea. Recunoaștem și că poporul Israel are o semnificație spirituală soteriologică aparte pentru umanitate. Însă din analiza făcută putem spune că Aradul se poate lăuda cu un trecut foarte îndepărtat și încărcat de istorie. Orașul se află într-o zonă geografică în care au apărut printre primele comunități umane.

Deși există încă lacune în ce privește originile umane, care au creat uneori dificultăți între teologi (narațiunea creației) și istorici, am înțeles că acestea ar putea fi armonizate. Cert este că originile orașului Arad se pierd în negura vremii, fiind localizate în neolitic, după calculele științifice. Despre Aradul în preistorie, am înțeles că s-au descoperit urme ale civilizației de dinaintea indo-europenilor, prin mileniul al V-lea î.H.

Ca așezări omenești din perioada neolitică, am amintit artefacte la *Holumb* și la *Topila*. Așezări din perioada Daciei au fost descoperite la Cicir, Păuliș, Berindia, Zădăreni și Săvârși. În perioada romană, s-au constuit așezări la Pădurea Vrăbiilor, Ceala și Horia. Am înțeles că pe vatra actualului oraș Arad și în împrejurimi, au existat peste douăzeci de localități, care au dispărut, cu excepția localității Utviniș. Cunoașterea trecutului oferă arădenilor un sentiment de demnitate și respect pentru istoria bogată și interesantă a cetății lor.

***

EVENIMENT

De Ziua Scriitorilor, un grup de elevi de la Liceul Special „Sfânta Maria” în vizită la Gutenberg.

ARTISTUL PLASTIC CRISTIAN SIDA UNUL DINTRE MARTORI

Anton ILICA

Cristian Daniel SIDA (n. 1974, Arad), cadru didactic la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de arte și design, este doctor în arte plastice și vizuale, titlu obținut cu teza *”Fundamente teoretice și stilistice ale artei abstracte. Asimilarea lor în pictura postbelică și în propria creație”*. A publicat, în 2015, un volum excepțional, intitulat *Martori*, alcătuit dintr-un text-prefață cu titlul *”Martori sau pictura cu mine însumi”* (română, engleză, franceză), argumentat schițe-picturi ”populate cu personaje pe care nu le-am cunoscut, pline de fantome pe care nu le-am întâlnit, pline de stihii ale trecutului care mi-au locuit mintea, cu care am împărțit un spațiu întunecat, pline de îngeri pe care nimeni nu i-a văzut, pline de personaje care nu au depus niciodată mărturie la vreun proces, decât la cel al vindecării, vindecarea de mine însumi!”

Mesajul primit pe facebook de la un prieten are formulări esențiale pentru caracterizarea sumativă a tuturor ”martorilor”: picturi selfi, un fel de ”imagini de cretă”, sub forma unor ”chipuri înghețate de stupoare sau de durere, care scrutează lumea celor vii”. Cine sunt *martori* din paginile volumului?

- ”...vechii zei crispați în bucăți de calcar?”;
- ”...reflexii infinite de regrete față de noi înșine?”;
- ”...jurați și judecători care ne macină memoria?”;
- ... ”aducere aminte de trista noastră amintire?”
- ...”imaginea inamicului în oglindă?”
- ...”imaginea celui pe care oglinda ni-l îngheață?”

Urmează gândul singuratic al pictorului sleit, cu inspirația consumată în culoare, de la ora 20,13: ”sunt singur cu mine despre mine, eu cel dintâi și cel din urmă martor!”.

Am în casă, pictura cu unul dintre acești martori. Fără titlu. Reliefaț, un fel de imagine în 3D, ”martorul” de cretă este încadrat de două buchețele de flori artificiale integrate în pastelurile mătăsoase ale culorilor calde. Se profilează un contur, extrem de estompat în platitudinea griului cretat, cu linii, puncte, suprafețe discrete aruncate peste umbrele arcuite, rimelate cu un roz tămăduitor, ce dansează printre valurile turcoaz ale suprafeței în care se oglindește ”martorul” meu. Pare o oglindă spartă, în care doar ochii sunt vii, iar gura deschisă ar dori să rostească ceva, dar cuvintele se

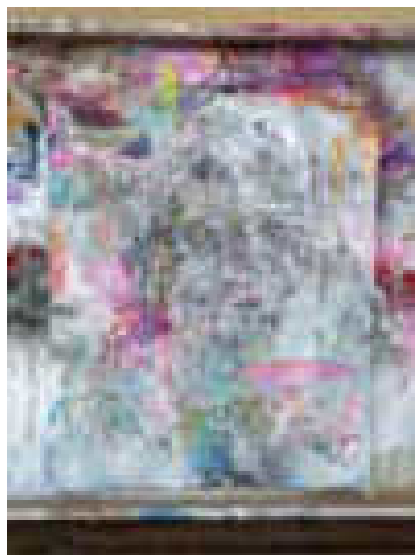

opintesc în stufărișul rece al nelimitării. Culorile se preling dincolo de placaj, curgând peste ramă ca într-o cascadă fără zgomot. Pictez cu ”mine însumi”, ar spune Cristian, așa cum menționa poetul Nichita mărturisind că înmoaie penița pentru poetizare în propriul sânge. ”Martorul” meu este o schiță al unui ”Eu”, un ”eu liric, plin de suspecti, de personaje chinuite”. Personajul nu zâmbește (cum ”să zâmbești în singurătate?”), ducându-și propria fericire în suferința sisifică. Un creator posedat, pedepsit de propria vocație să împingă pietroiul spre vârf, și-a iscălit pactul cu demonul, să-și ducă neostenit crucea în schimbul gloriei întru eternitate.

Scriind, Cristian Sida pomenește de *Metamorfoza* cu Veronique, ”care dansează pe parchetul inimilor/...” strivește notele sub picioare” așteaptă ”buketul aplauzelor/ a căzut voal/ peste trupul ei de algă”. Privesc vrăjit martorul din casa mea și-mi proiectez ”sufletul într-o formă grațioasă, lăsându-l acolo o clipă să zăbovească, așteptându-l pe Oscar Wilde să-mi judece propriile păreri intelectuale... îmbogățite cu toată muzica pasiunii și a tinereții...”.

Între timp și prin timp, privesc spre *Nu mă atinge* (Mericourt, 2014) *Zidul imaterial al umanității* (Aubisson, 2016), *Peisajul cu spini* (Gentioux, 2017), *Aubisson vu par Cristian Sida*, (murală, 2022), gândind la europenizarea generoasă și înălțătoare a valorii, țâșnită din sufletul unui arădean, ce-și regăsește complementaritatea în nonconformismul expresionism. Vorbind la fel de elevat precum pictează, studenții de la Lorrene și Paris 8 profită de experiența artistului român (rezident în Franța), contribuind la internaționalizarea sa binemeritată.

Iar culorile? Sunt ”posedate de lumina de griuri de violet de verde-oliv”. Chipurile – imprimare de incertitudine – dau mărturie, nu doar prin *Martori*, despre diferite ”posturi, violență, suferință, victimă, agresor”, evocând mai degrabă decât povestind. Acele culori tulburătoare, sugerând o fericire tragică sunt extrase din pielea

umană, menite să acopere un craniu: ”Uneori am senzația că întâmplător culorile sunt extrase din pielea umană, din viscere, brunurile și verzurile, albastrul-violaceu, rozul marga sunt puse toate la dispoziția ritualului morții, al tragicului, al războiului”.

Cristian Sida e exponent de seamă al neoexpresionismului, iar prezența sa în Muzeul Metropolitan din New York ar crea o încântare entuziasmantă printre vizitatorii acestuia. Artistul plastic Daniel Cristian Sida și-a creat un stil, care-l propulsează în grupul marilor creatori ai Picturii mondiale.

***

LIVIU NADIȘ ȘI LUMEA NOSTALGICĂ A SĂLAȘELOR DE ALTĂDATĂ

Horia TRUȚĂ

Liviu Nadiș este inginer, are o vârstă respectabilă care își vede liniștit de agricultura mare, meserie învățată la Timișoara și practică cu sârg de când se știe. Trăiește la Pecica, localitate prezentată poetic de el însuși ca un spațiu cu *o istorie scrisă / pe pământ bun de pâine, / Din care un meșter / A făcut câteva cuptoare cu vatră / Ca frumoase femei... / Să poată frământa / Un aluat bun / Un aluat bun / cu miros de pustă*. Pustă descrișă fermecător de mulți literați, amintindu-i aici pe: Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Mircea Micu, Teodor Bulza.

Chiar dacă începuturile sale în literatură au fost de bun augur în studenție, abia în anii din urmă, somat, presat de cei apropiați, împins poate și de nostalgia unui timp rătăcit exclusiv printre culturi (agricole), s-a hotărât să-și publice prima plachetă de versuri originale, intitulată *Anotimpurile*. De curând, în pragul iernii, sub semnătura sa a apărut cartea, intitulată: *Lumea nostalgică a sălașelor de altădată. Pecica, Semlac, Șeitin, Pereg, Nădlac*. Întâmplarea culturală prilejuită de lansarea în premieră a tipăriturii, a avut loc la Pecica, unde, personalitatea, notorietatea autorului, precum și ineditul tematic al cărții a atras participarea unui public ales: oameni politici, pasionați ai istoriei locale, invitați din Arad și Timișoara, alături de personaje ale căror nume este amintit în volum.

O carte în care Liviu Nadiș se dezvăluie ca un romantic incurabil care orchestrează muzicalitatea cuvintelor cu efemerul unor clișee din viața la sălaș. Un mod de a trăi, într-o semi - izolare apărută și dezvoltată istoric ca o necesitate economică. O gospodărie înconjurată de salcâmi asemenea unei cetăți, cu acareturi, animale, mobilată cu obiecte utilitare de strictă necesitate, orânduite diurn și anotimpural. În jur, un peisaj monoton, rupt doar de capătul pleșuv al unei cumpene, unde domnește cea mai adâncă tăcere și unde strigătul unui rătăcit, lătratul unui câine sau mugetul unui animal te face să tresari, neștiind de unde și de ce vine sunetul.

Acolo, timpul are altă scurgere. Oamenii n-au trebuință de cărți astronomice, nici de barometre ori termometre, nici de calendare tipărite. Sărbători în natură nu există și chiar dacă ar fi, vremea nu ține cont de ele. Doar sfinții trebuiau *ținuți* fiindcă toanele lor pot aduce grindină, frig, ploi multe, foamete sau belșug. Păsările, insectele, reptilele, toate plantele și animalele, semnele de pe cer și pământ sunt pentru ei certitudini, iar natura antropizată are legile ei, care se exprimă prin mersul vremii.

Sălașele nu se cunosc în timpul ocupației turcești, a cărei administrații nu era atât de interesată atât de agricultură cât de comerț. Cele mai vechi informații despre ele le putem afla în *Indrumările Episcopului de Cenad, Ștefan Dolny*, un document din 1700 cu referire la domeniile episcopale. Printre altele se recomandă ca acolo unde administratorul moșiei află loc potrivit, să clădească conacuri și să prăsească vite cornute, păsări, oi și cai.

Înființându-se ca ferme economice de familie, ele dispuneau de o suprafață agricolă, nume de identificare construcții pentru locuință, depozite (cotarca, magazii, pod, depozite pentru furaje, acareturi, combustibil (coceni, lemne, tulei), adăposturi pentru animale, cotețe pentru păsări, cocine, grajduri, stupină, latrină, platformă pentru gunoi, acareturi și unelte agricole, căi de acces, ocolul, grădina, livada, locul de arie, jirezi, stoguri, etc.

Activitatea la sălaș era complexă, necesitând un plan economic, care de regulă era mental, sau uneori scris sumar în calendare: Printre acestea amintim: Controlul și paza gospodăriei, distrugerea dăunătorilor, izgonirea animalelor sălbatice prin instalarea de sperietori, stabilirea tarlalelor pentru culturi și lucrările aferente acestora, prăsila animalelor, monta și fătările, conservarea și valorificarea produselor etc. Mai trebuiau asigurate toate cele necesare traiului, igiena personală, asistența medicală, ținerea sărbătorilor, școlarizarea copiilor, etc. Semnificativ este și faptul că pe scheletul lor, spre sfârșitul secolului al XIX-lea s-au format câteva și nu puține, ferme sistematice, cu muncă salariată și dotare cu tehnică performantă în agricultura intensivă ca: legumicultură, creșterea animalelor, tutun, sfeclă de zahăr, cânepă, culturi lucrate de personal calificat.

Toate acestea reprezintă însă azi o lume dispărută ireversibil. Începutul a fost făcut prin socializarea agriculturii și comasarea terenurilor. Foștii proprietari au fost izgoniți gospodăriile ruinate, cele rămase devenind sedii ale noilor ferme ale unităților de stat și cooperatiste.

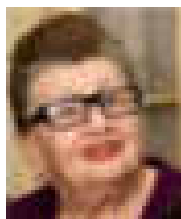
Fără să fi făcut un studiu de specialitate, nici nu dispune de mijloacele necesare, din lucrarea lui Liviu Nadiș se desprind toate aceste elemente. Cele două capitole ale cărții se completează reciproc. Pe de o parte prin prezentarea sălașelor pe localitățile administrative, iar pe de alta prin convorbiri cu foști *sălășeni* și urmașii acestora.

Cartea scrisă cu mare sensibilitate lirică, crează o atmosferă de nostalgie, despre o lume cu *oameni care au fost*, constituind astfel o sursă valoroasă de informații istorice și sociologice.

Lansare de carte, Pecica, 25 noiembrie 2022

(Foto: Mircea Boran)

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

DE CE SCRIU FEMEILE... LIVIU NADIȘ CARTEA UNOR RĂSĂRITURI ȘI APUSURI ...

Florica R. CÂNDEA

Cărțile Gutenberg...

Context:

Colectivități umane și unele începuturi fac parte din cultura poporului, indiferent de timpul și locul unde s-au stabilit acestea. Există în fiecare dintre noi o anumită pajiște a sufletului înrădăcinat în acel dialog continuu cu sinele ori cu nevoia de învecinate prin așezăminte. Sau, altfel spus, în cotloanele sufletului, sălășluiesc poteci cu ierburi metaforic înrouate și înierbate sau antropocentric intempestiv, meșteșugite.

Prin acest eseu care va deveni o cronică de lectură vom lăsa ușor, subiectivul și vom intra în pielea autorului, pentru a da, parafrasând, noi sensuri unor versuri eminesciene: "*astăzi, chiar de m-aș întoarce /a-nțelege /nu mai pot*" (...). Pentru că, spațiile de altăoară, ca parte a identității identitare, fac parte din macrocosmosuri rurale, componente stabile sau individuale, croite și altoite permanent cu cele trebuincioase traiului, asemenea unui tezaur străvechi.

Autor și carte: "*Născut, crescut între dealuri, în freamăt de pădure, legănat de cântecul văilor și vâlcelelor care coborau spre Criș*" "...era sfârșitul anilor 1970, când am ajuns la mijlocul câmpiei, spre marginea IAS-lui Pecica, care de întindea pe teritoriul comunelor Pecica, Semlac, Șeitin, Peregul Mare, având ferma cu teren administrativ de la Semlac și Șeitin, pe hotar cu Nădlacul și Peregul Mare; atunci am văzut primele sălașe".

Pe acest fundal adânc spiritual își clădește volumul, scriitorul **Liviu Nadiș**, devenit ca o geografie spirituală a unor spații (a)temporale cu titlul: "**Lumea nostalgică a sălașelor de altădată**" (Editura Gutenberg Univers Arad, 2022). Un volum care conține peste o sută optzeci de pagini, fin și consistent ilustrat (sub semnul lui 8! optzeci de ilustrații, între cele două coperte color, Coperta I semnificând un sălaș de câmpie iar Coperta IV, Date despre autor, născut în Bihor).

Și, tot sub semnul lui 8/=18 este sumarul volumului, fragmentat pe aceste conținuturi, care compun discursul narativ. Însă, acest discurs narativ e unul atipic, cu irizări și nuanțe patetice, după cum și din titlul cărții, "*lumea*" acesteia e una atât materială cât și imaterială, dar (ca altădată!)... "*nostalgică*"!

Atât Prefața (semnată, Teodor Bulza) cât și Însemnările autorului (prima și ultima) dau esența volumului, ca un fir epic narativ, ca un storyline prezent și urmându-și cititorii, pas cu pas. Despre acest habitat rural al sălașelor dispărute și geografia acestor așezări, toponimie și antropologie, dar și nume (cognomene) de oameni cu preocupările ascunse și pripășit prapionite în areal, autorul desface firul amintirilor mai mult decât în...patru. E lumea în care a trăit! Fluiditatea exprimării la persoana I dă cursivitate scrisului, stilul fiind unul fără anume prețiozități, specific

povestirii desprinse din mental (uneori și colectiv, pentru că, autorul, cu bună pricepere, strecoară și unele convorbiri cu sălășenii, spre a da o notă de intimitate între autor și actanți!).

O lume care a fost! Și, indiferent că s-au numit sălașe (din magh.szallas) ori hodăi (din magh.hodaly), aceste refugii (ferme, cătune) erau loc de popas și loc sacru de stat! Cu tot ce ținea de sfințenia unui adăpost uman într-o altă civilizație, cu toate cele de trebuință, cât o fâgăduință!

"Sălașul nu reprezenta doar casa de la sălaș, ci și grajdurile, șoproanele, plevăria, fînarul, cotarca, perdeaua de salcâmi, pomii fructiferi(...)" sunt cuvinte de duh, corolar al convorbirilor cu har, pe care autorul le leagă și le dezleagă sensuri și eresuri.

E mult epos, topos și ethos specific în volum!

Dar caii!!!? Însuflețitoare însoțitoare!

Dar poemul? "Cerul și pământul"! (pag.180) Ca o firească și sensibilă trăire în concluzie! Cartea e una plină de realități răscolitoare despre viața de inginer/poet, căci autorul, Liviu Nadis, prin volumul *Anotimpuri* dă alt sens trăirilor sale, unul liric, prin poeme în care seva și descriptivul se împletesc armonic.

În concluzie, această apariție editorială este una care va îmbogăți latura documentară a literaturii de specialitate. Fin observator al amănuntului dar și al sferelor și al circumstanțelor, autorul ne introduce, precum Eminescu, Slavici, Mircea Micu ori Teodor Bulza, în lumea literaturii culte și descriptive din Pusta Aradului (pag.9-11) făcând pod și punte între două lumi!

Fie-ne permis a spune că în duleul măcean, de unde venim, dar și ca Fiu al Satului Bodroglu Vechi, ne-a fost dragă Hodaia de la Topilă (unde mi-au locuit o bună vreme, străbunii), ori cea de la Viile de la Domnii ori cea de la Morminte! Spre aducere aminte! (*Macea. Înscrișuri monografice*, 2018, Florica R. Căndeș).

Le-am fost aproape autorului, invitaților la prezentarea volumului, (în Sala Festivă a Primăriei din Pecica) cum aproape i-au fost, la țesătura cărții, prof. univ. dr. Francisc Albert, prof. Emeritus h.c.dr. Galia Butnaru, prof. Horia Truță, Teodor Bulza dar și Daniela Barna și Elisabeta Betea (mulțumirile înscriind aici și distinsa familie, față de care, autorul exprimă multă recunoștință!).

Căci, nu-i așa... orice răsărit are (și) un apus!

***

CÂND SIRENA ISTORIEI A SUNAT RESETAREA

Valeriu ILICA

Toate tratatele de teoria și de știința literaturii acceptă, agreează și legitimează ideea potrivit căreia publicarea unei cărți este identic egală cu momentul rodirii. E cântul final al epopeii scrisului.

Aș îndrăzni să spun că **Ce s-a întâmplat de fapt**, recenta carte a domnului profesor Virgil Măgureanu, reconfirmă și consfințește cu prisosință acest postulat. Volum prioritar, premeditat și profund autobiografic, este – în același timp și-n egală măsură – „un dialog despre perioada postdecembristă”, după cum ni se precizează chiar în pagina de titlu. Interlocutoarea? Doamna Lavinia Betea – o ziaristă cunoscută, un vârf de atac în arta interviului, cu precădere a interviului – fluviu, domeniu în care s-a profilat, a perseverat îndelung și a performat – afirmativ – cu bune rezultate. Cartea are o cronologie atent și riguros încadrată în timp. Ca orice demers autobiografic, începe – cum, altfel? – cu familia: cu părinții și frații, cu rudele apropiate și cu tovarășii de joacă. Cu mânza cea frumoasă, cea mai frumoasă mână din sat, pe care, din păcate, a luat-o colectivul. Deși drămuite, detaliile oferite conturează îndeajuns imaginea unui copil cu care ursitoarele au fost mai darnice decât de obicei. Un copil dotat din naștere, cu dragoste de carte și dornic să învețe. Proiectată astfel, copilăria copilului de altădată, reconstituită afectiv și poetic în primul capitol al cărții, sintetizează și simbolizează povestea a generații și generații de copii de la țară. Copii harnici și pricepuți, respectuoși și dispuși să-și ajute părinții, dar și să învețe carte. „Copii pe care-i fură cartea” – face cuvenita precizare autorul. Crescut în buna și sănătoasă tradiție țărănească, a fost învățat de mic să se mulțumească cu puțin. Doar cu ceea ce e a lui și care – fără excepție – este muncit cinstit și câștigat cu greu. Este o lecție simplă, o lecție de viață, care, odată învățată, nu se mai uită toată viața. Înaintând cu lectura, constăți că este o carte scrisă din nevoia de adevăr. De dragul adevărului și în numele lui. Dar și de mărturisire. De clarificare. De a face lumină. De a pune punct unor comentarii și speculații, bănuieli, suspiciuni ori numai semne de întrebare. E un efort de memorie și de voință. De percepție retrospectivă asupra unui destin și a unei cariere. A unei personalități. Dar și asupra unei lumi. Cu oamenii, cu realitățile și cu convulsiile ei. Într-un cuvânt, o carte necesară. O carte – document. Gravă și profundă. Serioasă și – pe alocuri – tristă. Am în vedere, când afirm acest lucru,

„dislocarea” la Focșani sau apelativul „ăla cu trabantul” – nume de cod atribuit domnului profesor de locatara cabinetului 2. Tot aici se înscrie, aproape de la sine, campania de presă post-decembristă, denigratoare și agresivă, pătimașă, permanentă și plină de venin, având ca laitmotive „șarpele cu ochelari” sau „preacuviosul microfonie”. În fine, e o carte trăită și retrăită peste vreme. Adesea, la cea mai înaltă tensiune. Formulate riguros și cu meșteșug, gen punct ochit, punct lovit, întrebările doamnei ziariste obligă la răspunsuri clare și complete, convingătoare și precise. E tocmai ceea ce așteaptă și-și dorește orice om care nu are nimic de ascuns. Cu elocința-i bine cunoscută, ca de fiecare dată, domnul profesor reușește să spună mult în cuvinte puține. Să demonteze, să demoleze sau, după caz, să demonstreze ceea ce era de demonstrat.

Știut lucru, despre ultimii ani de „domnie” ai lui Ceaușescu, despre ceea ce s-a întâmplat în acel decembrie 1989, cât și despre perioada ce a urmat, în răstimpul acestor treizeci de ani, s-au scris sute de cărți. S-au publicat mii de articole, iar televiziunile, vreme de un sfert de veac, au vuit necontrolat și zgomotos. Ca o pădure sub furtună. Din păcate, uneori, isteric și strident. Alteori, partinic și partizan. Adesea, calp și răgușit. Ca o flașnetă cu manivela amputată. Rareori și-au păstrat calmul și cumpătul, decența și detașarea, echilibrul și viteza de croazieră. Trebuie spus – și o spunem acum și aici – că, spre deosebire, chiar în antiteză cu noianul de memorii și mărturisiri în care emanații, inspirații și inițiații momentului se admiră și se împăunează, se fericesc și se prezintă ca „il salvatoare de la patria”, fluturând merite sau invocând acte de vitejie și fapte de curaj – tip hidalgo sau de cavaleri ai tristei figuri – în **Ce s-a întâmplat de fapt**, nimic din toate astea. Dimpotrivă, prin răspunsurile formulate, întotdeauna filtrate atent și cântărite până la ultimul cuvânt, cartea domnului profesor Virgil Măgureanu se remarcă, se diferențiază și se impune prin modestia prezentării aportului și a rolului pe care domnia-sa l-a avut premergător momentului, în timpul evenimentelor, dar și în răstimpul celor șapte ani în care a fost directorul SRI. De fapt, și sper să mi se dea dreptate, *modestia* este drapelul de luptă al acestei cărți, iar *elocința* e bărbăția plămădirii sale.

Martor ocular, martor din oficiu, simplu participant sau participant prin neparticipare, iată meritele, iată calitățile și atribuțiile pe care domnul profesor Virgil Măgureanu le-a avut sau le-a primit atunci. Rând pe rând, aș zice, calendaristic, pe toate le prezintă în carte. Le expune și le analizează. Le explică sau, după caz, le justifică. Oricum, și le asumă și le recunoaște în totalitate. Personalitate politică și universitară, care a ținut și ține la valori și norme, la criterii și convingeri, la reguli și principii, atunci când doamna reporter îi cere câte o fișă personală pentru principalii protagoniști ai momentului, fie ei Brucan, Dincă, Gelu Voican, Dan Iosif sau Petre Roman, domnul profesor demonstrează o profundă și obiectivă, o complexă și completă cunoaștere a tuturor. Dar și a fiecăruia în parte. Aș zice, de la caz la caz. Cu plusurile și cu minusurile lor. Nu încapă îndoială, dă cezarului ce-i al cezarului, dar și taxează atunci când e cazul. Și, din păcate, a cam fost cazul.

În schimb, când vine vorba despre săgețile și ironiile interlocutoarei, trimise cu o anume insistență pe adresa fostului președinte Ion Iliescu – gen „omul providențial, stea călăuzitoare, singura opțiune” etc, domnul profesor, chiar dacă la un moment dat „votase schimbarea”, le respinge calm, dar ferm. Cu moderație și îngăduință.

Argumentat, cu probe și dovezi. Cu demnitate și cu eleganță protocolară: „Vă rog să vă reprimăți asemenea termeni, deoarece nu fac parte din limbajul meu politic. Cu atât mai mult cu cât eu știu că oamenii politici sunt supuși greșelilor. Nici Iliescu nu este o excepție de la aceasta. A făcut greșeli, dar și lucruri bune.” (pag. 305)

Consecvent convingerilor sale creștine, etice și morale, cu aceeași detașare și luciditate, găsește cele mai potrivite cuvinte atunci când, înspre finalul dialogului, este întrebat despre comportamentul și discursul lui Ceaușescu la proces: „Ceaușescu s-a comportat mai demn și mai coerent decât toți de acolo. Am avut – și atunci, și azi – certitudinea că a fost deasupra lor.” (pag. 381)

Deosebit de interesante, multe prin chiar ineditul lor, sunt paginile în care domnul profesor descrie raporturile, relațiile și colaborarea proaspătului SRI cu serviciile corespondente din fostul URSS sau din China. Din Ungaria, Franța și mai vârtos, America. Nu intru în detalii. Arunc provocarea și las cititorilor plăcerea de a le descoperi și parcurge începând cu pag 216 și următoarele.

Compozițional, cartea începe cu un argument explicativ semnat de doamna ziaristă Lavinia Betea. Prin simetrie, se încheie cu o „succintă” postfață (42 de pagini!!) semnată de domnul profesor. În fond și pe fond, un veritabil curs universitar despre literatură și politică, despre arta și știința conducerii, la care se adaugă de la sine o amplă fișă personală – psihologică și comportamentală – a liderului autocrat, a dictatorului preocupat să concentreze cât mai multă putere în mâinile sale. Analiza făcută pe un anume subiect și „aplicația” pe o atare cazuistică sunt clare și concrete. Sunt concludente și absolut convingătoare.

Fără pretenția de a da un verdict, de a face evaluări sau de a formula o concluzie cuprinzătoare și definitivă, merită încercat și trebuie spus că recenta carte a domnului profesor Virgil Măgureanu reconstituie fidel și readuce în prim planul atenției colective ceea **Ce s-a întâmplat de fapt** atunci, în acel sfârșit de '89 când, la noi – ca de altfel în toată Europa Centrală și de Est – *sirena istoriei a sunat resetarea*. Totul, „în vorbe simple”. Totul, „pe înțelesul tuturor românilor”.

P S: Pentru generația de ofițeri ai aceluia început de drum, cel la care se referă cartea, domnul profesor Virgil Măgureanu a fost, este și va rămâne **Directorul**. Directorul cu D (mare)! Nu e un compliment. Este o constatare.

***

GEMENELE – ACEASTĂ A NOASTRĂ CU DRAGOSTE OSTENEALĂ

Valeriu ILICA

Se știe, se acceptă și se susține că publicarea unei cărți este identic egală cu momentul rodirii. Este cântul final al epopeii scrisului. „*Gemenele*” doamnei Florica R. Căndea, mai exact, cărțile a treia și a patra din ciclul „*IN/ OUT și OUT/IN cu mine și în afara mea*”, nu sunt o excepție. Dimpotrivă, vin, confirmă și legitimează această axiomă. Apărute recent, la Editura Gutenberg Univers, „*Gemenele*” sunt o frumoasă, sinceră și simțitoare spovedanie. Sunt o implicare asumată în propriul trecut literar și jurnalistic. Altfel spus, sunt „o cutie de rezonanță a unui trecut cufundat într-un prezent continuu”, după cum însăși autoarea ne previne în *Argument*. A unui trecut – precizăm noi – care se întinde de-a lungul și de-a latul a patru decenii. Așadar – și revin la spusele autoarei – „sunt o investiție de timp în timp”. „O reverie fină”. O „trântă” cu sine și cu îndoielile sale existențiale. Dar, și o fandare între autor și cititor. Sunt cărți ușoare – ești tentat a spune la prima vedere. Asta, doar la prima vedere, subliniez. În realitate, sunt dense, muncite din greu și grele de conținut. Solicitante, atunci când te apleci asupra lor. De pe alt palier privite, „*Gemenele*” doamnei sunt ca un drog. Creează dependență. Nu-ți vine să le lași din mână. Simți că mereu ascund ceva. Ascund și foarte greu se lasă deciptate.

Cărți confesiune și de rememorare, cărți „răsfăț și dezmăț”, cărți scrise din interior „*Gemenele*” sunt, în fond și pe fond, un fel de „triumvirat”. Oficiază în paginile lor, pe de o parte, autoarea, iar pe de altă parte, dar la aceeași masă, colaboratorii fideli și statornici ai Salonului Gutenberg și ai revistei cu același nume. Cele 43 de interviuri luate acestora, cu dărnicie și generozitate, de doamna Florica, sunt un argument. O dovadă și un gest de complezență și de colegialitate scriitoricească. Întitulate „*Dialoguri neconvenționale*”, reușesc să ofere și să confere o imagine completă și cuprinzătoare asupra confrăților intervievați.

Cercul „triumvirilor” se încheie, la fel de fericit, cu fiul doamnei, profesorul universitar și pictorul Cristi Sida, o absență care, pe măsură ce avansezi cu lectura, echivalează cu o prezență. Cele șapte poeme întitulate invariabil „*Când eram mamă ...*”, compozițional, prin forma și fondul lor, formează un singur tot. Sunt poezii încărcate de sensuri, de semnificații și de simboluri. Sunt ... ca o înmugurire de toamnă. Trăite, iar nu create, toate, dar absolut toate, au o temperatură lirică ridicată. Sunt – dacă vrei – poezii în care până și eul poetic se conjugă. Monologul mamei și mesajul testamentar adresat fiului sunt o adevărată ardere pe rugul maternității. Tematic

Oricum, au acel ceva din misterul apelor adânci. Sunt poeme care se lasă citite doar cu voce tare. Variațiuni pe aceeași temă, întregul ciclu, de altfel vizibil original și personalizat, se înscrie din oficiu în practica monologului dialogat între părinte și fiu. E un procedeu vechi, care – trebuie spus – are o bogată și lăudabilă tradiție la noi. Începe, după părerea mea, cu „*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*” – un vrednic și valoros manual de educație morală, comportamentală și politică, scris înainte de 1521 – anul morții voievodului. Povețele literare și de viață adresate de marele Caragiale fiului

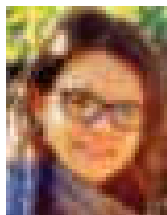
său Mateiu sunt un alt moment și, în același timp, un interesant exemplu. Tot aici și acum, merită amintit blândul și bunul Șt. O. Iosif, cu poezia „*Cântec sfânt*”, dedicată fiicei sale Corina. Atât pentru frumusețea versurilor, cât și pentru gingașia și delicatetea poetului, redau – cu titlu de exemplificare – prima și ultima strofă din cele patru, câte are poezia: „*Cântecul ce-ades ți-l cânt/ Când te-adorm în fapt de sară./ Puiule, e-un cântec sfânt,/ Vechi și simplu, de la țară/ ... Mâne, când voi fi pământ,/ Nu uita nici tu – și zi-le,/ Zi-le doina, cântec sfânt,/ La copiii tăi, copile!*”

La fel, grijuliul Arghezi, cu celebrul său „*Testament*” și, neapărat, Radu Stanca, cu „*Testament* - ul lăsat fiului său, Barbu, din care reproduc câteva versuri: „*La intersecția cerului finit/ Cu cerul infinit, se află o stea/ Care a ars cândva nepotolit/ Și care a fost, desigur, steaua mea./ Acolo, fiul meu, aș vrea s-ajungi/ Când vei cutreiera cu nava ta/*” etc, etc. Fără pretenția de a intra pe domeniul atât de pretențios și de sensibil al literaturii comparate, îndrăznesc a spune că poeziile de acest fel, de oricine și oricând ar fi fost scrise, se aseamănă și se apropie. Sunt convergente: Sunt ... un „*cântec sfânt*”! Au o încărcătură emoțională specială. Sunt ultimul cuvânt al Cuvântului dintâi. Cert lucru, se caută ... și caută o cale de comunicare cu esențele. Create prin tehnici, în stiluri și cu mijloace artistice diferite, *Cântecul* lui Iosif, *Testamentul* lui Radu Stanca și *elegiile* doamnei Florica – mă refer aici anume la cea de la pag.8, din Cartea a 3-a, au puncte de contact și acorduri parental-sentimentale comune. Ascultați! „*Când tot mai mamă voi fi fost/ acolo, în strânsa pungă a sufletului/ tu, fiule...să pui în zâmbet o cană cu vin.../ să mă tot vin ... să vin ... să vin ..*”. Sunt versuri care, iată, demonstrează ceea ce era de demonstrat!

Cealaltă absență, care vine și întregeste pe deplin „triumviratul”, este stăpânul ... „Stăpânul meu”! Rând pe rând, cocor în zbor, somnul meu nesomn sau neobosit călător este aproapele și sprijinul, speranța și confidentul. Deși nenumit, e jumătatea care aduce aminte de muzica de clavecin, de odaia cu ferestre de contesă sau de un mâine cu miros de alaltăieri. Cele 18 poeme întitulate „*Ține-mă de mână ... iubite*” planează circular și demonstrează o dată în plus că, pentru Florica R. Cădea, poezia este o patimă dezpățimită. O cetate a frumuseții. E paradisul terestru suprem. E, dacă vreți, lumina care biruie întunericul. Poetă care încă mai construiește și mai cultivă un vis nevisat, doamna Florica știe prea bine că poezia e singura noastră șansă de a ne salva de efemer. În același timp, la fel de bine știe că scrisul este o sfântă caznă, succesul, o înfrângere, iar bucuria, o dulce suferință.

Privind-o retrospectiv, cu ochi de cunoscător și de foarte aproape, cititorul constată că poezia doamnei nu are o culoare preferată. Dimpotrivă, poezia sa iubește toate culorile. Mai mult, e o poezie care câștigă, chiar și atunci când pierde. Și asta, pentru simplul și singurul motiv că autoarea este o poetă cu acte în regulă. Cu buletin de poet, cu drept de vot și cetățenie literară. Iar dacă ar fi să mă întrebați, e poeta care nu crede în gustul trecător al unor mode trecătoare.

Ajuns la ultima filă, cititorul închide „*Gemelele*” și, fără a le lăsa din mână, se aude spunând: **pentru poeți și pentru poezie, încă mai rabdă Dumnezeu lumea asta!** În ce mă privește, aș mai adăuga ceva. E o modestă sugestie, dar foarte importantă în modestia ei. Publicându-și *Gemelele* – cărți la care a muncit din greu și îndelung – doamna Florica Ranta Cădea are toate motivele să se adreseze cititorilor ei, asemenea cronicarului din veac: „*Citește cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală!*”

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

MAȘINA TIMPULUI: DE LA NORD LA SUD PRIN MAREA BRITANIE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Carina A. BABA

Romanul „Nord și Sud” al autoarei britanice Elizabeth Gaskell l-a fascinat într-atât pe regizorul Brian Percival, încât acesta i-a oferit haine cinematice, realizând, în anul 2004, o ecranizare de excepție, o miniserie a patru episoade, producție BBC. Din distribuție fac parte și actorii Richard Armitage (John Thornton) și Daniela Denby Ashe (Margaret Hale).

„North & South” / „Nord și Sud” (2004), la fel ca alte filme de mare clasă regizate de Percival - „All Creatures Great and Small” / „Toate viețuitoarele mari și mici” (2021); „The Book Thief” / „Hoțul de cărți” (2013); „Downton Abbey” (2010) – poartă amprenta talentului, a bunului gust desăvârșit, a forței de a reda esența, a sensibilității și a pasiunii.

Margaret Hale și John Thornton sunt reprezentanți ai unor lumi complet diferite: Hale... reprezintă Sudul („Helstone e ca un sat dintr-o poezie – dintr-o poezie de Tennyson!” – citat din romanul Elizabeth Gaskell), care, într-un fel moromețian, încă mai are răbdare cu oamenii, viața în această lume desfășurându-se lent, oamenii putând să se bucure de verdele nesfârșit al naturii, în timp ce Thornton reprezintă Nordul, cuprins în vârtejul timpului și al noii tehnologii, o lume puternic industrializată, în care un străin putea simți doar fumul fabricilor și goana după bani: „Cu cât se apropiau de oraș [Milton-Norhern, din comitatul Darkshire], cu atât văzduhul părea să miroasă și chiar să aibă gust de fum” – citat din roman.

Dra Margaret Hale și dl John Thornton fac cunoștință în circumstanțe nu tocmai plăcute, după prima întâlnire... dl Thornton neputând fi considerat de către dra Hale un gentleman. Deși acesta încearcă o conciliere, dra Hale nu poate fi convinsă să își schimbe părerea proastă despre prosperul industriaș, proprietar de fabrică și viitor elev (și prieten) al dlui Hale. Cei doi vor fi mereu în conflict, dar, dincolo de orgoliu și de prejudecăți, dra Hale și dl Thornton vor ajunge să se reflecte unul într-altul ca într-o oglindă, amândoi având aceleași defecte (mândrie, prejudecăți, gelozie, încăpățănare) și aceleași calități (respect față de oameni, onestitate, integritate, loialitate, hărnicie, generozitate, inteligență, sensibilitate - cea din urmă bine ascunsă, dar cu atât mai prețioasă!). Ba mai mult, ambii cunosc cât se poate de bine suferința, dl Thornton fiind orfan de tată din copilărie, având un trai extrem de dificil o perioadă îndelungată de timp, până când a reușit să devină, prin propriile puteri, șeful fabricii Malborough Mills. Dra Hale a cunoscut pentru prima dată suferința în momentul în care fratele i-a devenit un proscris, fiindu-i imposibil să îl mai aibă aproape. În plus, mutarea în orașul Milton îi aduce necazuri pe bandă rulantă: decesul singurei prietene, Bessy Higgings, decesul mamei, decesul tatălui... Toate cuvintele grele pe care și le spun cei doi sunt contrazise de faptele lor. Dra Hale și dl Thornton se sprijină în mod tacit și constant, fiecare încercând să îl determine pe celălalt să își schimbe „proasta

păreră” formată din cauza prejudecăților și a nenorocului de a se afla în locul nepotrivit, într-un moment nepotrivit.

După „iadul alb”, pe care îl vede dra Hale în fabrica Malborough Mills, după greva sindicaliştilor care are un parcurs dramatic, după zilele întunecate de doliu și de gelozie, în al patrulea episod, în sfârșit, răsare soarele, dar nu la Helstone, nici la Milton, ci la jumătatea drumului, într-o gară, unde se întâlnesc dra Margaret Hale și dl John Thornton, fiecare venind dinspre orașul natal al celuilalt, dovadă a grijii ce și-o purtau unul altuia, dovadă a iubirii pe care nu (mai) aveau curajul să o exprime prin cuvinte. De data aceasta, însă, destinul i-a adus la locul potrivit, în momentul potrivit...

„Nord și Sud” rămâne un film de colecție, care trebuie neapărat vizionat. Este adeseori comparat cu o altă

miniserie BBC, „Mândrie și prejudecată”, 1995, dl John Thornton (Richard Armitage) și dl Fitzwilliam Darcy (Colin Firth) disputându-și încă locul în inima doamnelor.

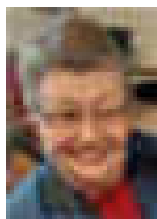
ÎN DERIVĂ

Ioana CRIȘAN

SEMN DE CARTE

Nu vreau
Să te mai lovești
De-un zid,
Ci de o îmbrățișare,
Să transform
Această tumultoasă,
Nestatornică mare –
Într-o mișcare
Care să-mi naufragieze
Sufetul pierdut
Într-un liniștit ținut;

Acolo să mă adâncesc,
În nisip să mă topesc,
Să curg spre interior
La rodul prior,
Ca să îmi găsesc
Umbrite rădăcini
De speranțe și lacrimi,
Spre a le urca
Din pământ în coloană
Și-apoi în acea membrană
Ce mă îmboldește
A respira
O viață diafană.

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

NOTE ASUPRA VOLUMULUI „ISTORIE SOCIALĂ DIN PERSPECTIVĂ MEDIATICĂ ARAD” ANDREI ANDO

Florica R. CÂNDEA

Context:

În conștiința timpului, istoria socială este o buclă indispensabilă perceperii raporturilor dintre istorie și sociologie, în general, și din prisma cercetărilor în domeniu, în special.

Din aceste considerente, lecturile sociologice surprind unele cadrane istorice, cu referire la uman sau fapte sociale. Elementele de cunoaștere socială într-un spațiu mediatic răspund unor provocări și necesare, dar și utile (de orice ordin ar fi).

Ca valoare dominantă în procesul informării, presa mediatică rămâne același instrument de informare și de orientare, îndemnând la reflecții și profunde analize.

Carte și autor:

Volumul este structurat pe șapte capitole, includem, apoi, Cuvânt înainte și Bibliografie.

Conținutul volumului numără peste cinci sute cincizeci de pagini, cu ilustrații parțial sepia, parțial color și parțial alb-negru, redactor Robert Cincu, DTP și coperta: Editura Mega (Coperta I reprezintă Masacrul de la Arad în anul 1131, redat în *Chronicum Pictum Vindobonense*, aflată în colecția Bibliotecii Naționale Szèchenyi, Budapesta).

După cum afirmă autorul Andrei Ando, „Volumul de față nu este un tratat de istorie convențională. Nu analizează fenomene, nu definește tendințe, nu stabilește canoane. A pornit ca o curiozitate referitoare la condițiile de viață din Arad în secolele trecute și s-a întregit ca un potpuriu de evenimente, situații, atitudini (...)”

Capitolele poartă următoarele titluri: „Din timpuri străvechi”, „Aradul medieval”, „Societate și cultură în Aradul modern”, „Primul Război Mondial și Anul 1918”, „Aradul interbelic”, „Aradul în anii celui de-Al Doilea Război Mondial”, „Epoca comunistă”.

În ceea ce privește sursele de documentare, aflăm că autorul a purces la studiul informațiilor presei vremii din a doua jumătate a anilor 1700, până în vremea noastră.

De un real îndemn și folos i-au fost mesajele de încurajare venite pe rețelele de socializare, unde autorul a propagat scene povestite din viața arădeană.

În acest volum, cunoașterea, prin poveste, devine instituționalizată și se va peregrina la periferia orașului, în imediatul cotidian.

Dar, prin acest parcurs în proză, istoria este văzută de autor nu doar ca o formă de cunoaștere, ci un mijloc de exprimare a înțelepciunii prin învățătură.

Pentru că fiecare capitol are segmentul de poveste care se pliază după segmentul temporalității.

Din timpuri străvechi aflăm despre „Venus de la Sânpetru German” și „Argintul dacic de la Șilindia”. Aradul medieval abundă în legende și povești care mai de care

mai apetisante ori picante: „Masacrul de la Glogovăţ”, „Clerici bănoşi, dar şi iubăreţi în vizorul Papei”, „Mobilele judecăţii şi ale sufletelor neliniştite”, „Legenda mărilor de la Şiria”, „Etelka, o domnişoară foarte rară”, „Judecata din 1441”, „Opt legende de la Radna”, „Judecata regală pentru Machalaka”, „Copilul din cuptor”, „Republica colduşilor ologi de la Şimand”, „Băiatul cu două capete de la Lipova”, „Legătura lui Mozart cu Aradul” ş.a.

Societate culturală în Aradul modern continuă alte dezvăluiri interesante: „Cum a pătit din pricina ciumei voievodul sârb al Aradului”, „Morţii vii de la Cuvin şi Covăsînt”, „Aradul pe harta mătăsi”, „Când vinul de Miniş-Măderat ajungea la New York şi Rio”, „Primii medici ai Aradului”, „Inundaţia de Rusalii”, „Francezii ateii din Cetate”, „Marea foamete din 1816-1817”, „Mizerabilii - varianta arădeană”, „Turcii au adus cafeaua în Arad”, „Buna rânduială a executării lotrilor”, „Oranjeria de la Zerind”, „Berea arădeană la concurenţă cu pita”, „Vinul de care se bucură femeile când îl beau bărbaţii”, „1811 - anul când banii s-au prăbuşit”, „Oh, Arad, Arad murdar, nici comună, nici oraş”, „Elveţienii de la Cil”, „Primul ziar românesc Tutti Frutti”, „Insulele Mureşului”, „Primul primar ales”, „Artişti care au făcut Aradul mare”, „Prima librărie la Arad”, „Inaugurarea Palatului Cultural, între lumea ungurească şi lumea românească a Aradului”, „Golgota maghiară”, „Banii Neumannilor - din faină şi alcool”, „Ravagiile câinelui turbat din Aradul Nou”, „Societatea Supei şi Societatea Pâinii”, „Puneţi-mi în copârşeu/Vin de Covasna să beau”, „Patru ziare locale în 1867”, „Aradul, oraşul cu două Corsouri”, „Primarul absolvent de Sorbona”, „În 1858 intră primul tren în Arad”, „Prima înmormântare ecumenică”, „Primul medic al staţiunii Moneasa”, „Târgul de sărutat de la Hălmagiu”, „Magazin românesc de delicatessuri”, „Duel între ziarişti”, „Hotelurile din Pecica”, „Vinul, viaţa bună a Aradului”, „S-a îngropat singur de viu”, „Bocsigul - curte regală sârbă, între drame şi legende”, „Mesaj de dragoste de la Arad, din 1912”, „Cei mai frumoşi arădeni ai anului 1914”, „Sistematizarea vechilor cartiere”, „A dormit 20 de ani în sicriu” ş.a.

Primul Război Mondial şi anul 1918 conţine patruzeci şi şapte de povestioare, dintre care spicuim, prin titluri: „Regele Albaniei la Moneasa”, „Primul travestit de la Ghioroc”, „Cochete în război”, „Ce se mânca de Crăciun pe front? Cum se trăia?”, „Artista de pe bancnotă”, „Un amantlâc sângeros”, „Bone americane pentru familii arădene”, „Pandemia de gripă spaniolă”, „Revoluţia Crizantemelor”, „Prefectul care a asistat la Mare Unire”, „De la Viena în vacanţă la Arad”, „Oraşul cultural”, „Vrăjitoarea transformată în strigoii”, „Republica Adea”, „Pentru prima oară - drapelul românesc”, „Crăciun, după război” ş.a.

Capitolul Aradul interbelic întâmpină cititorii cu pagini de poveste, în interesante capitole: „Sfârşitul fabricii de cognac”, „Fazanii de la Adea”, „Societatea de ajutor reciproc pentru arădenii de peste ocean”, „Vădud caut vădudă...”, „O sinucidere de onoare”, „Vile în locul Cetăţii Aradului?”, „La trei ani de la Unire”, „În beznă şi frig”, „Asasinatul de la Nădlac”, „La cinci ani de la Unire”, „Casinoul Român de la Pecica”, „Rembrandt de la Arad”, „Un restaurant vegetarian”, „Au devastat Calea Crucii”, „Trăsnetele de la Şiria”, „Sărbătoarea numai pentru femei”, „Gemenii geniali”, „Baronul care a murit nebun”, „Pipiţă, amantă, actriţă, soţie”, „Îndrăgostită de bărbatul cu 53 de ani mai tânăr”, „Criminal în serie la Şiria”, „Aradul în 1935”, „Blestemul familiei Bohuş” ş.a.

Aradul în anii celui de-Al Doilea Război Mondial este capitolul care impresionează cititorii prin acrimia conținuturilor. Exemplificări prin câteva titluri cum ar fi: „Naziștilor de la Bata”, „A făcut celebră boiaua de Szeged”, „Casa Terorii”, „Doamne bate-l pe nemțoc/Că-i mai rău ca un poțoc”, „Asasinarea lui Ocoșo Tereza”, „Uciderea elevului erou”.

Epoca comunistă este ultimul capitol al acestei adevărate și cuprinzătoare culegeri de materiale. Și poveștile adiacente îi dau patina vremii. Iată câteva: „Leacuri băbești”, „La închisoare din cauza tramvaiului”, „Campioni în orientarea turistică”, „Naționalizarea în Arad”, „Un caz de cenzură”, „Povestea vișinului Ando”, „Lovitura de stat pornită din Arad”, „Record la războaie”, „Prima umbrelă din țară”, „Atenție, se filmează”, „O nouă serie de vagoane”, „Vizitele lui Ceaușescu”, „O nouă rasă de oi”, „În ultimul an de comunism” ș.a.

O consistentă Bibliografie încheie prezentul volum. Sunt citate atât izvoare, cât și lucrări speciale, dar și presa anilor, la care se adaugă surse electronice.

Andrei Ando este o personalitate a Aradului cu multiple virtuți intelectuale. Preocupat în comunicare, administrație, istorie, filologie, mass-media ș.a., își dedică timpul, redării pânzelor care se leagă prin realitate, imaginativ și fabulos, într-un tot unitar. Un tot riguros resemantizat care va deveni, cu siguranță, un prețios contur format din decupaje, spre interesul, de-acum, al celor care se vor implica să(re)compună (alte) scene viabile.

Volumul este pe cât de documentat, pe atât de atractiv (povestioarele, trei sute nouăsprezece, sunt secvențe desprinse din canvas de memorie, istorie orală sau colectivă și mult epic narativ, pe alocuri, chiar liric descriptiv). Volumul, de o încărcătură spirituală aparte, cunoaște moduri de exprimare învăluite în descriptiv, înlanțuire, narațiune, portret, extrase și pasaje de un rafinament și patos remarcabile.

Considerente finale:

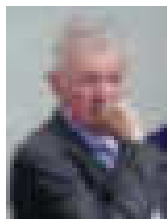
Apariția acestei cărți este un eveniment editorial de excepție și de mare ținută grafică. De o mare importanță este recunoașterea izvoarelor, care îi conferă volumului, prin limbaj și ilustrare, rigurozitate. Un parcurs cât o istorie, în fapte și oameni, devenite personaje și subiecți (privite din unghi retrospectiv). Readucerea în contemporan este un act cultural și ilustratoriu. Cât un bun necesar și util deopotrivă.

Suntem convinși că seria acestor studii și restituiri va continua, cu aceeași acuratețe de profil.

Sursa foto: Ambasada României la Viena, Simpozion dedicat Zilei Femeii, 2015.

***

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

UN TEMPLU AL DORULUI (ZIDIT) DE POETA ADINA LĂPĂDUȘ MATEI

Anton ILICA

În 2021, profesoara Adina LĂPĂDUȘ MATEI aducea un omagiu părintelui său, profesorul din localitatea Macea, în volumul *Traian Lăpăduș. Un om. O carte*. În același an, cartea *Din drag de dor* confirmă debutul Adinei în poezie, iar valoarea acesteia m-a determinat să elaborez o prezentare, încheiată astfel: ”Deși imaginile dorului sunt închipuiri înrămate, starea afectivă care le întreține este reală și de o sinceritate copleșitoare. Adina s-a poetizat pe sine, construindu-se ca POEZIE „**din drag de dor**” (*E-critic.arad*). Un an mai târziu (2022), publică o carte de versuri și de colorat, pentru școlarii mici cu titlul *Pentru tine copile drag!*, iar acum, ian. 2023, tipărește volumul *La Templul Dorului*. Motoul ”templului de cuvinte” este următorul: ”...iar Dorul...împietrit...s-a transformat în Sfinx și știe numai vântul când piatra lui va plânge să oprească veșnicia...”. În fine, obsedantul titlu, care a devenit deja formulă, *De ce scriu femeile*...e prefață, semnat de membra UZPR, prof. Floare Ranta Căndea. Ea însăși poetă, Prefațatoarea lirizează cu grație, scriind despre ”surprinderea privirii ochiului de dor”, despre ”polisemantismul substantivului ”templu” (conotativ)” și despre ”spațiul sanctuar”, surprinzând ”fiorul femeii care călătorește când pe apă, când pe uscat, când pe valul de lacrimă” (p. 3). În ”fiorul de dor” se întrevede ”(ne)șansa grăbitului tren prin care, comparativ, viața, (sic!) i-a pierdut peronul exclamărilor”. Templul, intuiește Prefațatoarea, a devenit Cetate de cuvinte, găzduind ”mult lirism confesional pur” și ”o doză a dorințelor ce tind spre idealizare” (p. 4). Adina Matei ”realizează un peisaj literar plin de fulgurații, nuanțe și stări cu răspunsuri nonevazive la propriile întrebări”. Prefața se încheie astfel, poate ca un răspuns la întrebarea *de ce scriu femeile*: ”Volumul se recomandă cu plăcerea lecturii în poala palmelor împreunate” (p. 4).

Am lecturat de nenumărate ori poemele din ”*La Templul Dorului*”, ca să regăsesc progresul realizat de la volumul de debut, axat pe aceeași idee a ”dragului de dor”, în care, atunci, identificam o suferință în stil blagian (după volumul acestuia cu titlul *La curțile dorului (1938)*, în care lirica *Dorul* este una dintre cele mai frumoase din literatura universală: ”*Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obraji/ cu palmele-amândouă, cum cuprinzi în suflet o minune/ Ne arde-apropierea, ochi în ochi cum stăm.// Și totuși tu-mi șoptești: ”Mi-e așa de dor de tine!/ Așa de tainic tu mi-o spui și dornic, parc-aș fi pribeag pe-un alt pământ//*

- *Femeie, ce mare porți în inimă și cine ești?/ Mai cântă-mi înc-o dată dorul tău, să te ascult/ Și clipele să-mi pară niște muguri plini,/ din care înfloresc aievea veșniciei.//*

Dorul, la Blaga, nu este o comunicare între îndrăgostiți îndepărtați, aceștia sunt ”ochi în ochi”, palmele cuprind obraji ”cum cuprinzi în suflet o minune”, iar mireasma femeii e băută cu sete, în timp ce cuvintele răzbat într-un cântec despre

dorul tău, femeio. În același volum, Blaga concepe ”cea mai frumoasă metaforă a lumii” (după M. Dragomirescu): ”Soarele, lacrima Domnului/ cade în mările somnului”.

De atâtea și de atâtea ori suntem motivați să regăsim semnificația cuvântului ”dor”, atât de complex în înțelegere, după cum este combinat cu alte cuvinte și în alte structuri poetice. Particularizând, Adina Matei mărturisește: ”Fiecare om are în suflet doruri, neîmpliniri, visuri, care rămân nerostite, închise în cele mai lăuntrice unghere, departe de lumea reală. De multe ori uităm că sunt acolo, ne-am obișnuit cu ele atât de mult, încât ajung să facă parte din noi.” **Dorul** locuiește în sufletul fiecăruia, alături de ”**neîmpliniri și visuri nerostite**”. Nerostite? Atunci când ”deschidem” ”ungherele lăuntrice” ale sufletului, ar zice Adina, deschidem templul, eliberând cuvintele care se înșăileze în poezie, care împietresc în zvelte metafore.

Metaforele, piatra de temelie a lirismului, există nu doar prin construcția cuvintelor, ele există dincolo de cuvinte și fără cuvinte, putând ființa chiar prin ”necuvinte”, așa cum dorea Nichita (”Nu îndrăznesc să-l contrazic pe acest minunat filozof/ Dar necuvintele sunt tăcerea barbară/ Dintre doua idei sfinte...”). Chem în ajutor povestea lui Mozart, care a compus **Sonata lunii**, spre a împlini dorința tinerei sale prietene, fără vedere, oferindu-i posibilitatea de a dibui ilustrarea nopții cu lună. Prin urmare, un sentiment poate fi reconstituit în sufletul omului, chiar fără capacitatea acestuia de a-l identifica printr-un mijloc anume de expresie.

Dorul ”încremenit” într-un templu zidit din cuvinte are o motivație și un mesaj, pe care le-am identificat în prezentarea volumului său de debut (**Din drag de dor**, 2021): ”Adina Lăpăduș Matei scrie cu mult suflet, cu inocența emoției sale răvășită de suferință, lăsând să se prelingă, printre cuvintele amare, puritate și candoare. Dă vocabulelor trăire înflăcărată, regăsindu-se, prin intermediul dorului (și dorinței), într-o dispoziție metafizică, prin care străbate hotarul dintre viață și moarte, dintre lumină și întuneric, dintre glăsuire și tăcere”.

Tema volumului e, deci dorul, prezent în ceea ce spunea Floare Ranta Cândea, în ”dorurile multor poeți”, iar identitatea autoarei constă în modul de înfățișare a sentimentului Cu excepția câtorva texte convenționale (**Moș Nicolae, Crăciun, Anul Nou, Eminescu, Mărțișor, La ceas de sărbătoare**, plus ”**tautogramele**”, **Bădița**), celelalte se raportează la tragismul clepsidrei sparte, din care nisipul se răvășește tragic multiplicând suferința amintirii, dar și bucuria împărtășirii. Lupta cu timpul ”e un dans în ritm nebun” printre ”amintiri”, amăgindu-se ”că apusul e un altfel de răsărit”, iar ”dansul nostru e un zbor în acorduri de iubire”: ”Și dacă, încet,/ mă voi desprinde,/ să-mi caut odihnă/ printre stele,/ îmi voi lăsa sufletul,/ înlănțuit în dor,/ ca mărturie a unui vis,/ ce ... n-a fost să fie.” (**Timpul meu**).

Sufletul e mărturia unui vis neîmplinit. E înlănțuit de dor, încremenit într-un templu, în care zeul suprem e ”amintirea”, un fel de ”nemărginire a clipei”. Imaginarea scenetelor de iubire reconstituie povești cu ochi albaștri, cu ploi împletite din razele lunii, cu adieri de vânt prin care ”te-aș respira, să te trăiesc” (**Și dacă ar fi**). Prin dor, ar spune Femeia, îmi întrețin amintirile, pe care le las să zboare - printre curcubeu să-și coloreze sufletul -, să zâmbească, ele fiind ”biletul meu spre fericire” (**Poveste**). Dintre toate cele frumoase ”ne-a mai rămas iubirea”, ascunsă într-”o floare de mac înroșit”, precum și ecoul îmbrățișării: ”...și te-am îmbrățișat atât de tare/

încât ai devenit/ ecoul trupului meu// (**Jocul meu**). O reușită lirică este **Și ningem**, care satisface exigența oricărui riguros, după cum anumite versuri pot fi așezate la masa regală a sensibilității: ”Ți-am sărutat rănila cu lacrimi de rouă”; ”Și m-ai privit cum ard încet, până când te-ai aprins din mine”; ”tăcerile mele se vor transforma în ecoul ultimei lacrimi”; ”vom fi troiță de jar la răscruce de doruri” etc.

Ne oprim aici cu exemplificări, spre a îndemna curiozitatea ta, cititorule, să scormonească. Starea tensionată a dorului, izvorâtă din tragismul clepsidrei sparte, din care nisipul se prelinge roșu, de culoarea macului aprins, este redată cu cuvinte liniștitoare, discret încălzite de iubirea diluată, cuibărită în suflet. Metaforizarea (formula de excelență a cuvintelor neliniștite) nu șochează, ci dansează zglobiu printre epitete, creând alegorii tulburătoare, construind un univers sufletesc, amputat de suferință și îmbălsămat cu amintiri retrăite. ”Adina, repet din prezentarea volumului de debut, s-a poetizat pe sine, construindu-se ca POEZIE „**din drag de dor**”.

În fine, apreciem ilustrația efectuată cu gust și condescendență de Florian Matei, chiar dacă în alb și negru. Coperta aceluiași restituie imaginea unui albastru tragic, pe care se profilează un fragment de templu, luminat și deopotrivă umbrit de lumina stelară.

Volumul e o reușită, identificând subtilitate în decantarea sentimentelor care întretin focul dorului din templul amintirii.

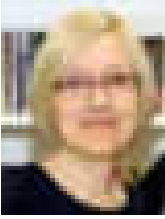
***

Adina Lăpăduș MATEI **TIMPUL**

Poate că...
timpul se măsoară
în iubirile pe care le trăim...
Cu fiecare dimineață,
găsesc copacii tot mai goi,
sub fiecare pas
îmi înfloresc ghiocei,
poate-mi vorbesc despre noi
sau poate-nchid în ei
umbra ce-a rămas,
despuiată de vise.
Cândva,
în miez de noapte,
ne-am sorbit amintiri
amestecate cu noi,
apoi trupurile noastre
s-au trezit înlănțuite

S
E
M
N

D
E

C
A
R
T
E

de piatra lunii,
cerșind doar o secundă
pentru a împrăștia vântul,
să ne rămânem,
să nu ne trecem,
să ne-nmugurim
fermentați în lumină,
la picioarele unui alt Cronos.
Acum,
te retrăiesc prin tăceri
și mai primesc în dar,
cu tine, câte-un vis,
privesc cum
timpul se-mpietrește,
fără noi,
sub un sărut strivit
de amăgiri și ploi.

POVESTEA DIN SPATELE... POVEȘTII

Roxana ISTUDOR

Cele mai bune filme despre jurnaliști și presă, lecții despre luptă, curaj și inteligență

Uneori, povestea din spatele unei povești poate fi la fel de convingătoare și de spectaculoasă ca și narațiunea însăși. Istoria bogată a filmelor care aduc în prim-plan tot ce implică munca incredibilă a jurnaliștilor, una dintre cele mai acaparante și mai grele din câte există, lasă pe gânduri. Cele mai bune producții de gen, realizate cu actori de top mondial și cu o acuratețe care face cinste celei de-a șaptea arte, relevă, frontal, faptul că jurnalismul este un univers perpetuu de luptă, curaj și inteligență și este despre oameni uluitori, care pun totul „la bătaie” pentru informarea publicului.

Spotlight

Dezechilibre de putere... redacții care generează relații tensionate... jurnaliști care învață să privească lumea într-un nou mod, uneori departe de idealurile de pe vremea când erau studenți... Poveștile despre jurnalism și presă au din belșug tensiuni dramatice, contre cu sistemele și mai-marii

zilei, personaje complexe, memorabile, care au făcut istorie.

Câștigător al Premiului Oscar pentru cel mai bun film, „Spotlight” este o dramatizare remarcabilă a eforturilor tenace ale jurnaliștilor de la „Boston Globe” care investighează dezvăluirile șocante despre molestarea - și mușamalizarea cazurilor - copiilor în Biserica Catolică. Rachel McAdams, Mark Ruffalo, Michael Keaton, Liev Schreiber, Stanley Tucci și John Slattery sunt doar câțiva dintre actorii de primă linie care întruchiează eforturile jurnalistice minuțioase și reale care au avut ca rezultat materiale de presă care au șocat lumea. „**Spotlight**” arată de fapt cât de mult merg reporterii de investigație și cât de departe ajung, chiar până la capăt, atunci când sunt pasionați de profesia lor.

„Cetățeanul Kane” face parte din patrimoniul cinematografic mondial, iar în SUA este considerat cel mai bun film al tuturor timpurilor. Și are în centru jurnalismul. Opera cinematografică magnifică a lui Orson Welles se remarcă și pentru spectatorul contemporan prin declanșarea unei „febre” a investigației jurnalistice, în care publicul este atras inexorabil și care contaminează prin intermediul acțiunii – nimeni nu mai are liniște până nu află ce „îl mână” pe magnatul de presă interpretat de Welles și, aflând, care sunt resorturile unei lumi pe care jurnaliștii din toată lumea o devoalează generație după generație.

Cetățeanul Kane

În „**The Insider**”, legendarul Al Pacino strălucește alături de Russel Crowe – este povestea unui fost chimist al industriei tutunului, Jeffrey Wigand, care este atacat după ce a încălcat un „consemn” și a vorbit public despre Big Tobacco, într-un serial tv produs de Lowell Bergman (Pacino). Intens, jucat magistral, acest thriller este povestea perpetuă a avertizorilor de integritate, care nici în prezent, la aproape 25 de ani de la lansarea filmului, nu sunt protejați corespunzător în fața represaliilor celor pe care îi dau la iveală.

„**The Year of Living Dangerously**” este tot despre pericolele extreme la care se expun jurnaliștii mânați de patima de a afla – pentru toți ceilalți. De data aceasta, Mel Gibson este reporterul care relatează despre tulburările politice din Indonezia, din anii 1960.

Despre formidabila integritate jurnalistică vorbește filmul „**Good Night and Good Luck**”, scris și regizat de George Clooney, care a și jucat în pelicula ce îl

The post

readuce în prim-plan pe reporterul CBS Edward R. Murrow. Turbulenții ani 1950 sunt prezentați în toată complexitatea lor, iar excelența realizare a producției permite creionarea perfectă a lumii știrilor de la mijlocul secolului XX, un univers care poate

lăsa pe oricine pe gânduri și azi, în era inernetului.

Nicio trecere în revistă a celor mai bune filme despre jurnaliști și presă nu poate omite producția „**The Post**”. Filmul regizat de Steven Spielberg este încărcat de

tensiune politică și pune față în față două forțe: presa și Pentagonul. Relatarea dramatică a implicării celebrului ziar The Washington Post în publicarea documentelor Pentagonului, secretizate decenii, referitoare la războiul din Vietnam, este derulată în interpretarea excepțională a actorilor Meryl Streep, Tom Hanks, Bob Odenkirk, Sarah Paulson, Tracy Letts și Matthew Rhys. „The Post” este un film foarte puternic despre lupta interioară și curajul fantastic al primului editor femeie și al echipei sale de jurnaliști, care trec este orice obstacol în numele obligației jurnalistice de a furniza adevărul, indiferent de cine este implicat în fapte. Iar uneori, este vorba despre un criminal în serie... Filmul „Zodiac” este povestea densă, ascuțită, a implicării unei echipe de jurnaliști în identificarea unui ucigaș. Actorii Jake Gyllenhaal, Robert Downey Jr., Mark Ruffalo și Brian Cox duc la capăt un thriller și, mai mult, o poveste extraordinară despre căutările fără preget ale jurnaliștilor, despre insomnia lor în căutarea ucigașului.

Clasicul „**All the President's Men**” conține ficțiune, dar are în mijloc marele adevăr al marii deoalări numite „Watergate”. Dustin Hoffman și Robert Redford intră în pielea legendarilor reporteri The Washington Post, Carl Bernstein și Bob Woodward, care țin spectatorii cu sufletul la gură în fața acribiei cercetării jurnalistice, a fantasticei atenții la detalii pe care o presupune această muncă și a unei încăpățănări de a afla adevărul care în final poate duce inclusiv la demisia celui mai puternic om al planetei.

All the president men

au interpretat ca pe adevărați eroi. Oricare dintre cei care luptă în continuare pentru adevăr în redacțiile lumii poate fi oricând personaj de film, cu o poveste extraordinară de viață în spatele fiecărei povești extraordinare pe care o oferă publicului.

***

Oamenii presei libere sunt printre noi. De la cei arestați pentru că dezvăluie mașinațiunile regimurilor autoritare la cei atacați de carteluri sângeroase, de la cei care relatează de pe fronturi însângerate la cei care muncesc zile și nopți pentru a deoala rețelele prin care puterea politică transferă bogății nemăsurate în paradisuri fiscale, jurnaliștii autentici rămân și azi aceiași idealști pe care filmele și actorii cei mai mari ai planetei i-

DIOCLEȚIAN ÎNTRE APOTEOZĂ ȘI BLESTEM*

Ghiță NAZARE

Cunocuta și apreciată scriitoare și jurnalistă gălățeană, Violeta Ionescu, semnează cea de-a cinsprezecea carte, acoperind cu text mai bine de 5000 de pagini. Pasionată de aviație și istorie, autoarea oferă cititorilor zece din cele cinsprezece volume cu o asemenea tematică, dintre care menționăm: „*Și eu am fost în Icaria – mărturii ale aviatorilor care au fost cândva...un punct pe cer*” (co- autori, Dan Antoniu și George Cicoș), Editura Phoebus, 2009; „*Galați – o poveste cu aviatori*” (co-autor, Dan Antoniu), Editura Muzeului de Istorie, Galați, 2015; „*Biserica Vovidenia Galați*”, *monografie* (co-autor, presbitera Dorina Pelin), Editura Episcopiei Dunărea de Jos, Galați, 2002; „*Sărbătorile antichității*, Editura Axis Libri, Galați, 2009; „*O istorie a evreilor din Galați. File de cronică de la începuturi până la marea emigrare*”, două volume, aproape 1100 de pagini (co-autor, Lucian Zeev Herșcovici), Editura Hașefer, București, 2018 ș.a.

A scrie despre recenta carte a Violetei Ionescu, un excepțional roman istoric, doar câteva rânduri, considerații generale, este aproape o impietate. Cele 500 și ceva de pagini ale volumului înglobează o muncă de informare, documentare și redactare de aproape 20 de ani. În anul 2006 îi apărea la aceeași editură, Phoebus, volumul „*Dioclețian – fiul lui Jupiter*”, aproape 300 de pagini, pentru ca, recent, să publice această ediție revăzută și bogat adăugită, „*Dioclețian. Între apoteoză și blestem*”.

Cine a fost Dioclețian, Diocles în greaca veche? Gaius Aurelius Valerius Dioclețianus, pe numele complet, s-a născut la 22 decembrie 244 la Salona, în Dalmația, și a fost împărat al Imperiului Roman în perioada 20 noiembrie 284 până la 1 mai 305. S-a născut într-o familie săracă, începându-și cariera militară, drept sigur mijloc de existență, ca simplu soldat, devenind apoi comandant al gărzii imperiale și, în cele din urmă, împărat. Ca împărat, cu reședința la Nicomedia, în Bithinia, având responsabilitatea părții de răsărit a marelui imperiu, a rămas în istorie prin reforma administrativ-constituțională, intitulată *tetrahie*, ceea ce însemna descentralizarea puterii, prin sporirea la patru a conducătorilor statului (doi Augusti și doi Cezari), un fel de democratizare a puterii, dacă putem spune așa, prin reformele administrative, financiare și religioase pe care le-a instituit, dintre care cele patru edicte anticreștine (trei semnate de el, unul de cezarul Galariu) au declanșat cea mai mare persecuție/prigonire a creștinilor, rămasă în istorie sub numele de „persecuția lui Dioclețian”. Cea mai spectaculoasă ispravă a lui Dioclețian a rămas însă abdicarea sa, în Răsărit, în același timp cu a co-augustului său Maximianus, în Apus, din demnitatea de împărat, la 1 mai 305, prin care ambii renunțau la aureola de zeu, revenind în rândul oamenilor. Dioclețian și-a păstrat totuși titlul de Pater Augustrum, care-i asigura inviolabilitatea și a trăit încă aproape nouă ani nestingherit în palatul său de la Split (Croatia), ale cărui ruine se mai păstrează și astăzi, după 1700 de ani!

Din acest punct de vedere, Dioclețian reprezintă o excepție: dintre zeci de împărați, sultani, țari, regi, eventual președinți ai multor state, el a fost singurul care a avut puterea să abdice după 20 de ani de domnie. Și a făcut-o, respectând o lege pe care tot el a dat-o, pentru a asigura continuitatea la tron (auguștii fiind înlocuiți de cezari). Gândirea lui Dioclețian este una pământeană, omenească, în vreme ce puterea este de origine divină, venită de la zei. Dioclețian era conștient că „Dintre toate meșteșugurile, cel mai greu este de a domni”. La 20 de ani, Dioclețian medita: „Am în spate 20 de ani. Și în față un gol imens. Cine sunt eu? Ce rost am pe lumea asta? Trebuie să știu, trebuie să aflu!”. Dioclețian știe să dialogheze: sunt savuroase dialogurile dintre el și celălalt August al tetrarhiei, Maximianus, și cei doi Cezari. Era obsedat de ideea că într-o zi i se va spune „Ave Imperator”, dar, în același timp, era speriat de puterea pe care ar putea să o aibă. Copil fiind, avea o personalitate foarte accentuată. Considera că grija mamei față de el reprezenta o pacoste, iar autoritatea tatălui o umilință degradantă. Știa foarte bine cinci limbi: latină, greacă, tracă, dacă și illirică.

Deși împărat atotputernic, Dioclețian era OMUL LEGII: „Cât nu există o lege clară - spunea el -, care să reglementeze succesiunea la tron, fiecare va face ce poate – trădări, ucideri, uzurpare de putere”. „Legea, continua Dioclețian, este o comandă sacră, care nu se comentează!”. Așa ne putem explica și abdicarea lui după 20 de ani. Șocul abdicării este explicat de Dioclețian prin motive omenești: „Ei bine, am și eu dreptul la o viață normală, nu?”. Poate fi un mesaj și pentru contemporanietate.

Autoarea romanului nu este, în acest caz, doar istoric, nu și-a propus, în esență, o monografie Dioclețian, fapt pentru care introduce în text personaje și acțiuni care împing narațiunea spre literatură. Rolul mim-ului, ca povestitor, al veteranului Dadas, ca mentor, al vrăciului dac, al vrăciului persan etc. conferă atractivitate, crează suspansul povestirii. Violeta Ionescu, ca rod al unei riguroase documentări, aduce în prim plan, în primul rând, faptele care au aparținut lui Dioclețian și epocii sale, asupra cărora ne vom referi în continuare.

Războiul reprezenta în Imperiul Roman profesia de bază a bărbaților. În armată veneau, de regulă, oameni săraci, pentru că armata le asigura existența. Nu întâmplător, Dioclețian este prezentat cel mai adesea ca om de rând, ca militar și mai puțin ca împărat. Expedițiile sale în Orient, împotriva persilor, dar și în Galia, Panonia, Histria, comportamentul său reprezentau dovezi în acest sens. La 40 de ani Dioclețian era deja un erou, faima vitejiilor sale făcea înconjurul provinciilor. Aprigile dispute pentru putere, tensiunile permanente dintre împărat și guvernatorii provinciilor, măcinau însă imperiul, iar redresarea acestuia nu s-ar fi putut face decât de un împărat pus prin voința zeilor. Iar Dioclețian era cel mai nimerit să primească hlamida imperială, „Imperiul fiind mai presus de orice”.

Povestirea istorică promovată de Violeta Ionescu, direct sau prin intermediari, nu-i ocolește nici pe geto-daci, poporul viteaz, care impunea respect și teamă, cu care împărații romani au avut mult de furcă chiar și după retragerea aureliană (anul 271). „Cucerirea Daciei - se aprecia în epocă - a fost o abatere de la prudentă, dovedindu-se cu timpul o expansiune inutilă și de rău augur”, iar părăsirea acesteia o condiție pentru păstrarea Orientului.

Dioclețian a rămas în istorie ca împăratul blamat, care a decretat interzicerea cultului creștin, legiferată prin patru edicte, date între anii 302-304, prin care creștinii

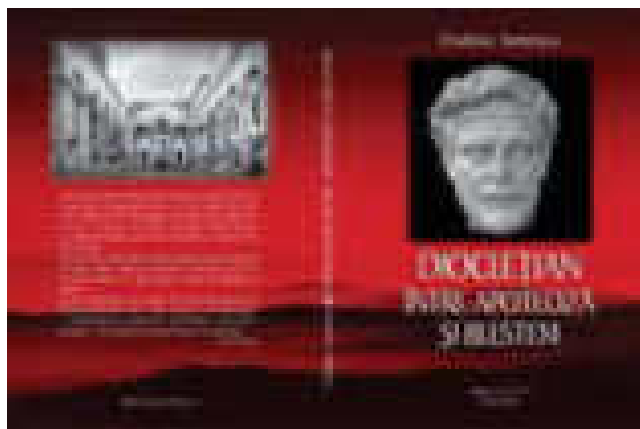

erau considerați atei în raport cu religia tradițională. Se pare că această decizie a fost luată sub presiune, el fiind mai degrabă adeptul conviețuirii între religia tradițională și cea creștină, ceea ce răzbate și din documentarea Violetei Ionescu. Două exemple sunt edificatoare în acest sens: sub semnătura pusă pe edictele privind interzicerea cultului creștin, Dioclețian a ținut să adauge „Fără vărsare de sânge”; de asemenea, Edictul dat de Galeriu pe patul de moarte, prin care se anula interzicerea cultului creștin, a fost elaborat în spiritul regretului și voinței lui Dioclețian. El a fost ulterior preluat și de Constantin și Liciniu și cunoscut ca Edictul de la Milano (313 d. Hr.), prin care religia creștină a fost recunoscută oficial.

Reținem din opera Violetei Ionescu și vocația împăratului Dioclețian pentru dezvoltarea și modernizarea orașelor și așezărilor din imperiu, în mod deosebit a celor din răsărit, pe care le administra direct. Impresionat de ruinele vechii colonii grecești Histria, de pe malul Pontului Euxin, și-a propus să-i redea înflorirea de altădată, după aproape 1000 de ani. Dioclețian a avut ambiția ca reședința sa imperială, Nicomedia, să egaleze splendoarea și măreția Romei. Pentru aceasta a sacrificat vechile edificii, casele locuitorilor orașului – deoarece planurile lui edilitare aveau nevoie de spații ample -, stârnind revolta generală a localnicilor, determinând ample proteste ale acestora, susținute și prin lozinci precum: „Loc pustiit de dușmani!” sau „Bitinieni, mutați-vă la persi”, tradiționali dușmani ai romanilor.

Felicitări, Violeta Ionescu! Impresionantul volum, „Dioclețian. Între apoteoză și blestem”, restituie contemporanilor o pagină din istoria Imperiului Roman și o personalitate care a făcut istorie. Violeta Ionescu a avut talentul, acoperit de o muncă enormă, de a ne face contemporani cu marele împărat Dioclețian. O carte care ar trebui să se găsească în biblioteca fiecărui profesor de istorie și în bibliotecile facultăților de istorie din întreaga țară. Un merit indiscutabil revine și Editurii PHOEBUS, sub egida căreia a apărut volumul, cât și cunoscutei ing. Camelia Lupu, pentru acuratețea tehnoredactării și ideea copertei. Pentru aceste isprăvi, volumul „Dioclețian. Între apoteoză și blestem” merită să fie cartea anului la Galați, așa cum, de altfel, s-a spus și cu prilejul lansării acesteia la Salonul literar Axis Libri.

*Violeta Ionescu, *Dioclețian. Între apoteoză și blestem*, Editura PHOEBUS, Galați, 2022

LECTURI PARALELE ÎN OGLINZI PARALELE

Florica R. CÂNDEA

Note de lector:

Note și culori

Cazan Emil, Kurta Cazimir, Voiteg, 2021

Proiect realizat de Asociația pentru Cultură și Tradiție-Asocult

Poemul care deschide volumul mai sus amintit, prefigurează temele majore ale creației semnate de Emil Cazan și anume: existența, de un formalism aparte, care "se joacă", subtil, cu temporalitatea, cu durata timp-spațiu, în diferite iluzii și metaforice zboruri. "Fructe, cuvinte, scriituri" compun motivaționale seve de substrat sau distanțe.

Deși nu se desparte de blânde reverii, poetul abordează amintirea structurii sale interioare prin alunecări vâlvurinde de revărsări ale memoriei:

"îmi plac gările/cu cât sunt mai mari/cu atât îmi plac mai mult"

"plecat din sat/în fiecare duminică fiind liber/liber de la liceu/mă întrebam ce să fac(...)mergeam în parc/și așteptam fanfara militară".

Din scenariul liric nu lipsește motivul dorului și al rugăciunii, quintesențe ale umanului pământesc plămădit în stihuri: (peste care răzbat amintiri ale părinților "*mă uit în oglinda ochilor lor la ochii mei*", răzbat istorii, răzbat adverbe și răzbat negații: "*dorul meu se cheamă mâine/și se mai cheamă poimâine (...) și tot așa/se mai cheamă viitor*".

"acum am alte rosturi/rosturi vrute/rosturi cerute/de vârstă".

Rostuite sub forma unor eseuri poematice ușor cantabile, poemele semnate de Emil Cazan sunt originale și sunt scrise cu lut pe cerneala timpului. O revărsare ca o îndumnezeire poematică e adresarea către elite ilustre românești (cu patos) dar și cu plinătate înspre memoria eroilor. Destinul, dar și preacucernicia ocupă un loc sacru în poemele cu refrene, care surpă lespede de metafore și înlănțuiri: "*să lăsăm faptele să vorbească/să vorbească despre Mânăstirea Partoș/și despre vrednicul său slujitor/Starețul Varlaam*"!

Generații de sclavi I-X (Ciclu poematice/tematic) este o pledoarie a răspicatelor "sclavii - "temut -știut-nespuse" - filtrate prin agilitatea minții și care într-un final...se lasă cu...dor: "*e greu să scapi de greu/e greu să scapi de sclavie(...) /am plecat demult din sat/dorul de livadă/dorul de animale*" (*dorul a rămas la mine*) iată, sunt rânduri ca un leit motiv sau o umbră de dor...

Într-o anume stare de lucruri, poemele care compun acest volum în Cuvinte și culori, dau o anume semantică vremii și vremurilor, motivul ceasului e pregnant iar bătaia acestuia pare să îi fie poetului, când Eros, când Thanatos!

„timpul ne condamnă la toate (...)cu fiecare bătaie/ ne sfârșim puțin ".Și totuși..."ardem soare...(în)satul meu natal/se arde soare"...dar...conchide (în același ton) poetul:

„ardem iarna soare/ cum să crească copaci”...

În concluzie, Emil Cazan este un poet împlinit. Îngemănarea respirației șoptite cu lumea ființei împrietenește stări, de la crepuscul la plușul sau mătasea iernii reci, temute. (subtil). Această apariție editorială poate fi considerată un adevărat Album de artă! Ilustrațiile care însoțesc (în condiții grafice deosebite) paginile sunt picturi (cu teme și titluri adecvate) semnate de Cazimir Kurta (și fac parte din colecția autorului sau colecții private). Peisaje, compoziții, naturi statice definind, în culori, stări anotimpurale ori lumini florale, compun, ca într-o oglindă acest tot unitar în cuvinte și culori alese pentru un sincron aparte cu înțelesuri de carte.

Volumul este realizat la Tiplog, tipar și logistică; tehnoredactare: Carmen Cazan; design; Arpad Cristian Kurta., cu un Cuvânt înainte - „De la banal la astral” semnat de prof. univ. dr .Liviu Spătaru.

***

Note de lector la volumul *Mioritice și picturi*,
Emil Cazan, Mihai Teodor Olteanu,

Editura Tempus, 2022

Proiect realizat de Asociația pentru Cultură și Tradiție-Asocult

De fapt, la o nouă lectură, mă întreb cine este acest om care dispune de o disponibilitate dezinvoltă de a se situa între culori și plasmă mitice, ca un refugiu în sacramentul cuvintelor...

Desigur, Emil Cazan dispune de o aparte ticluire a vocabulelor și în acest nou volum, și, din Satul său cultural Voiteg ne mângâie mioritic .Și, nu vine singur! Vine cu amintirea nostalgică a unui sat: „e greu /e foarte greu /să-mi imaginez satul/satul românesc/fără biserică”(pentru că, el, poetul, " se plimbă prin istorie").

Cititorul este surprins, de unele inserții ale graiului bănațean (clopotele zvonesc; a zvoni'! vb. reg .a vesti) fapt ce denotă că ,între poet și vatră, nu sunt granițe, nici porți ferecate de limbaj. Așa se face în crezania acestui reper de spiritualitate în matca străveche, pe care, o slujim cu o visare aparte. (uneori chiar filosofic ori codificat).

Regăsim aura timpului curgător ,segmentat valoric: „pentru mine/simpla curgere a lui/a timpului înseamnă/înseamnă apropierea de toamnă/apropierea de îngheț” (nimerită metaforă pentru inevitabila trecere).

„da !îmbătrânim natural/timpul trece/anii se adună”.

În acest volum, teme precum simbolul destinului, al eșecului, al muncii, a emoționalului, a tristeții ori a libertății, compun pagini rare, de o expresivitate cufundată în sentințe moralizatoare; „eu vreau emoții frumoase”.

În parcursul lecturii, autorul are predilecția asocierilor ori repetării, cu un anume scop: acela de a accentua ideea care rezumă, fragmental, tema unui poem (de ex.: *Emoții și emoții, Eu trist, ei triști, libertate și libertate, Noi, noi prin noi înșine, Omul bun și omul rău* ș.a) dar exclamările de tip interjecțional au acel timbru de strigare: „Of...offf/ of-ul este sunetul durerii.”(imminente)

Lui Emil Cazan nu îi este străină tema visului pentru că ea, visarea, creează o stare de inefabil: "vise/ne trezim /salvarea vine din visare".

Autorul invocă în pagini sublime istoria, religia și estetica gândirii înaintașilor făcând pod peste timp (în poeme precum: *Prea mulți, Recunoștință Profesore*,

Recunoștință veșnică , România blestemată, România Voievodală, Sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci).

Finețea elegiacă de desprindere din sat nu ocolește eul liric și esențele devin tulburătoare: "*un sat/un sat aproape gol/un sat c-un om...*" (versuri care premerg alt poem *Tristețe și tristețe* - un adevărat poem caleidoscop cu scene de o justețe mărturisitoare).

În final , conchide poetul: "*apa...este viață/apa este energie*" (de fapt, în apă ne botezăm, în apă cu vin ne (pe)tresem din viață!).

De fapt, volumul îi prilejuiește autorului o întâlnire mioritică cu rafinamentul aluziv al reflecțiilor autentice de o mare virtute, pe care, le înscenează, poetic discursiv, în reverberante trăiri .Limbajul, unul imaginar și de sorginte seductivă, conferă scriiturii o originalitate, la fel și transpunerea în pagini, atrage ochii prin efecte secundare.

În concluzie, Emil Cazan fructifică valori polisemantice absconse, spre a da luciditate cititorului pentru un mod al decriptărilor, personal. Volumul a apărut în superbe condiții grafice la Editura Tempus (2022) și este însoțit de Picturi! Pictorul Mihai Teodor Olteanu își dispune (prin fotografii/ Geza Molnar) tablourile în contexte semantice purtătoare de mesaje estetic coloristice aparte .Picturi în ulei, pe pânză, pe carton ori în lemn, sunt încântătoare patine paralele demersului liric, în note și iconic ionice vibrații vizuale.

Volumul (care este înnobilit de un Cuvânt înainte semnat de Liviu Spătaru și de un Cuvânt de încheiere ,semnat de Corneliu Vlad) este, cu siguranță, un Album notabil al Oglinzilor paralele, ilustre "măști" creionate (tehnoredactare: Carmen Marcela Cazan) care dezvăluie dimensiuni definitorii și aspirații mistuitoare ale purității în exprimare.

***

Livia CIUPAV

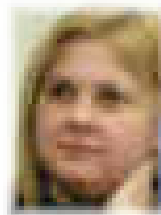
O CĂLĂTORIE CU TRENUL

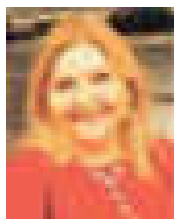
două ore și jumătate prin beznă alături de o țarancă și o plasă cu găște lângă un boschetar care pute când se descaltă și se întinde pe toată bancheta până ce vocea ascutită a femeii de pe culoar și cearta cu iubi la telefon e înăbușită de fluieratul strident al locomotivei

tresar la trosnetul fiecărei crengi izbită de geamuri ceasul arată 0:45 ne oprim nimeni nu înțelege de ce găștele își lungesc gâturile sâsâie ciupesc găgâie stăm o vreme-n câmp transpirăm și facem scenarii

o fată s-a aruncat în fața trenului are fața zdrobită spune șoferul de pe salvare

doar copiii râd lor nu le pasă încă de moarte

ACOLO UNDE CÂNTĂ RACII

Mira ODAGIU

„*Acolo unde cântă racii*” este romanul de debut al scriitoarei americane Deliei Owens, roman care a stat câteva săptămâni pe lista celor mai bine vândute cărți din New York Times în 2019 și care a fost extrem de elogiat de presa internațională astfel încât în anul 2022 actrița Reese Witherspoon a regizat ecranizarea acestuia.

„*Acolo unde cântă racii*” este o cărămidă de 450 de pagini scrise magistral cu rigurozitatea naturalistului pasionat și atent la miracolul vieții în habitatul natural împletită cu firescul unei narațiuni fermecătoare care curge singură ca dintr-un corn al abundenței. E un bildungsroman fermecător despre izolare, respingere, singurătate, iubire și trădare, abuz și frică, pasiune și duioșie...

Cartea ne dezvăluie povestea reală a unei fete cunoscute în orașelul Barkley Cove din Carolina de Nord drept „Fata Mlaștinii” – pe numele ei adevărat, Kya Clark, care rămâne singură de la vârsta de 6 ani, atunci când e părăsită de mama sătulă de violențele tatălui, apoi de frații mai mari și în final de tatăl infirm și alcoolic. Mereu în așteptarea mămicii, fetița e nevoită să trăiască singură într-o colibă din smârc, fără bani, fără a ști să citească, să-și poarte singură de grijă. Dar, mama natură are multiple resurse de a întreține viața în interiorul ei, Kya descoperind curând modalități de a se întreține, asigurându-și strictul necesar supraviețuirii. Cu curenți afective, sociale și financiare anii trec, iar Kya trece prin perioada copilăriei alături de pescărușii de pe plajă și își găsește refugiul în colecționarea și desenarea scoicilor, a penelor, a fluturilor și a ierburilor mlaștinii.

Renunțând la școală și trăind ca o pustnică, Kya se lovește de stigmatul social, fiind respinsă și tratată de către localnicii celui mai apropiat orașel drept o sălbatică, o femeie-animal care îi îngrozește și îi fascinează în același timp, ceea ce o transformă pe „fata mlaștinii” în personajul principal al unor povești de folclor local.

Pentru că suferă din pricina abandonului și a respingerii celorlalți, își creează un scut și nu lasă decât viețuitoarele din mlaștină să îi stea alături: „*Peste tot pe unde umbla, întinderea mlaștinii îi purta de grijă. Și apoi, în cele din urmă, într-un moment nedeslușit, durerea din inimă fu absorbită precum apa în nisip. Tot acolo era, dar în adânc. Kya își lăsa palma pe pământul ud, care scotea aburi ca de răsuflare, iar mlaștina îi deveni mamă.*” Fiind parte integrată a acestei lumi, Kya este fascinată de tot ceea ce o înconjoară și are o imensă sete de cunoaștere, observă și învață să recunoască specii de plante și păsări, comportamente, cicluri de viață. Respiră zilnic această frumusețe și puritate, pe care numai natura neatinsă de mâna distrugătoare a omului o poate avea și încet, înfloresc ca parte din ea și, dintr-o fetiță neajutorată, se metamorfozează într-o femeie de-o frumusețe neîmblânzită, întocmai ca locul care o înconjoară.

Cu toate că puțini oameni au făcut gesturi de bunătate față de ea (Săltărețu' și soția sa), Kya se lasă totuși învinsă de dorința de apropiere umană și le permite, pe rând, lui Tate (care o învață să citească) și lui Chase Andrews (care o amăgește) să pătrundă sub carapacea izolării ei. Cunoaște astfel ce înseamnă iubirea, apropierea dintre un bărbat și o femeie, ce înseamnă generozitatea în iubire și dimpotrivă, dorința de posesie a celuilalt, cum iubirea te poate ajuta să crești, să devii mai bun sau te poate micșora, dezbrăca de tot ceea ce ești și te poate duce aproape de dispariție.

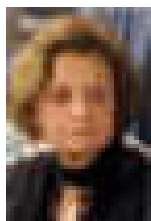
În momentul în care unul dintre acești doi băieți, Chase Andrews – genul de bărbat arătos și charismatic, iubit de toată lumea, dar în special de femei – este descoperit mort în mlaștină și decesul lui nu pare a fi un accident, toate indiciile duc către Kya, iar viața ei liniștită este tulburată și serios amenințată.

Deși pare un roman polițist – o parte a cărții fiind dedicată investigației criminale – „*Acolo unde cântă racii*” nu strălucește datorită suspansului narativ, ci datorită sensibilității, delicateții și duiosiei cu care sunt sondate trăirile și suferințele protagonistei care nu știe cum să îndure într-o infinită singurătate sentimente precum: abandonul, respingerea, izolarea, trădarea și abuzul „*și, în cele din urmă, veni și frica. Dintr-un loc mai adânc decât marea. Frica de a ști că avea să fie iarăși singură. Probabil pentru totdeauna. O condamnare pe viață.*”

La întrebarea pe care ne-o punem firească unde e acel „*acolo unde cântă racii*?” autoarea ne răspunde cifrat, lasându-și cititorul să descopere singur răspunsul: „*Kya își amintea că mămica o încurajase mereu să exploreze balta: «Du-te cât de departe poți – hăt departe, până acolo unde cântă racii».* Pentru mine răspunsul e în edenul pierdut în care oamenii încă mai înțelegeau limbajul animalelor și mai ascultau muzica racilor...

M-am întrebat înainte de a citi romanul, de ce toată lumea îl recomandă ca fiind un must read al anului 2022, dar răspunsurile nu m-au convins ... mi se păreau lacunare, superficiale, neavizate...așa că am sugerat celor apropiați că mi-l doresc de ziua mea...și l-am primit. Firească, m-am întrebat același lucru imediat după lecturarea romanului...ce anume creează în cititor această fascinație care te face să exclami la final, e un roman extraordinar, tulburător!!! Și răspunsul final l-am rumegat câteva zile pentru că-l simțeam în mine ca pe ceva inefabil, ca pe-o fericire inexplicabilă venită din senin și atunci... am înțeles secretul... romanul transmite, printre rânduri, cititorului modern fericirea pierdută, fericirea absolută a unei lumi pierdute, a edenului interzis: „*Balta nu e o mocirlă. Balta eu un spațiu al luminii, unde iarba crește din apă, iar apa curge către cer.*”

Puritatea și exuberanța neîngrădită a naturii din mlaștină, înțelegerea semnelor vremii, descifrarea sunetelor văzduhului și ale apei, comunicarea intuitivă cu păsările și animalele, comuniunea cu universul în lipsa umanului e cheia spre edenul interzis. Viața Fetei Mlaștinii seamănă cu viața omului primordial, a Evei din Vechiul Testament căruia natura îi poartă de grijă „*cele mai multe din ceea ce știa, le învățase din sălbăticie. Natura o hrănise, o îndrumase și o protejase atunci când nimeni altcineva nu ar fi făcut-o*” până la descoperirea păcatului.

CUVÂNT PENTRU „SILABE ÎNGÂNDURATE”

Iuliana PINTEA

Un volum de poezie cu coperta galbenă, glabenul - lumina, optimismul, și un colț cu spirale portocalii, portocaliul – văpaia sufletului, separat prin linia șerpuită a negrului cu care sunt înscrise și titlul „SILABE ÎNGÂNDURATE” și numele autorului TEODOR GROZA DELACODRU.

Este o carte lansată la Vârșeț, lansare ce mi-a prilejuit o experiență de neuitat prin ineditul ei și prin preaplina ospitalității gazdelor.

Autorul Teodor Groza Delacodru, Doru, cum i se spune, este românul bolnav de românism, românul chinuit de jalea gliei înstrăinate, de dorul a tot ce aparține satului cu specificul lui.

Volumul cuprinde poeziile ce pot fi grupate conform temelor abordate: natura, iubirea, istoria și chiar filozofia, dar toate sub vălul unui dor sfâșietor de locuri, de părinți, de țară, de neamul românesc... Este dorul de toate cele ale satului: casa părintească, ograda cu „șura pentru oi”, „cuina de vară”, „podrumul răcoros cu vinul îmbietor”, „mărul de Sânpetru”...

Imaginea lor este purtată de DORU pretutindeni pe unde ajunge și nu întâmplător, poeziile sunt pecetluite cu data și numele locurilor unde au fost zămislite: Mesiciu, Cosovo-Câmpia Mierlei, Uzdin, Panciova, Timișoara, Botoșani, Ipotești...

„Odă casei de la deal” este catrenul care deschide volumul prefațat de neîntrecuta Carina A. Baba. Această „Odă...” este mărturisirea de credință pentru casa care l-a crescut „la sânu-i”, „Din a părinților sămânță”:

”O, slavă ție casă veche/Și veșnică recunoștință/Pentru că m-ai crescut la sânu-ți/Din a părinților sămânță”.

Apoi, e poezia „Casa de la deal” unde sunt toate cele de interior, nimic uitat sau ocolit, dimpotrivă, fiecare obiect al locuinței țărănești este surprins în nota-i distinctivă: patul de gorun „din codrul nostru”, „dricala” în care sunt păstrați banii pentru cumpărarea boilor, „perlele țesute de bunica la război”, „icoana Sfântului Nicolae sub care arde purecul de când s-a dus bunicul”, scaunele din jurul mesei, „busuiocul în proțap”, icoana Preasfintei pusă „în soba de la drum”, „olbița cu tămâie”...

Fi-va pentru veșnicie „Casa din deal” o fațetă a satului, prezentată într-o limbă specifică ținutului!

Fiecare text are simbolistica sa.

Semnificativ mi se pare „Fântâna Lupilor” pentru comuniunea eului cu acest loc.

Fântâna, simbolul vieții, simbolul botezului pentru o altă identitate la Ion Creangă, este pentru Delacodru locul unde „lupii își taie setea după ospățul împărătesc”.

Drumul ce duce spre acea fântână este fermecător prin prezența vietăților delicate: păunița, păunașul codrilor, caii negri, iar codrul visează adânc în „pătucul de frunziș”. În acest loc, până și vântul cântă, instrumentul lui fiind „cornul de lună”, în timp ce licuricii au un colind neîncetat, care stârnește lacrimi „în stânca încremenită” și lacrimile ei se adună într-un adevărat izvor.

Mierla și gorunul sunt fideli ce cunosc și împărtășesc trăirile eului poetic.

Mierla își țese cuibul în desiș, e curioasă, vrea să urmărească de acolo „Cui e sete, cui e dor”.

Gorunul vede și știe multe, dar a depus jurământ să nu spună nimic de cele văzute și auzite: „Multe știe și Gorunul/Dar să tacă a jurat.”

Drumul spre fântână „șerpuiește încă/Dar e singur singurel”, nebătut, nebăgat în seamă, doar eul poetic, cuprins de dor, își zice cu durere: „Urc mereu să-mi stămpăr setea/La Fântâna Lupilor”.

Rămân în urmă „Biserica Albă”, „Bătrânul și râul”, ”Lacul lui Eminescu”, „Povestea Timișului” și multe încă, toate frânturi din pelicula unei vieți, iar o metaforă uluitoare trădează durerea EULUI : ”Barca-mi fuge de la mal/Și mă duce-n larg cu dorul/Smuls din Casa de la deal”.

Timpul însă, prin abordarea ușor filozofică, acest stăpân ireversibil, este cel căruia îi suntem doar simpli spectatori: „Și mă uit cum zboară timpul/Peste ierburi înflorite.../Până ieri erau un germen/Mâine, corpuri putrezite”. (Dealul)

Și fiindcă, pentru Doru, locurile cu încărcătură sufletească sunt multe, multe sunt și poeziile cu referire la ele, numai că eu, cu gândul la spațiul ce mi se cuvine, nu voi scrie despre toate. (Sper să nu fiu dojenită de cele amintite că n-am spus destul sau de celelalte că n-am spus nimic).

Închei prin a face remarcă faptul că în postfața volumului, cu-al ei cuvânt meșteșugit, Florica R. Căndea scoate în evidență „sensibilitatea autorului, imaginația romantică sau idilică, fiind, totodată, nemulțumit de prezentul trist al societății contemporane”.

Eu mi-aș permite să-l aduc în sfera tradiționaliștilor, având în vedere felul în care cultivă autohtonismul, cultul străbunilor, folclorul, valorile românești și simplitatea expresiei artistice, el însuși mărturisind că nu este adeptul modernismului.

***

DE CE SCRIU FEMEILE... LA TEMPLUL DORULUI ...

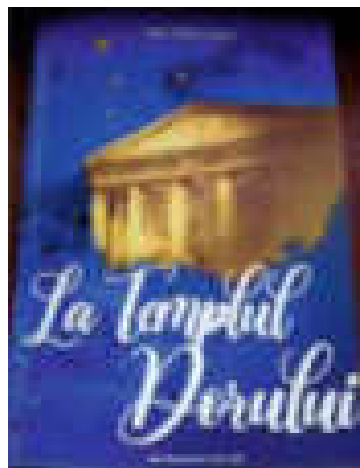
Florica R. CÂNDEA

Argument la o Prefață

Adina Lăpăduș Matei este cadru didactic cu un mare potențial în exprimare, care, acum, revine în lirica arădeană cu un nou volum de poeme.

La ora când veți citi aceste rânduri, din foisor de certitudini, se va fi fost așezat La Templul Dorului ...cu majuscule! .Și ne va privi cu un ochi de dor surprinderea!

Exact în titlu, sunt asociate două substantive (unul în acuzativ cu prepoziție și unul în genitiv) care alcătuiesc o circumstanță (nu greu de definit, ci greu, din punct de vedere lingvistic). Dacă ne referim la polisemantismul substantivul "templu"(conotativ) ne vom referi la spațiul sanctuar ,desigur. Însă, în fiecare din noi zace un "templu", al cuvintelor, al normelor, al tainelor.

Și, acum să călătorim în "Dorurile" din literaturi (Blaga, Arghezi, Eminescu, Nichita Stănescu, Păunescu) și să parafrazăm nichitstănesciene stihuri din Înapoierea cheii ("Mi-e dor să pot să nu-mi mai fie dor de tine") ca să putem străbate noul volum cu titlul de mai sus, editat recent (2022).

Având ca motto de început, Adina Lăpăduș Matei scrie și numește Dorul o ființă devenită Sfinx și împietrită prin cuvinte, în calea a ceea ce se cheamă veșnicie.

Motivele din noua carte sunt preponderent poetice: timpul, visul, cerul, spațiul, valul, răsăritul, viața, țărnul (toate sub apoteoza altor circumstanțe: vreodată, altădată, acum și puse sub semnul conjuncției condiționale "dacă" /variante prepozițională "de").

"Cândva/eu voi fi visul".

Parcurgând textele poetice se resimte fiorul femeii care călătorește, când pe apă, când pe uscat, când pe val de lacrimă: "De-aș fi altceva/decât femeie/ Aș fi lacrima dulce/dintr-un val de mare" (De-aș fi).

Peste acel fior de dor care se repetă, se întrevede (ne)șansa grăbitului tren prin care ,comparativ, viața, i-a pierdut peronul exclamărilor:

"Mi-am ascuns sufletul/lângă biletul de călătorie/ aveam în el /iubirea mea dintâi".

În acest Templu devenit Cetate de cuvinte, sălășluiește autorul, dar vocea e una a interiorului marcat de întrebări (însă o voce care nu strigă, ci așteaptă noi sensuri călătoare).

..."să ne iubim frenetic/devenind compost/și-n zbaterea firii /să uităm/că s-a făcut târziu"...

În poemele care compun volumul (nouăzeci și trei) există mult lirism confesional pur și o doză a dorințelor ce tind spre idealizare.

E o ploaie de gânduri care înconjoară paginile ,însă aceea de zidire , (motiv blagian al Meșterului Manole) e unică:

"La o margine de gând/să ne zidim un templu ...pe lespedea altarului"...

Peisajul literar semnat de Adina Lăpăduș Matei e unul plin de fulgurații, nuanțe și stări cu răspunsuri nonevazive la propriile întrebări (dar expresiile sunt adresatoare unei ființe la persoana a doua) "ți-am văzut rănila/prea adânci/de-atâtea doruri".

Concluzii

Prinsă în acest joc al vieții care (și-)o clădește La Templul Dorului, Adina Lăpăduș Matei (mai)crede în povești de viață cu speranțe și (îm)plămădiri ...împreună:

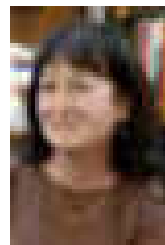
"și vom arde, iar cenușa /ne va fi nisip"../Și am adăuga noi...clepsidric./Într-un ritm frenetic și-n ordinea vremii.

Volumul se recomandă cu plăcerea lecturii în poala palmelor împreunate.

(tipar XBG , design coperte și ilustrații interior, Florian Matei).

SEM N D E C A R T E

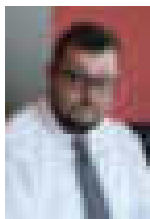
Eugenia PONTA PETE
APROAPE MARTIE

Renaște-n simțire
speranța de verde
mai limpede, parcă
mai clară și-apoi,
pe unde de-albastru
ninsoarea se pierde
și fulgii căzuți
se preschimbă în flori.
Mi-e dorul speranță,
mi-e clipa visare
ce-mi mângâie cald
răsăririle-n crâng,
în muguri ascunși
exaltarea mă doare
și-atâta fior
mă îndeamnă să cânt.

Se-așează pe coarde
refrenu-n surdină
și-mi scaldă auzul
în prea-înalt,
în luna lui marte
ce-i gata să vină
mai liberă, poate
mai demn am să ard...

(din volumul "Cioburi de cristal",
Ed. Mirador.)

OARE NE AJUNGE...?

Paul KRIZNER

Oare ne ajunge o singură viață să simțim cât de mult iubim? Poate la final de drum vom regreta că nu am adunat stelele de pe cer să le oferim, însă nu vom regreta niciodată picătura de iubire pe care am împărțit-o cu ceilalți.

Sunt atâtea lucruri minunate în această viață pe care nu le observăm, sunt atâția oameni minunați pe care nu-i cunoaștem și sunt atâtea clipe ce trec ireversibil de care nu ne bucurăm.

Poate că am ajuns prea târziu la maturitatea de a fii fericiți sau poate că încă nu a sosit clipa, cine mai știe..., într-o lume plină de orgolii și de șabloane, într-o lume în care gonim grăbiți după bani fără să ne dăm seama că viața noastră e doar una și că nu ce ai contează ci ce oferi, da..., în această lume suntem morți dar totuși respirăm, suntem condamnați să fim după cum vor alții și nicidecum după cum vrea inima noastră.

Până la urmă ce contează? Să te răstignești între ce simți sau ce vor alții să simți? Oare îți ajunge o viață să te poți bucura cu un ochi și să lacrimiți cu altul? Oare îți ajunge o viață să trăiești între clipa lui Iuda și regăsirea lui Petru? Oare îți ajunge să strângi în brațe oamenii care ți-au înfrumusețat viața și ți-au aliat suferința?

Oare ne ajunge timpul căruia nu-i dăm nici măcar timp să ne însoțească, ci toate le facem din rutină și pe repede înainte, oare ne ajunge o viață să ne bucurăm de ai noștri ce rând pe rând se duc și rămânem tot mai săraci, săraci de iubire, săraci de idei, săraci de oameni frumoși, săraci de noi înșine, săraci de clipa speranței și de gingășia mângâierii. Oare ne ajunge o viață să înțelegem că ziua de ieri am trăit-o cum am putut, bine sau greu, că ziua de azi o crucificăm între obligații și dorinți, între a iubi cu adevărat și a ne preface de dragul lumii, iar că ziua de mâine..., of ziua de mâine cine mai știe cum va fi pentru noi sau dacă va mai fi.

Parafrazându-l pe Caragiale, cel mai important lucru pentru fiecare în parte contează „*viața nu durată vieții*”, și până la urmă așa este cu cât trăiești mai intens cu atât te mistui mai repede însă pentru unii contează anii din viață fără să-și dea seama că au trăit inutil sau chiar fals, că nu au lăsat în urma lor nici măcar o lacrimă de dor sau un zâmbet de bucurie.

La acest ceas de liniște îmi trec prin minte gândurile filosofului roman dar în același timp și dramaturg și om politic Seneca cel Tânăr (mort undeva în jurul anului 65 d. Hr), care la un moment dat afirma că viața este „*Ca o piesă de teatru..., nu interesează cât de mult a ținut ci cât de frumos s-a desfășurat*”. Oare ar putea cineva să-l contrazică după mai bine de două milenii? Până la urmă cel mai important lucru este ca rolul pe care-l joci în această piesă ce se numește *viață*, să-l joci cu dragoste și să simți că-l trăiești, altfel totul este o adiere de vânt, o pierdere de timp într-o mare de veșnicie.

Oare ne ajunge o viață să fim noi înșine, să nu ne intereseze de „*AGORA*” *gura târgului, a lumii* (era o piață publică în Grecia antică, termenul s-a alterat primind sens

de discuți, judecăți, bârfe etc), să nu ne intereseze ce cred alții despre noi ci ce crede Dumnezeu, să nu ne pierdem vremea vieții noastre purtând „grija” altora în timp ce viața noastră devine inutilă. Probabil unii au o satisfacție enormă să judece pe alții dar bârna?...cum rămâne cu bârna din ochiul tău? Sau aici nu se mai aplică îndemnul hristic.

Așa că nu uitați: cea mai mare minciună din lume începe cu: „*Se spune că...*” sau: „*Ai auzit despre cutare?*...”. Sincer nu am timp nici de una nici de alta ci de oameni minunați care nu apleacă urechea ci ridică privirea și se uită în ochii tăi ca și cum te-ar îmbrățișa.

Petru că altfel ne vom întreba la nesfârșit oare ne ajunge o viață? Eu cred că da, ne ajunge să ne bucurăm de toți cei dragi, ne ajunge să trăim frumos, ne ajunge să iubim, ne ajunge să iertăm, ne ajunge să zâmbim, ne ajunge să vărsăm o lacrimă, ne ajunge pentru toate dacă știm să dăm timpului timp și iubirii iubire. (Fragment)

***

SEMN DE CARTE

TE IUBESC CUM...

Aida Voivodician

Te iubesc
cum frământarea
gândului iubește deslușirea
ce vindecă firesc înfrigurarea,

cum secunda toamnă dintre noi
iubește nervura încă vie
pe frunza-n agonie,

cum aluatul pâinii
iubește frământatul în căușul
cald al mâinii,

cum luna astrul și-l iubește
la timp de echinox
când, cu egală măsură,
soață și soț,
împart ne'mpreună lumină și umbră.

Ghirlande albastre de flori
îți trimit și...
pe azurul ochilor duși,
un sărut potolit.

Laurian LODOABĂ

SCADENȚA VÂRSTEI

într-o zi am mai multe vârste
la sfârșitul zilei sunt prizonier
în propriul meu trup

***

lacrimile au limpezit
suferința sufletului
prin vârful săgeții

***

lama de argint
adânc înfiptă în rană
amintiri fracturate
o nouă carne

***

ascult trecerea timpului
curând voi ieși din timpul meu
și te voi îmbrățișa în călătoria noastră

***

CASTELE UITATE

castele nobiliare
uitate între maluri
sculptate de ape –

durerea timpului
între ruine

***

STRIDULAȚIE

alerg prin valea umbrelor
și aici sunt mai mult singur
timpul alunecă în viitor
țâr,țâr,țâr...

***

ȚĂRM

înlănțuit
într-un nesfârșit vârtej
de umbre și de lumini

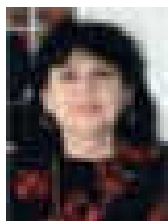
***

GRAND CANYON

cascade și fuioare de fum
casa triburilor indiene
ultimul refugiu

***

o umbră de ploaie
îmi amprenta pașii
spre crucea poetului

GÂNDURI DESPRE O CARTE DOCUMENT

Adina MATEI

Poate că în tumultul vieții uităm de valori, de oameni care au fost, de oameni care sunt, de oameni care mai au timp pentru a ne aduce liniștea prin gândurile și reflecțiile lor, care ne dau o oază în care suntem liberi să medităm, să descoperim o altă lume, în care omul se definește prin trăiri și emoții.

Noua carte a **profesorului universitar Anton Ilica, Opinii de presă (2022)** apărută la Editura Stef din Iași, ne prezintă în paginile sale, studii, articole, prefețe, recenzii, texte ocazionale, apărute în reviste de specialitate, publicații cotidiene scrise de-a lungul unui an: septembrie 2021 – septembrie 2022.

Domnul profesor, cu un zâmbet cald, mi-a dăruit această carte, la una din întâlnirile noastre, trimestriale, de cenaclu (Salon cultural Gutenberg). Am descoperit, în rândurile ei, emoții și imaginație, entuziasm și sinceritate, exaltarea în fața creației, justificarea unei sensibilități profunde, prin promovarea unor valori și opere, însuflețând idei și texte, crezând cu frenezie în puterea creației **”Numai în cazul oamenilor aleși pulsează arta în sânge”** (Anton Ilica).

Cartea începe cu o **(auto) PREFAȚĂ**, prin care autorul se prezintă cu sensibilitate și sinceritate, celor care doresc să pătrundă pe tărâmul operei sale publicistice, științifice și literare. În cele trei mari capitole: **I. ESEURI; II. RECENZII, PREFEȚE; III. VARIA**, ni se dezvăluie într-un număr de șaiszeci și cinci de articole de presă și opinii momente de viață și scrieri a unor oameni de litere, de presă sau de cultură arădeni, precum și păreri pertinente asupra unor locuri, monumente istorice, lăsate în ruină, să fie uitate.

Cele 26 de eseuri ale primului capitol ne dezvăluie frumusețea textelor și personajelor lui Slavici, ne prezintă pe Iuliu Traian Mera – doctorul cu aspirații artistice din Șiria, precum și a profesorului Preparandiei arădene, Petru Pipoș, apoi ne poartă pe traseul cultural pe Valea Mureșului și a Crișului Alb, invitând la meditație și reflecții contemporane despre ”România educată”, despre lumea pe care o oferim generației tinere, despre plagiat și plagiatori. Recenziile și prefețele, ce alcătuiesc capitolul al II-lea, ne aduc spre prezentare autori consacrați ai Aradului, dar și opere ale unora mai puțin cunoscuți, cărora le încununează scrisul cu argumente, cu gânduri și încurajări. (Ne-a surprins modul în care ne-au fost realizate recenziile, pe mulți dintre cei care, cu sfială, încercăm să scriem și noi câte ceva, să lăsăm o parte din sufletul nostru scris pe undeva, să ne amăgim că nu ne pierdem, că poate așa mai trăim încă puțin). **Cel ce scrie texte despre textele altora e cuprins de emoție proaspătă....Nu crez că scriu despre creația altora, întreținându-le aspirația spre glorie.** (Anton Ilica).

Capitolul al III-lea, intitulat VARIA ne oferă articole despre anumite evenimente cotidiene, presărate cu opinii și sentimente prezentate prin prisma unui publicist critic, a unui analist profund al valorilor naționale și spirituale prezentate, dar și a unor opinii dure la viața cotidiană **-Puține fapte bune devin subiecte publice. Totul e rău, pentru că nimic nu e bine. Cartea nu va satisface vreun cititor** sunt argumentele cu care autorul încheie ultima pagină a volumului, intitulată **„Carte fără sfârșit”**.

Volumul este de fapt o carte document, o carte de referință, care trebuie să ocupe un loc important atât în publicațiile cotidiene, cât și pe rafturile oricărei biblioteci din țară.

LA CĂRĂTURĂ

Traian LĂPĂDUȘ

Cărătura a constituit un alt eveniment de seamă pentru locuitorii gospodari, atât din punct de vedere practic, cât și spiritual, prin faptul că acest eveniment era socotit ca unul dintre activitățile pur bărbătești.

Această activitate era foarte apreciată de către femeile gospodine, ce pregăteau în această perioadă cele mai consistente mâncăruri.

Aprecierea momentului căratului:

Pentru măcenii, căratul era unul dintre evenimentele cele mai de seamă a vieții cotidiene, prin faptul că atunci se adunau acasă roadele secerișului.

Cărătura începea cu 1-2 săptămâni după seceriș, după ce paiul grâului s-a uscat în cruci. Aprecierea uscării grâului se făcea cu furca. Se lovea pipa de pe cruce mai jos de legătoare, înspre spice, iar acestea, dacă în urma lovirii auzeau sunetul de uscat, grâul putea fi transportat și clădit în stog, fără frica de a se încinge, până la călcare.

Gospodarul, pentru cărătura, era pregătit din timp, cu toate acareturile și uneltele necesare.

Încă din iarnă, la scosul rujilor, avea în vedere să pună deoparte anumiți pomi sau puieti din pomi (numai salcâmi) pentru ruzi de cărătura și fruntarii.

Ruzile de cărătura erau din lemn de salcâm uscat, dar sănătos, cu o grosime de 10 – 14 cm la bază și o lungime de 4 – 4,5 m. ruzile erau legate cu ștreang în două locuri de loitră. Una în fața leucii din față (de veriga șiregii din față și în spate, de veriga șiregii dinapoi, la o distanță de 50-60 cm. Se sprijineau în afara cociei de leuci.

Furniturile erau mai scurte (3cm) dar mai groase (15cm). Ele aveau rolul de a susține ruzile la încărcat și se așezau perpendicular pe loitre.

Tehnica încărcării: În ”loitrăici” (încărcătură numai până la nivelul loitrelor se pune de obicei o cruce (30 de snopi), ordinea era următoarea: 3 snopi pe șiregla din spate, așezați cu spicele înainte, iar legătura imediat după primul zap al șiregii. Atunci 3 snopi cu spicele în afara legătura, dar la vârful primilor snopi. Același lucru urma la șiregla din față. Atunci 3 snopi se puneau în mijloc, deci în total 15 snopi. Se repeta mișcarea cu alți 15 snopi, după care loitrănu este de obicei plin și se bracină cocia.

Îmbrăcinatul constă în a lega bătile între ele pe la mijloc, pentru diminuarea greutateii. Se pun furniturile și ruzile, se greblează locul unde au fost crucile și se pun greblăturile în căruță, așa cum sunt, fără a fi legate. Tot la această cruce mai sunt de obicei doi snopi de greblătură. Aceasta se-ndeasă peste ceilalți în loitră.

Se trece la încărcatul peste ruzi. Dacă locul de deplasare de la cruce la stog este sub 1500 de metri, loitrăcul rămâne neîncărcat deoarece se pierde mai mult timp cu încărcatul lui.

Încărcatul peste ruzi este următorul: primul snop se pune în față cu legătura în

dreptul ruzii, ceva mai înspre cocie și spicele înainte. Se pune un al doilea snop lângă el (aproape peste el) să-l prindă. Apoi se trece la partea opusă, în diagonală și se face același lucru. Atunci se trece trece la celelalte culturi și se umplu ruzile. Se pun patru snopi la mijloc să prindă vârfurile.

După ce se așezau în felul acesta 5-6 rânduri de snopi, urma legatul cu poivanele (funii de 10-12 m lungime și 2 – 2,5 cm grosime). Pentru a putea fi stivuite bine se folosea cigăița (cu scripete de lemn) sau balțul (un ochi din poivan). Capetele parâmelor erau legate la ruzile din față, în diagonală, peste căruța, iar rudele din spate se legau. Strânsul se făcea prin îndemnul alternativ al celor doi. ("No! no! "sau "No!...odată!")

După legatul căruței se pune sus furca cu două coarne și se urcau în căruța și cel care arunca snopi numai după ce căruța a ieșit la drum bun, bătătorit pentru a nu fi greu la cai.

Încărcatul se făcea întotdeauna numai de oameni mai în vârstă tata sau fratele mai mare și numai rareori fiul copil de 14-15 ani și în aceste cazuri era foarte mult lăudat de cei care îl vedeau luptându-se cu snopii în căruța. Aceste cuvinte se puteau auzi: "- Măi, da uită, că pruncu încarcă! Mă, da știi tu? Măi, Ioane, da-i pre mic pântru znopi! Uită că știe, harnic și el ca tată-so sau moși-so Gălusca!". Prin aceste cuvinte care erau folosite foarte adesea, erau cuvinte de încurajare pentru micul încărcător, care bineînțeles, era condus de jos, de tatăl său.

Grâul era cărat la arie sau la casa omului.

Aria era amenajată la marginea satului, unde se făceau stogurile mai multor oameni, în cauza noastră erau 7-8 ari.

Stogul era clăia de grâu. El era conceput fie rotund, fie jireadă în lungime. Facerea stogului era lăsată pe seama celor mai în vârstă, deoarece erau mai pricepuți. Snopii trebuiau așezați în așa fel ca să poată fi luați ușor de stogarii de la batoză. Precum de a și da un aspect arhitectural deosebit stogului, să nu fie într-o parte, pereții drepecți, vârful cu înclinație mare, să nu intre apa ploilor în el etc.

Stogul se începea din mijloc. Se puneau câțiva snopi în mijloc și se ducea spre margine. Atunci se așezau snopii marginali cu spicele înăuntru, un rând, apoi peste ei, la nivelul legăturilor, urma un alt rând cu spicele spre în afară, pentru a-i prinde, se completa mijlocul și se începea iar de la margine până se ajungea la înălțimea de 2-2,5m. apoi începea vârful. Se umplea mijlocul, iar pe margine se puneau snopii cu spicele în jos, până se ajungea la vârf. Dacă vârful era conic, el trebuia să fie la mijloc. Pe vârf se pune un strat de greblături, pentru aspect și mai ales pentru a face legătura între snopi. Pentru stog era nevoie de o a treia persoană, pentru a da snopii mai aproape e cel care clădește de la cel care aruncă. De obicei, aici puteau veni și copii mai trexăriți sau nevestele (fata sau nora).

Evenimentul cărăturii se simte și acasă, în familie. Aici gospodina este în mare fierbere cu gătitul mâncării. De obicei se găteau mâncăruri consistente. Se tăiau pui dintre cei mai buni, iar celor de la snopi, carnea cea mai multă (țâmpii), iar copiilor, care de data aceasta au alte bucăți de carne (lăbile, capul, gâtul), li se spunea: "...Lasă, maichii. Până țâpi și tu znopii, atunci capeți la cărătură țâmp de pui".

Felul doi era alcătuit din diferite aluaturi (tâței cu mac, tăscuțe cu curechi, tăscuțe cu crumpe) și masa se termina cu plăcintă dulce, rechize, crogne. Se bea apă

rece din ciubeleu sau cană și până mai mâncau ceilalți, se trântesc oleacă, 15-20 minute, la somn.

Ca medie putem spune că se proceda în felul următor:

Se aducea o căruță și se prânzea. La prânz pită și clisă cu piparcă și păradaică, lapte, cafea (din coajă neagră de pâine).

Se mai aduceau 2 căruțe și se mnezăza. Alte două căruțe și se ujina. Aici se mânca foarte puțin din ce a mai rămas de la amiază.

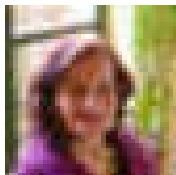
După alte 2 căruțe se desprindea pentru ziua de azi. Era seară. Se întorceau vitele, era lucru în gospodărie.

După terminarea lucrului, se abricăleau caii, se trecea la masa de cină, unde se putea cinsti și 1-2 pahărele de răchie, se îndreptau micile slăbiciuni ce se puteau ivi peste zi, se umflau roțile la cocie (prin dare cu apă), se ungea căruța etc. în cântecul miilor de greieri, paorele nostru se culca în târnaț și cu noaptea în cap se scula și hărănea caii, până mâncau hărănea alte animale: porci, vaci, iar gospodina se scula pentru mulsul vacilor și se începea din nou lucrul neterminat de două zi.

În această perioadă a anului nu se făcea niciun fel de vizite, nu era timp. Nici flăcării nu cutreierau ulițele, nici fluierături, nici cântece nu se auzeau pe stradă, doar suspinele celor tineri se puteau auzi cu urechea închipuirii, că tinerețea cu anexele ei nu ține cont de nimic.

Cărătura începe în așa fel ca duminica să fie gata, să se poată odihni în tihnă, iar după masă să poată sta liniștit pe lemn la uliță sau să meargă în sat la vreun cunoscut sau rudă, iar cei tineri la horă, unde prin încântarea jocului și voioșia ce predomină, nu trădează cu nimic că de o săptămână prin mâinile lor au trecut atâția znopi, zăpușeala căldurii și praful drumurilor.

***

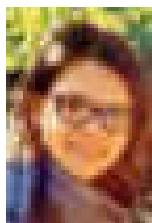

SEMN DE CARTE

FREAMĂȚ

Sifora SAVA

freamătă muguri
te rog...
lasa-i să șoptească
pe ramul înghețat
al vieții..
cântecul etern aduce...
frumusețe, hrană, pace
pretutindeni.
să fremătăm și noi de bucurie,
Iată PRIMĂVARA!

COLIN FIRTH**TRADUCERI**

Carina A. BABA

Mama încă își căuta ochelarii în momentul în care tata a coborât gata de muncă. Nu voia să se oprească și să vorbească – la fel cum n-am făcut nici eu, așa că a spus unul dintre citatele lui ca să treacă prin cameră, pe lângă toată lumea, ca și cum cel care se trezește târziu trebuie să se grăbească toată ziua, orice înseamnă asta. În timp ce ieșea pe ușă, mama mea a încercat să-l oprească și să îi vorbească despre Underwoods, dar, brusc, l-a apucat o tuse fantastică. Tatăl meu a spus că doar alungă un Chi negativ. Chi este un alt lucru care a început o dată cu ieșirile lui. Nu știu ce înseamnă, dar, cu siguranță, este un lucru negativ.

Am primit detenție. Când am ajuns la școală, McVittie începuse o lecție de biologie și m-a întrebat dacă vreau să particip la curs, pentru că, evident, știam atât de multe despre subiect... Problema este că exact în același moment am fost sigur că am văzut o creatură demonică, din povestea bunicii, stând la biroul meu. Știu că nu mă crezi, dar nu ar avea rost să mint, având în vedere că oricum îmi fac atâtea probleme să-ți spun toate astea. A stat acolo doar o secundă, apoi a plecat și McVittie a spus: „Uită-te la mine când vorbesc cu tine!”, apoi a continuat: „Nu te uita așa la mine!” McVittie are un schelet din plastic, numit Frank, pe care îl întreabă mereu care ar trebui să fie pedepsele noastre. El spune: „Hai să-l întrebăm pe Frank, da?” și apoi își duce urechea la gura lui Frank. El spune că Frank a fost un școlar agresiv, sălbatic, care întârzia mereu și primea detenții nesfârșite. Astfel a devenit un schelet. Frank i-a spus că trebuie să stau o oră în plus, după program. McVittie m-a făcut să copiez un capitol despre femururi și humerusuri, în timp ce mă certa: „Trece ceva prin capul ăsta al tău, nu? Te interesează ceva cu adevărat?” I-am răspuns: „Nu știu, domnule.” M-am gândit să-i spun că trebuie să-i cumpăr bunicii „Cronica”, în drum spre casă, iar dacă întârziem s-ar putea să nu mai găsim niciun exemplar. Și bunica era bătrână și nu avea prea multe de așteptat în afară de acel ziar. Dar cum poți să faci asta, când ești în Departamentul Nimicului și McVittie este șeful departamentului? Am găsit ziarul, dar a trebuit să fug ca un prost. Am urcat pe țeava de scurgere până la fereastra bunicii. Ea urăște să vin în acest fel, pentru că o sperii, așa că am primit o poveste destul de lungă și foarte plictisitoare din cauza asta și, de asemenea, pentru că m-am așezat fără să întreb, pentru că am întârziat... Tratamentul pe care l-am primit de data aceasta de la bunica nu a fost tocmai plăcut. M-a pedepsit, lăsându-mă să aștept zece minute întregi, dar s-a supărat și mai tare când a aflat că am scăpat ziarul, urcând pe țeava de scurgere, și nu mai avea pagina cu cuvinte încrucișate. Totuși, a continuat povestea începută de dimineață...

„Cine sunteți, copiii ciudați?”, a întrebat eroina noastră îndrăzneată. Răspunsurile lor au fost întotdeauna misterioase. O fetiță ținea în brațe o creatură înfricoșătoare care îi zâmbea Emmei. „Cine are grijă de tine?” „Jack cel Orb.” „Cine este Jack?”, a întrebat Emma. Dar, în loc să răspundă, unul dintre copii a luat-o de mână și i-a spus: „Vino!” Ei au condus-o pe sub arcade boltite, pe alei înverzite de rozmarin, având forme geometrice, până când au dat de o ușă mică de lemn. Au intrat și s-au trezit într-o sală magnifică, plină de oameni fermecați îmbrăcați în veșminte... în costume de epocă... doar că erau din epoci diferite – un bal în mijlocul pădurii; un festival în culori vii. Dar nu aceasta este ideea. Ideea

este că toți acești oameni erau complet nemișcați – ca niște statui. Totul era neobișnuit de liniștit, ca și cum erai prins într-un vis, iar Emma a fost extraordinar de surprinsă de această sărbătoare ciudată, inertă. „Cine sunt ei?”, a întrebat ea. „Nu îi cunoaștem!”, a spus un băiat ciudat. „Unde este Jack?”, a întrebat din nou Emma. „Va veni!”, au spus ei. Apoi, Emma a pus ochii pe un tânăr cu adevărat arătos – unul dintre oamenii-statui – și s-a îndrăgostit instantaneu. Și, înainte de a avea timp să se gândească: „Oh, nu! Sunt îndrăgostită de o statuie!”, a început să se simtă adormită – de parcă o vrajă ar fi pus stăpânire pe ea. Următorul lucru pe care îl știa era că dormea pe un tron uriaș, în Sala Mare.

Când m-am trezit, primul lucru pe care l-am văzut au fost niște dinți care îmi rânjeau. Apoi, am văzut că era proteza bunicii, în paharul ei, că eram încă în camera ei. Mi-am dat seama că de pe palier se auzea zarva, zgomotul intens. Era dimineață și dormisem toată noaptea pe scaunul bunicii. Ușa era încuiată pe dinăuntru, iar mama întreba de dincolo: „Bunico, de ce este ușa asta încuiată?” și „Ce se întâmplă? Asta merge prea departe!” Am ieșit și mama era nervoasă. Bunica i-a spus să se liniștească, iar eu am fugit. Mama a spus: „Unde crezi că te duci?” Iar eu i-am spus: „Vreau să ajung la timp la școală.” Nu m-am spălat pe dinți, nici nu am luat micul dejun.

Creaturile înfricoșătoare au trupurile cenușii și slabe, li se văd oasele - cu excepția burților lor, care sunt grase. Au întotdeauna un rânjet obraznic pe față, cu dinți ca proteza bunicii. Am făcut una destul de bună pe spatele cărții de ortografie – probabil pentru că mă tot gândeam că le pot vedea. Era una sub scaunul lui McVittie. Lynne Lassin a văzut-o și m-a întrebat ce este, așa că i-am spus... și asta însemna să spun puțin din poveste... și știi ce? Ea a crezut că este într-adevăr foarte cool. Când a venit ora prânzului, a vrut să audă restul poveștii. Nu m-a deranjat, pentru că, într-un fel, nu mă deranjează Lynne Lassin. Am continuat povestea pe terenul școlii de lângă camera domnului Hodkin. Și Deborah Willis și Zena Whitchurch au venit și au ascultat, ceea ce mi-a plăcut destul de mult, deși nu-mi place Zena Whitchurch. Roy Hattersley, cel mai periculos bătaș al școlii (care va înnebuni dacă îi spui întregul nume), o iubește pe Deborah Willis, dar ea nu-l iubește, iar el mă urăște din cauza asta. Și, acum, ea îmi asculta povestea și se uita la mine de parcă aș fi Ricky Martin, ceea ce nici pe mine nu mă deranja. Nu eram sigur dacă să-i spun bunicii despre toate acestea, pentru că m-am gândit că poate ar fi trebuit să-i cer permisiunea sau ceva. Dar când i-am spus, s-a purtat de parcă ar fi avut vreo șapte ani. A bătut din palme și a tot întrebat ce au spus ei și dacă mi-am amintit să spun ceva despre tânărul prinț... Și-ar fi dorit să le poată vedea fețele. I-am spus: „Pot să te duc la școală, ca să-i vezi!” Și ea mi-a răspuns: „Nu duci bătrâne la școală, Henry.” Ea era bucuroasă că îi voi duce eu poveștile mai departe și asta a fost minunat, pentru că așa aș fi scos-o din camera ei în fiecare zi. Ea a zâmbit cu toată fața și a spus: „Sunt muza ta!” Când Emma s-a trezit, toți cei din cameră se mișcaseră. Erau tot ca niște statui, dar în poziții diferite, iar unii parcă s-ar fi uitat la ea. I-ar fi plăcut să-l revadă pe tânărul acela, dar nu se simțea prea bine și s-a gândit că ar fi mai indicat să plece de acolo. Văzuse petreceri mai pline de viață, să recunoaștem. A găsit o ușă, dar era încuiată și copiii plecaseră. Deasupra ușii era o inscripție pe care scria: „PARFUMUL PUR TRECE, DAR NUMAI O DATĂ LA O MIE DE ANI. SUNETUL INIMII POATE DISPĂREA ȘI SĂ NU MAI FIE GĂSIT DIN CAUZA FRICII. VAGABONZII ÎȘI PIERD DRUMUL DIN NOU ȘI DIN NOU. CEVA, CEVA TE FACE SĂ MORI DANSÂND, DAR VEI DANSACHIAR ȘI AȘA. ATINGE CHEIA ȘI IA INELUL, DAR TOȚI TREBUIE SĂ ÎNȚEAGĂ CĂ DACĂ INIMAEZITĂ CÂINELE ÎȚI VAMUȘCAMÂNA.”

Când se uită în jur după o altă ușă, văzu că toți oamenii se mișcaseră din nou, ca niște statui muzicale. Apoi se întoarse și chiar în fața ei se afla tânărul de care se îndrăgostise.

Era nemișcat, dar în poziția curtenească de a o invita să danseze. Avea o cheie de aur sclipind pe un lanț în jurul gâtului, iar ea s-a gândit: „Dacă inima nu ezită...”, și i-a luat mâna... și de îndată ce a făcut acest lucru, toate statuile din sală au început să se miște, se auzea valsul și toți dansau deodată. Se învârtteau și se învârtteau tot mai repede. Și apoi și-a dat seama că nu mai dansa cu același tânăr, ci cu un bărbat foarte bătrân cu ochi albi, care, se vedea, era nevăzător.

A doua zi am avut vreo cincisprezece colegi care ascultau povestea. A fost genial, dar au început să îmi pună atât de multe întrebări încât a devenit destul de dificil să spun mai departe povestea, iar alți colegi au continuat să vină și au vrut să audă începutul acesteia, iar unele dintre întrebări au devenit prea dificile. Nu puteam răspunde fără ajutorul bunicii. În cele din urmă, când Deborah Willis a întrebat dacă Emmei îi era frică de nevăzător, i-am spus, cam fără să vreau: „Va trebui să o întreb despre asta pe bunica, pentru că, dacă nu ați ghicit deja, Emma și Bunica sunt aceeași persoană.” Asta chiar i-a șocat pe toți – pentru aproximativ cinci secunde. Apoi totul s-a dezlănțuit, toți spunând lucruri diferite. Unii dintre ei voiau să știe unde se află și de ce nu o puteau vedea și dacă și Jack era real. În cele din urmă, le-am spus totul despre bunica, iar acum toată lumea vrea să o cunoască, ceea ce îmi creează o mică problemă, pentru că, ei bine, acum toți cred că sunt foarte cool.

Așa că am decis să o scot pe bunica din camera ei. În acest fel, ea poate vedea în sfârșit fețele oamenilor care îi ascultă poveștile, iar ei pot vedea că bunica este reală și pot să înțeleagă că și alte lucruri sunt reale – iar Departamentul Nimicului s-ar putea să nu fie așa de... ne semnificativ.

Emma stătea în Grădina Noptii, Sala Mare, dar toți locuitorii dispăruseră. În fața ei stăteau din nou copiii ciudați, dar, acum, în mijlocul lor se afla și un nevăzător ciudat. Acesta a fost Jack. Erau el și prințul minunat cu care dansase Emma într-adevăr aceeași persoană? se întrebă ea în secret. I-a vorbit îndelung cu o voce aurie, care o făcea să se simtă amuzantă și i-a spus că el a fost cel care o urmărise prin pădure, dar era singurul mod de a o duce în Grădină și, așadar, toți puteau fi eliberați de blestemul lui Lucien Lothair. Copiii au fost toți condamnați să rătăcească în Grădină pentru o perioadă extrem de lungă și doar Emma putea să rupă vraja. Toți oamenii din Sala Mare au rămas încremeniți, așa cum i-a găsit ea. Ce trebuia să facă Emma? Să urce pe zidul Castelului Ballangree, care este vizibil doar joia. În cel mai înalt turn al său se afla Lucien Lothair care era înghețat ca o statuie, pentru că, accidental, se vrăjise singur. Trebuia să îi ia inelul. Necazul era că, de îndată ce îi va scoate inelul din deget, el va reveni la viață și o va speria. De asemenea, se spunea că este atât de urât, încât oamenii care avuseseră ghinionul să se uite la fața lui, chiar și pentru o secundă, au trebuit să facă două săptămâni de terapie. „De ce eu?”, a întrebat Emma. „Din cauza profeției!”, au spus ei. Oricum, au așteptat până joi să devină castelul vizibil. Când a devenit vizibil, a fost cel mai groaznic lucru pe care îl văzuse vreodată. Foarte înalt, cu ferestre mari, negre, înfricoșătoare – în special turnul înalt unde o aștepta îngrozitorul și urâtul Lucien Lothair. Rând pe rând, i-a îmbrățișat pe copii și a început să urce în turn cu ajutorul unor fire de iederă târătoare. A așteptat mult. Multă vreme a petrecut acolo sus, făcând numai Dumnezeu știe ce. A venit vineri și castelul a dispărut și ea încă nu coborâse, iar acum era evident că s-a întâmplat ceva rău, ca și cum ar fi fost prinsă în capcană.

Bunica a scăpat de camera ei, dar nu datorită mie. Datorită ei. Mama a chemat ambulanța. Am observat că i se întâmplă ceva încă din timpul în care îmi căutam ochelarii, luni dimineața. Și, apoi, a doua zi de dimineață nu arăta chiar așa de bine – iar după școală a avut un accident vascular cerebral. Un lucru cu totul nou pe lista LCSV. Vizita la spital a fost ca o vizită la Departamentul Nimicului... doar că mai deprimantă – Spitalul era ca un

loc de detenție de aproximativ cinci sute de ani; o sală de așteptare în care ești pus înaintea ca O'Hare să vină după tine. Deci, scopul tuturor este ca tu să ajungi aici. De aceea crești și încerci să fii bun... să poți să fii ca acești oameni - să ajungi într-un coș de gunoi ca acesta. Și apoi ești în sicriul lui O'Hare și asta este tot. Am fost la spital doar cu mama. Și era foarte tăcută și chiar drăguță cu mine – ceea ce însemna că ceva trebuie să fie în neregulă cu bunica. Ea a avut un fel de discuție secretă, în șoaptă, cu doctorul, pe coridor, înainte să intrăm să o vedem – și când a venit timpul, m-am speriat foarte tare. Bunica era într-un salon mare, plin cu bătrâni. Era o bătrână care făcea gargară cu ceai și un tip bătrân care continua să spună „Așa, așa.” Capul bunicii s-a tot mișcat, de parcă ar fi vrut să scape de întepeneală, iar fața ei era fixă, de parcă ar fi fost surprinsă de ceva, șocată. Mama a spus: „Dă-i florile tale, Henry.” Am făcut ce a spus mama. Parcă au trecut mulți ani până când ea a spus ceva, apoi a spus – și îmi amintesc exact – „Ce frumos. Sunt mult mai drăguțe așa, pe dinăuntru, fără toate acele probleme... ar trebui să aibă mai multe așa... mă bucur că mi le-ai dat pe dinăuntru.” Mama mi-a strâns umărul. Bunica a întrebat dacă vrem să ne întâlnim cu prietenii ei și că domnul Hodges s-a întors special din India și a spus că era un bărbat îngrozitor de drăguț, chiar dacă degetele îi erau prea lungi. Mama a întrebat-o: „De ce nu te odihnești?” Și bunica s-a enervat atunci și a început să spună: „Odihna mea! Odihnă! Femeie proastă! Odihnă-i tot restul vieții mele!” Am încercat să-i dau ziarul și mama a încercat să mă împiedice să o fac, dar bunica nu l-a acceptat oricum. Mi-a zâmbit și mi-a spus: „Băiat drăguț – ei nu credeau că am un vâr...” Și apoi a strigat: „Vino să-l cunoști pe vârul meu, Henry, care aduce ziarul!” Am încercat să-i spun că eram nepotul ei și că fusese bolnavă, dar acum era mai bine. Ea a tăcut un minut și a spus: „Trebuie să fii bolnav, dacă vrei să te faci bine.”

Lângă poarta școlii, m-am izbit de Roy Hattersley. Alături de el... o mulțime de colegi. Max era unul dintre ei. Și a fost evident ceea ce trebuie să se întâmple, pentru că Roy Hattersley a început să spună ceva despre poveștile cu zâne, iar Max trebuie să fi răs zgomotos și să îi spună ceva despre bunica. Poate și pentru că voia să pară că era cool, nu știu. Dar când Luke Burns a început să facă fețe de prost, am încercat să-l lovesc, iar Max m-a lovit pe mine. Te-a durut cu adevărat, dacă nu ai fost niciodată lovit. Îți face fața să se simtă foarte departe de creier. Toți au spus: „Uite, aproape că plâng!” ceea ce nu făceam, probabil că eram doar roșu de la lovitură. Apoi, când eram încă la pământ, Roy Hattersley a început să facă fața de prost și apoi Max l-a lovit și pe el și i-a spus: „Lasă-l în pace!” Întotdeauna este așa. Max mă poate lovi, dar nimeni altcineva nu poate. Oricum, Roy Hattersley l-a lovit pe Max și toți au plecat, cu excepția lui Max, care a venit și m-a prins de urechi și a spus: „Dă-i naibii cu toate chestiile astea de bunici, bine?” și puteai să-ți dai seama că și lui îi venea să plângă.

Ostentativ. Când am intrat, am văzut scaunul cu roțile al bunicii în hol. Am alergat sus, strigând-o, dar auzeam toate aceste voci supărate care veneau din camera bunicii, o auzeam pe mama spunând: „Nu acum, Henry!” și bunica, de parcă ar fi vrut să plângă, îi spunea: „Lasă-mă în pace, fată rea!” Nu trebuia să intru, dar am intrat. Bunica stătea în picioare, iar mama încerca să o țină de talie. Bunica nu avea nimic pe ea... I-am văzut fundul, care arăta ca fundul unui rinocer. Am fugit din nou, dar nu m-am putut ascunde în camera mea pentru că Max era acolo, așa că m-am dus la baie. Tata tocmai ieșea și părea că va începe imediat să plângă. El doar a spus: „Mai bine afară decât înăuntru!” și a trecut pe lângă mine. M-am închis acolo și toată baia mirosea a Chi negativ. Un amestec de ziar și încă ceva. Am pulverizat parfum cu miros de lămâie și m-am așezat pe marginea căzii, dar încă mirosea urât. Mama a bătut la ușă și a spus că pot să intru să o văd pe bunica, dar i-am răspuns că mai stau acolo și ea a plecat. Am intrat la bunica în cameră mai târziu. Am

fost puțin speriat. Nu știam cum ar fi să încerc să vorbesc cu ea, dar chiar îmi doream să știu cum s-a terminat povestea. A fost puțin înfiorător. Pentru că era în pat și doar lumina ei de pe noptieră era aprinsă, am crezut că doarme, dar când m-am apropiat de ea, a deschis ochii repede, ca un vampir, și s-a uitat la mine. Am spus „Bugger” foarte tare și este singura dată când am spus asta în fața bunicii, dar ea nu mi-a răspus nimic, ceea ce a fost chiar mai trist decât dacă m-ar fi certat. I-am spus: „Am venit să stau cu tine o vreme, bunico!” Și ea a spus ceva fără sens, dar oricum m-a făcut să mă simt ciudat. Ea a mai spus: „Este un alt inel pe copacul tău de umbră.” Nu am știut dacă a fost un mesaj secret sau altceva. Oricum, mi s-a părut foarte grav bolnavă și m-a făcut să spun ceea ce în mod normal mi-ar fi fost rușine, adică: „Te iubesc, bunico!”, și ea a spus: „Încă două inele.” Apoi a zâmbit cu un zâmbet imens, care a început foarte frumos, dar a continuat să crească până i-am putut vedea proteza și apoi mi-am dat seama că nu zâmbea, ci își scotea proteza. Ea întinse mâna și o puse în pahar. Asta înseamnă întotdeauna că nu mai vorbim. Discuția este la final. Oricum, nu prea părea că voi afla ce s-a întâmplat cu Lucien Lothair. Ea a închis ochii, dar dinții ei au continuat să zâmbească din pahar.

A doua zi, toți cei care ascultaseră poveștile, pentru că nu le puteam spune restul, s-au transformat complet și au început să spună că nu există așa ceva ca bunica mea și că oricum poveștile sunt pentru copii – și m-au strigat „băiatul zânei”. Toți, cu excepția lui Lynne Lassin, care a spus că oricum era prietena mea. Lynne a spus că poate Lucien Lothair o vrăjise pe bunica pentru că destănuia prea multe secrete. Am spus că nu este o vrajă, ci doar că oamenii îmbătrânesc. Ea a spus că întotdeauna este o vrajă. Ceea ce socotesc este că toată lumea este puțin nebună. Oricât de normal ar părea cineva, în adâncul sufletului este de fapt altfel, fiecare om din lume, pentru toată viața, trebuie să învețe să nu pară nebun în fața altor oameni, chiar dacă și ei sunt tot așa. Dar în adâncul tău, vorbești această limbă diferită – care nu ajunge până la vocea ta. Poate, în adâncul tău, țipă foarte tare, dar nu se va auzi în afară. Adică toți ne naștem într-un fel anume, nu-i așa? Dacă te gândești cum se comportă bebelușii – chiar nu încetăm să fim așa. Toată lumea vrea să țipe tare și să apuce lucrurile fără să le ceară și să le spargă, dar nu este permis, deci, ai nevoie un fel de dispozitiv-Translator anti-nebunie, care să-ți traducă toată nebunia în vorbire normală - și trebuie să înveți să-l folosești și trebuie să funcționeze corect... să nu spui vreo prostie. Ca bunica. S-a întâmplat un lucru amuzant când am intrat să o văd. Stătea întinsă în pat vorbind cu greu, dar spunând numai lucruri fără sens. Însă am stat cu ea – pentru că este mai bine decât în Departamentul Nimicului și poate se va însănătoși brusc. Știu că probabil nu o va face, dar am decis să fac cuvintele încrucișate cu voce tare, în cazul în care i-aș fi dat un indiciu despre cuvinte și aș fi ajutat-o să-și repare creierul... Și mi-a dat ea un indiciu în timp ce dormea! Un indiciu pentru cuvintele încrucișate, vreau să spun. A fost cu adevărat ciudat și s-ar putea să nu mă crezi, dar chiar jur că este adevărat! Încercam să fac 7 în jos, care erau 7 litere, prima literă R și am crezut că este RADIOSI, dar apoi vocea ei a spus: „Este RIDICOL”. Nu i-am văzut buzele mișcându-se și nu și-a deschis ochii. Și când am vorbit cu ea, ea nu mi-a răspuns. Părea adormită. S-ar putea să fi fost o coincidență și s-ar putea să fi spus doar „Este ridicol!” în somn pentru că s-a gândit la ceva ridicol. Dar cuvântul căutat a fost „ridicol”! Acesta a fost răspunsul corect!

A doua zi, când am ajuns acasă, mama și tata se certau din cauza bunicii. Mama spunea că bătrâna ne va băga în mormânt și ne va supraviețui tuturor. Nu am putut auzi ce a spus tata. Camera bunicii devenise foarte urât mirositoare. Întotdeauna se simțise un miros urât, dar acum era aproape o toaletă – și nu fusese deranjant înainte, dar era acum. Când am intrat, ea s-a așezat brusc în pat și a spus: „Unde sunt?” I-am răspuns: „Ești aici, în

camera ta, bunico!”, apoi m-a prins de braț și a spus: „Sunt acolo. Sunt acolo.” Și mi-a arătat fotografia de pe perete – cu ea când era o fată tânără (Emma, cu alte cuvinte). I-am răspuns: „Da, așa e, asta ești tu.” Și apoi a arătat spre dulapul ei, în spatele ușii, și a spus: „Iată, aici sunt eu – iată-mă.” Și mâna ei m-a strâns tare, ceea ce a durut. Apoi a început să-mi spună numele din nou și din nou: „Henry, Henry, Henry...”

I-am spus că mă rănește, dar acum striga foarte tare. Și a început din nou să spună lucruri nebunești, cum ar fi: „Pune-mi vocea sub un nuc!!! Henry, Henry, Henry.” Atunci mama a venit grăbită, deja roșie de supărare, și mi-a spus: „Henry, ce ai făcut?” M-am eliberat din strânsoare și am fugit la ușă. Este amuzant, deoarece, atunci, fața mamei s-a schimbat și s-a dus și a îmbrățișat-o pe bunica în liniște și a calmat-o. A legănat-o de parcă ar fi avut doi ani. Când am ieșit, am văzut că tata stătea la ușa lui, ascultând. A închis-o când m-a văzut. Mai târziu, în camera mea, mama a ținut acest discurs, unde a avut o voce răbdătoare, înțeleaptă, pe care o folosește întotdeauna când spune lucruri de neînțeles: „Când vei fi mai mare, vei înțelege că nu e vorba de prostii.” Ea a spus că bunica avea nevoie să-i dau drumul. De parcă ar fi trebuit să-mi iau rămas bun și ar fi ca o permisiune să plece. Am spus că pot să văd ce pune la cale și că mama, tata și Max și toată lumea ar putea să o vrea moartă, dar nu aveam de gând să o ajut la o așa conspirație.

În următoarea dimineață, am auzit-o pe mama spunându-i bunicii: „Îți este greu să pleci?” și bunica a spus: „Să plec unde?” Nu știu de ce nu-l pun pe O'Hare să o măsoare, apoi să o lovească în cap cu o tigaie. În acea seară am adormit în camera bunicii și am visat că fac din nou cuvintele încrucișate, în timp ce ea dormea, și am auzit acea voce amuzantă a bunicii. Apoi mi-am dat seama, în vis, că nu era deloc bunica, ci proteza ei vorbește singură în pahar. Aceasta s-a prezentat ca: „Un set fin de molari, opt incisivi, centrali și laterali, superiori și inferiori și patru canini cu o mușcătură perfectă. Ce faci?” Și aveau acest accent scoțian foarte puternic. I-am întrebat dacă pot termina povestea bunicii și mi-au răspuns că da, dar nu încă. Am întrebat: „De ce nu?”, iar ei au spus că nu am ajuns la final. Și am întrebat când îmi vor spune și ei au spus că asta depinde de mine. Apoi mi-am dat seama că asta a fost mai mult sau mai puțin ceea ce mama mi-a spus despre a ne lua rămas bun – și m-am supărat pe proteză și am amenințat-o că îi voi arunca apa. Am întrebat: „Vrei să spui că o să moară?” și ea a spus: „Nu știu, sunt o proteză, nu Oracolul din Delphi!” Eram pe punctul de a pleca, când mi-a dat o instrucțiune misterioasă. Mi-a spus că, dacă vreau să aud restul poveștii, trebuia să mă asigur că nu este îngropată cu bunica și, dacă o țin în alt loc, va termina povestea – era o promisiune.

A doua zi eram într-o dispoziție proastă și am decis că n-o să o mai văd pe bunica, pentru că toată lumea încerca să mă păcălească să o fac să moară și parcă eram singurul care putea face asta. Oricum, care era rostul?! – vreau să spun că nici nu mai putea vorbi decât ca Pălărierul Nebun. Am intrat într-o dispoziție atât de proastă încât am devenit cu adevărat curajos, pentru că nu-mi păsa, așa că am făcut un lucru uimitor: Roy Hattersley m-a provocat, i-am răspuns în același fel. M-a prins și mi-a spus să-mi cer scuze, dar, înainte să mă poată lovi, l-am doborât. Și nimeni nu a făcut nimic pentru el - nici un lucru! M-am simțit ca cea mai puternică persoană din lume, ca Colossus, care își poate transforma carnea în oțel, așa că atunci când am ajuns acasă l-am lovit cu pumnul pe Max. Dar mi-a dat un pumn înapoi, chiar în ochi. În aceeași zi, a trebuit să ascult toate predicile mamei despre cum nu mai poate face față și dacă nu mă duc să o văd pe bunica, ea, mama, trebuie să plece de acasă. Am spus că o voi vedea și știam că ar fi trebuit să merg în camera ei, dar tot nu am făcut-o.

A fost altceva, fără nicio explicație. Știam doar când s-a întâmplat. Eram pe linia de cale ferată, mergând la școală. Era o zi cu vânt, puțin ploioasă. Dintr-o dată, într-o rafală

de vânt, am simțit mirosul camerei bunicii. Am știut. M-am întors din drum și am fugit acasă. Îmi amintesc, acum, strigam, dar nu mai știu ce. Mă gândeam cum, pentru că tocmai se întâmplase, ai putea să te întorci în timp, ca derularea înapoi – pentru că nu ar fi trebuit să te întorci chiar atât de departe. Mama trebuie să fi fost plecată, pentru că ușa casei era încuiată, așa că am urcat pe conducta de scurgere în camera bunicii. Bunica arăta ca o copertă de Goosebumps. Ochii și gura îi erau deschise și pielea era toată întinsă, iar capul îi era cam pe spate, pe pernă. M-am oprit să mă uit la ea, apoi am ieșit din casă și am fugit până la Stoney Lane, de unde începe pădurea. Pietrișul era alunecos de la frunzele umede și am tot căzut. Era doar ora nouă, așa că nu aveam cum să mă ciocnesc în pădure de niciun director de bancă dezbrăcat sau de tatăl meu. M-am udat trecând printre copaci. Am văzut căsuța doamnei Bluck și m-am gândit că nu este corect că ea este încă în viață. Mi-a venit deodată o idee ciudată că doamna Bluck nu avea sânge în vene, ci doar ceai. Apoi nu m-am gândit mult timp. Am încercat să mă gândesc, dar, în schimb, îmi imaginam sala de clasă... Am putut auzi, tot datorită imaginației, o melodie a lui Westlife venind de undeva de departe – apoi a fost Picnicul lui Teddy Bear, care m-a făcut să râd pentru că m-am gândit la comandantul Wing Devonish. Apoi am plâns. Cât pentru secole. M-am dus acasă după-amiaza și mi-a fost foarte foame. Mama a înțeles că știu ce s-a întâmplat cu bunica. M-a îmbrățișat și am plâns din nou. Mi-a spus: „Arăta minunat – atât de liniștită. Avea un zâmbet frumos, calm.” Am știut că era o minciună ca să mă oprească din plâns. I-am răspus: „Pot să o văd?” Ea a spus nu, pentru că a fost dusă de acolo și nu a crezut că era potrivit ca eu, la vârsta mea, să văd o persoană moartă. Acest lucru m-a făcut să o întreb: „Unde a fost dusă?” — „La capela dlui O'Hare's, Henry! O vom îngropa marți.” I-am spus: „Are proteza în gură?”, iar mama a întrebat uimită: „Ce?”

Acum... vei crede că sunt nebun – am avut sentimentul că visul era important. După ce am plâns lângă Stoney Lane, am început să mă gândesc și mi-am amintit de vis și de felul în care dinții spuseseră să-i salvez de la îngroparea cu bunica, de cum au promis că îmi vor spune sfârșitul poveștii. Mi-am amintit și cum bunica îmi spusese să-mi pun vocea sub un nuc și totul mi s-a părut un mesaj important, pe care l-am trădat. Mai întâi, nu-mi luasem rămas bun de la bunica și trebuia să plece fără mine, iar acum lăsăm dinții să meargă deja cu ea la O'Hare's. Exista un singur mod în care puteam repara aceste greșeli.

Am stat ani întregi nu chiar în fața lui O'Hare, dar puțin în lateral și am știut că nu o pot face nici într-un milion de ani. Ce aș putea face? Să intru acolo și să spun: „Oh, salut, domnule O'Hare, pot să-i recuperez dinții bunicii?” Singura cale de a ajunge la bunica era Fereastra Întunecată a Morții și nu aveam de gând să intru pe acolo, din motiv că țeava de scurgere era destul de șubredă, dar am socotit că, dacă mă gândeam la asta, uitam de frică. Oricum, ea avea să fie îngropată în două zile și, cel puțin, mergeam ziua. Unul dintre geamuri era acoperit din interior și era destul de ușor de deschis. Nu-mi amintesc prea multe despre cum am intrat, pentru că eram atât de speriat încât aproape că aș fi putut începe să râd ca Riddler din Batman. Îmi amintesc că m-am gândit o secundă că sunt un super-erou total. Mai întâi l-am lovit pe Roy Hattersley, iar acum am urcat în Fereastra Întunecată a Morții... și apoi am simțit că vine o altă încercare. Camera era goală, dar, totuși... locuită de stafii. Trebuie să fi ieșit și să fi coborât niște scări. Cred că tocmai m-am urmărit pe mine însumi. Nu știu cât mi-a luat, dar evident că am găsit camera potrivită. Sicriul era deschis și m-am tot gândit la muzica de la Pet Rescue, pentru a nu mă speria, dar a început să sune înfiorător și m-am speriat extraordinar de tare. Probabil că în acel moment eram puțin nebun, ca să fiu sincer.

Camera era destul de întunecată, dar puteam să văd în ce parte era capul ei. Am închis ochii și mi-am pus mâna chiar în gura ei. Proteza nu a ieșit. Era complet blocată. Apoi am

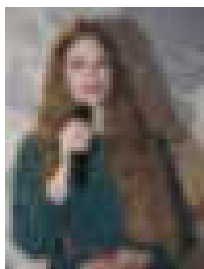
deschis ochii și am văzut că nu era bunica, ci doamna Wharburton. Nici nu știam că e moartă. Mi-am rotit privirea prin sală și am văzut că mai era un sicriu în cameră. Aceasta chiar a fost bunica. Și chiar arăta cu adevărat liniștită și aproape zâmbitoare. Deci poate că mama nu mințea. Atunci de ce nu era „potrivit” să o văd? Oricum, mi-am luat dinții destul de ușor, dar s-a deschis ușa și a intrat O'Hare. Nu știu cine a țipat mai tare. Amândoi eram foarte speriați. S-ar putea să nu fi putut să țip, dacă el nu ar fi țipat. Dar a făcut asta... a țipat, privind în jos. Sunt surprins că nu a venit nimeni acolo, să vadă ce s-a întâmplat. Încă tremura în biroul lui când mi-a dat o ceașcă de ceai. Stăteam în acel fotoliu din piele, mare și confortabil, și mă pusese să pun o pătură în jurul meu – nu știu de ce – și mi-a spus (cred că era irlandez, nu sunt sigur): „Pariez că ai avut nevoie de mult curaj ca să intri acolo, nu-i așa?” Zâmbea. „Îmi pare rău.”, a spus. A intrat un alt bătrân și l-a întrebat: „Vei mai avea nevoie de ceva?” O'Hare m-a întrebat dacă mai vreau ceai și am cerut niște apă, iar bătrânul a ieșit. „Acela este Ned. Mă ajută pe aici.” M-am întrebat dacă era într-adevăr bătrânul fantomatic, domnul O'Hare. „O să recunosc, m-ai speriat cum nu am fost speriat în toată viața mea!”, a spus el. „Nu în fiecare zi aud bătăi acolo în spate. Oamenii nu pătrund în locuri ca acesta.” A tot întrebat cum mă simțeam și eu am continuat să spun că sunt bine și a spus că am mai mult curaj decât el. M-a întrebat despre ce era vorba – a fost curiozitate? Și am spus că da, am fost curios. Mi-a spus că de unde vine el, nimeni nu l-ar lăsa pe un băiețel să alerge încercând să-și dea seama ce i se ascunde. Toată lumea poate să-și ia rămas-bun și apoi există un fel de petrecere a mortului, unde toți îl privesc, pentru a putea să îl păstreze în minte, ca pe o fotografie. A clătinat din cap. „Aici nu este la fel!”, a spus el. „Toată lumea a trebuit să se strecoare, de parcă ar fi un mare secret murdar.”

I-am vorbit despre cum bunica povestea și cum nu a ajuns niciodată la sfârșitul poveștii. De fapt, i-am spus o grămadă de lucruri. Nu știu de ce, dar totul a venit de la sine. Nu i-am spus însă despre dinți, pentru a nu-l face să mă creadă nebun. Bunica urma să fie prima – să fie îngropată, adică – marți, la zece. Ceea ce însemna că aceeași mașină o va lăsa pe ea și se va întoarce, la nouă și jumătate, pentru doamna Wharburton. Wilcox e programat la ora douăsprezece („Și ai crezut că acesta este un oraș liniștit?” a spus el). Domnul Craddock, la ora trei („Vrea un Mercedes Benz, binecuvântați-l.”). Patru spectacole într-o singură zi. Așa le-a numit el – spectacole. El a spus că era responsabil doar cu decorul de pe „scenă”, că actorii erau cei îndoliați – temperamentalii. Mi-a spus să vin să-l văd din nou și să nu aștept să fiu adus într-o cutie. Este ciudat, dar când am ieșit, m-am simțit mai bine decât m-am simțit de-a lungul timpului. M-am dus direct acasă, am umplut un pahar cu apă, m-am dus la baie, am pus proteza în pahar, în apă, și am așteptat. Am așteptat destul de mult timp. Dar proteza nu vorbea, iar eu știam că nici nu va vorbi, că totul fusese o amăgire. Să faci ceea ce ar trebui să faci, să fii răsplătit pentru că ai fost curajos... De aceea sunt poveștile, să te hipnotizeze și să te gândești că vei obține ceva din asta - ca și cum ar fi un chilipir. Dar nu există chilipiruri. Treci teste, care în povești te fac să devii rege sau lord, sau salvezi o prințesă sau găsești o oală de aur – dar în Departamentul Nimicului faci totul și nu se întâmplă nimic. Bunica ta moare și totul rămâne la fel. Și nu ajungi să auzi niciodată sfârșitul poveștii. Știam că avem un nuc, așa că am decis să îngrop proteza acolo. Nu pentru că am crezut că se va întâmpla ceva. Era doar pentru că... ce altceva aveam să fac cu ea? Să o duc înapoi?

În timpul înmormântării, am tot încercat să găsesc un final pentru poveste. Încă nu am reușit. Sunt sigur că Emma va fi ieșit din turnul ăla, dar nu pot să îmi imaginez cum. Poate că primește inelul și Lucien Lothair se dovedește a fi un tip cu adevărat drăguț și îi dă o ceașcă de ceai – și apoi pleacă fericită pentru totdeauna cu Jack, care nu mai este nevăzător... pentru că este o poveste. De fapt, știi ce? Jack ar putea s-o salveze, pentru că,

fiind nevăzător, nu ar avea nicio problemă cu castelul invizibil! Nu-i rău, nu? Deci, poate că acesta este sfârșitul. Mă gândeam că dacă aș spune o poveste despre viața mea, toată lumea ar huidui la sfârșit. Dar să ne întoarcem la Departamentul Nimicului. Casa este mai liniștită acum. Tata s-a întors la dans, lăsând baltă grupul acela ciudat. Asta o calmează foarte mult pe mama. Doamna Foster a raportat grupul pentru turpitudine morală și toți au fost arestați. Mă duc să-l văd pe O'Hare destul de des acum. Spune glume. Nu sunt chiar atât de amuzante, dar dacă nu râd, îi rănesc sentimentele. Mergând acolo... îl fac pe Roy Hattersley să fie și mai speriat de mine. O'Hare mi-a spus că am una sau două povești de spus acum și poate că ar trebui să încerc să le spun. Tocmai asta am făcut. Și acum... discuția este încheiată.

***

SEMN DE CARTE

ELEGIE

Mădălina CAZAN

Îmi cântă în amurg o formă clară
Formă a inimii mele povară,
Pândind roua ursuzei dimineți
Când pe cer e fulguire de săgeți.
Întâmpinați al meu sacru gri fluture
Ridicându-se la cer cuvinte să scuture.
Ajunge-mă timp terestru și siropos
În ireal prund clipește rușinos...
Topindu-se inima de gheață
Îmi schimbă a vieții prefață
În priviri i se ascund accente
Ne aflăm acum în eminate.
Măinile-mi fu augurul hărăzit
Firavul trup și l-a descoperit
Și îmbrăcată în lumină
Cultivă a vieții rădăcină.
Mi-am înecat ale tinereții sihăstrie
Lăsând în urmă pagini argintii,
Presar lacrimi în a lumânării ceară
Curgându-mi pe obraz șiruri de cerneală.
Prefigurăm phoenix pasager și dur
Ubicuitate, abstract și obscur...
Formând un singur trup profan
Las în lume un suflet orfan.
Nisipul clepsidrei mi s-a scurs
În epilog, ți-am scris haiku
Și cu un gol în suflet
Îmi ești un nimeni și tu...

DEBUT GUTENBERG

O PERSONALITATE PE NEDREPT UITATĂ...**JOSIF BERTOK (1891-1972)**

Răzvan Mureșan OLĂHUȚ

Născut la Timișoara pe data de 23 ianuarie 1891, Josif Bertok a fost unul din operatorii pionieri ai cinematografilei românești, colaborând în decursul a 40 ani cu unele din cele mai proeminente nume ale filmului autohton din prima jumătate a secolului XX. Inițierea în lumea cinematografului s-a făcut treptat, lucrând pe rând ca ucenic al unui atelier fotografic timișorean (1903-1907), apoi la celebra caravană cinematografică a lui Narten unde a realizat primele sale vederi cu un aparat Pathé (1907) și ulterior ca proiecționist la cinematograful Omnia din Lugoj (1907-1914/1918-1920). În armata austro-ungară a realizat filme militare, din care face parte și singura filmare rămasă a intrării trupelor lui Mackenssen la București. Pe plan local arădean numele lui Bertok este cel mai adesea asociat cu realizarea primului film artistic turnat aici, *Ionel și Mărioara* din 1927. Cu toate acestea activitatea sa în „capitala Marii Uniri” este una mult mai extinsă și merită a fi cunoscută.

Josif Bertok ajunge la Arad în anul 1920 prin inițiativa a doi întreprinzători bucureșteni care îi propun postul de director al noului cinematograf pe care aceștia intenționau să îl ridice în oraș. Conform memoriilor lui Bertok, cinematograful a avut parte de o existență efemeră, cauzată de slaba calitate a filmelor furnizate pentru proiectare. Edificiul și-a închis porțile după numai câteva luni de activitate, incapabil fiind să concureze cu cele trei cinematografe stabile din Aradul acelei vremi: Urania, Apollo și Elisabeta. Tot la Arad își deschide și primul său laborator cinematografic. Este în acest punct când adevărata contribuție a operatorului devine decisivă pe plan local. Înarmat cu un aparat normal de luat vederi și înrolând asistența regizorului Dezideriu Gabor începe să lucreze la o serie de scurte filme documentare și vederi în producție proprie din 1921 până în 1925. Este păcat faptul că nu s-a păstrat (din câte știm în momentul de față) nici unul dintre aceste filme, ele pierzându-se în timp. Judecând pe baza titlurilor, filmele arădene ale lui Bertok au surprins multe fragmente din viața cotidiană a Aradului anilor '20, ale evenimentelor importante cu caracter cultural sau sportiv, a personalitățile arădene și inovațiile infrastructurale petrecute. Filmele erau de regulă prezentate la palatul Bohuș în sala cinematografului Apollo ca parte a seriei „Zilele filmului arădean”. Menționăm câteva dintre producțiile sale: *Ștrandul Mureșul* (1921), *Inaugurarea căii ferate Arad-Oradea* (1923), *Viața arădeană* (1923), *Vizita M. S. Regele Ferdinand la Arad* (1923), *Inaugurarea pistei de ciclism „Meteor” Arad* (1925).

DEBUT GUTENBERG

Alături de profesorul arădean Victor Babescu, intelectual de o vastă cultură și director al Gimnaziului de Băieți „Iosif Vulcan”, Bertok realizează ca operator cel mai important proiect din partea de început al carierei sale: Filmul Didactic. În 1926 V. Babescu căuta să înființeze prima „Fabrică de film didactic din țară” iar pentru aceasta recurge la expertiza tehnică și artistică a lui J. Bertok și a laboratorului său cinematografic. Până în 1927 apar douăsprezece scurtmetraje pedagogice sub egida Filmului Didactic.

Josif Bertok, portret din 1939

(fotografie inedită)

Sursa: SJAN Arad, Fondul Iosif Sirbuț

Două dintre aceste filme, *Marmura* și *Lemnul* au fost inclusiv premiate la Congresul Internațional de Filme Didactice de la Haga și achiziționate în scopul proiectării de Ministerul Instrucțiunii Publice în 1929. Scurtmetrajul *Ionel și Mărioara* (1927) a fost singurul film artistic produs de Babescu. Regia și scenariul revenindu-i lui H. Chillevich, acesta a realizat o prelucrare cu iz local a clasicei povești aparținând fraților Grimm „Hänsel și Gretel”, cu imaginea semnată de J. Bertok. Desconsiderând câteva inconsistențe tehnice și actricești, premiera de la cinema Apollo a fost un succes pentru publicul tânăr, fiind proiectat în reluare câteva zile mai târziu la Urania și Apollo. Toate producțiile Filmului Didactic au fost

cumpărate de Casa Școalelor din București, însă rămân pierdute până în ziua de azi. Seria nu s-a bucurat nici de sprijinul autorităților din Arad. Ultima mențiune a Filmului Didactic provine din 1929 când „Asociația Filmul Didactic” propune realizarea unui film al dezvelirii monumentelor lui Xenopol și Coșbuc de la Palatul Cultural, însă primăria refuză motivând lipsa de fonduri. După 1927 Josif Bertok pleacă la București pentru a lucra alături de regizorul Jean Mihail la lungmetrajul artistic *Lia*. În continuare colaborează cu Horia Igiroșanu la primul film cu haiduci în prim plan – *Haiducii* (1929) apoi la *Insula șerpilor* (1933) primul film sonorizat într-un studio românesc. Captează pe peliculă *Funerariile lui Ion I. C. Brătianu*, *Funerariile M.S. Regele Ferdinand I*, *Înmormântarea lui Traian Grozăvescu*, *Funerariile Reginei Maria* și *Funerariile lui Armand Călinescu*. În 1935 este operatorul de imagine al primului film românesc cu sonor sincronizat, *Bing și Bang*. Din 1939 și până în 1941 este angajat în calitate de operator cinematografist în cadrul O.N.C „în care timp și-a îndeplinit cu conștiințiozitate și cu multă pricepere însărcinările”. Odată cu debutul celui de-al doilea război mondial în România, Bertok se mută alături de fiica sa în Budapesta și operează pentru un timp un atelier de fotografii.

Trecut prin anii de penurie și bombardamente, Josif Bertok se întoarce în țara pe care chiar el o numea Patria sa în 1945, stabilindu-se în Aradul Nou pe Calea Timișorii Nr.16. Până în 1958 când falimentează acesta a condus un atelier fotografic puțin mai departe de centrul Aradului Nou, la etajul unei clădiri. Ultimul deceniu și jumătate de viață și-l trăiește într-o stare de semi-obscuritate, de unul singur, soția sa Margareta (născută Szecsko) fiind decedată încă din 1948. La data redactării însemnărilor sale autobiografice pentru Arhiva Națională de Filme în 1967, J. Bertok consemna: „Trăiesc acum aici ca un milionar al timpului, cu cei 76 ani ai mei și dintr-o pensie foarte, foarte mică de 350 lei”. Sufletul său a rămas însă mereu prins în mraja filmului și cu aceeași dragoste față de profesia vieții sale „Mă gândesc cu tristețe la faptul că acum când țara noastră activează studiourile cinematografice cu cele mai noi utilaje eu nu mai pot să lucrez în cadrul lor”.

S-a stins din viață la data de 8 ianuarie 1972, la vârsta de 81 ani și înhumat la cimitirul german din Aradul Nou în ziua de 10 a aceleași luni. Mormântul său nu purta nici un fel de însemne speciale, iar 20 ani mai târziu, peste, a fost amplasat un alt mormânt...

***

JURNALUL LUI L

22

NOIBESC

Mihaela Livia POPA

Când M încă se agita, povestea și arhiva povestea lui D, L se pregătea să își spună povestea... Cumva se aseamănă cu cea a lui M dar totuși e alta...

L, spre deosebire de M e mai liniștită, mai sensibilă. L își dorește liniște, calm, să fie Zen. L este o romantică incurabilă. L e cumva partea care echilibrează MLP-ul. Să începem cu.... „A fost odată ca niciodată o povestea unui oraș frumos de altădată...”

NOibesc este orașul în care L a întâlnit-o pe A, Alinarea, atunci când M trăise intens cu EA, emoția autentică și încerca să se regăsească.... De fapt M zăpăcise L-ul de săracul nici nu își mai știa locul în Alfabetul Vieții. Când M deja era ascuns printre celelalte litere L a ieșit din umbra lui...și a decis să facă ceva. Nu putea accepta dispariția în neantul unei dezamăgiri a lui M.

Cum în viață e bine să începi cu Începutul... să reiei de câte ori e nevoie așa și M a acceptat să îi permită lui L să îl ajute... să își revină ... de fapt cred că L mereu l-a păzit pe M...

Știa cât de nebunatic e M și că uneori se ambalează repede pentru alte litere ale Alfabetului. L a stat mereu în umbra lui M. A fost Umbra

care pune în evidență lumina lui M. Bine uneori această lumină era prea puternică pentru cei din jur așa că L reușea numai bine să diminueze efectul de orbire.

Revenim, că de spun că ne revenim nu e chiar pe bune, așa că mai bine să folosim exact terminologia care vorba cuiva drag mie, nu confuzează.

Ca de obicei am stat și m-am tot gândit cum să vă introduc în poveste, cum să vă fac să o vedeți, trăiți prin ochii personajelor principale, secundare, a tuturor celor care au un rol în orașul NoiBesc. Păstrând ideea din Jurnalul lui M o să avem coduri și mai ales inițiale. Poate că ordinea nu va fi una cronologică și asta pentru că L nu e așa de „inginer” ca M. L vede momentele prin prisma simțurilor, gesturilor și uneori mai încurcă momentele. Și că să fie totuși altfel decât Jurnalul lui M o să avem o **hartă...** Sufletul nostru este o hartă cu suișuri și coborâșuri, cu urme de locuri pe unde am trecut...cu locuri unde am vrea să ajungem. Sufletul de ar fi cartografiat ar fi mai ceva ca un atlas geografic. Ar fi un Atlas al emoțiilor, al sentimentelor, ar avea culori diferite pentru aceste emoții, ar avea atâtea file câte povești am trăit. Harta aceasta ne va ajuta, pe mine să am o busolă, și pe voi, cititorii să aveți niște coordonate ale poveștii. O să fie și desene, o să traversăm ape, munți, o să ne cățărăm dincolo de dealuri, o să străbatem câmpiile, nu cele Elizee, ci pe cele ale sufletului care își dorește ceva mai lin, mai plan sau o fi mai plat?... și pe alocuri vom da de deșert.

Știu că vă va fi foarte greu să urmăriți povestea cu atâtea inițiale dar până la urmă povestea va prinde contur, personajele viață și veți avea ocazia să pătrundeți în tainele orașului NoiBesc.

Inițialele nu sunt pentru a ascunde ci pentru a da prilejul fiecăruia dintre voi să vă regăsiți în această poveste. Citeam mai demult că există un principiu puternic al inițialei care ne guvernează. Nu întâmplător avem prenumele pe care le avem. Fratele meu Universul, prietenii știu ce spun, are grijă să ne aleagă inițială perfectă. De acum va trebui să citiți printre rânduri, să parcurgeți Atlasul dar să mai dați un ochi și pe Dialogurile lirice. Va părea un montagne rousse dar cam așa e și viața noastră, un amestec de emoții, de trăiri, de urcușuri și coborâri. Să pornim la drum... Pofțiți și citiți!!!

Atlasul lui NoiBesc

Atlasul este „acea carte cu hărți” am spune așa foarte rapid.

Găsim hărțile unor continente, regiuni, țări, zone geografice, orașe. Tot așa vom face și cu NoiBescul, acest oraș mare cât o zonă și imens cât un continent al sufletelor. NoiBescul a apărut din joaca de cuvinte, din trăirea momentelor frumoase dintre L și A. Cumva și alăturarea celor

două inițiale duc tot spre o direcție, o poziție pe harta sufletului.

Atlasul lui NoiBesc este un jurnal cu puncte pe hartă , cu coordonate, cu mici descrieri ale locurilor, ale emoțiilor trăite și resimțite. Este schița pe care s-a construit povestea lui L. Nu ar fi fost corect față de L să nu poată să își deseneze, proiecteze povestea, ceea ce a trăit din și pentru A.

M și P vor interveni pe alocuri pentru că sunt protectivi cu L. Vor să știe ca L se bucură, simte, știu că va avea și momente când va plânge dar viața așa este , cu sușuri și coborâșuri.

170610

Era o zi de iunie, călduroasă, M își revenea după 2 săptămâni de sevraj și de decontaminare. A plâns, a râs, a fost atât de jos încât credea că nu se va ridica. L îl sprijinea...era acolo să îi spună că nu e singur. A vorbit chiar și cu P... dar asta e o altă filă de jurnal.

Cu o zi înainte L l-a convins pe M să se vadă cu cineva...să iasă din starea de letargie... să se „drogheze” cu o doză a naibii de viață. A acceptat cu greu M, sufla acum și în iaurt... Stând la terasa, povestind, L încerca să îi distragă atenția ... de la D... M începea să se relaxeze... L prelua frâiele... și era bine...

L a știut mereu cum să se comporte cu M...a știut când să îi de răgaz să respire, când să pună piciorul în prag. EI în această zi L a tras de M, au intrat să vadă ceva mesaje și au dat peste unul interesant. Poza de profil a personajului era ceva de genul... Aici inseram poza de acolo... L îi șoptea lui M „Răspunde-i... Ce mai aștepti...? Nu e un Hello e un Bună... Cred că e de bine... Hai că știu că poți scrie...”

M ascultă, trimite un mesaj de genul „Îmi cer scuze...abia acum am citit mesajul de la tine. Dacă vrei ne putem auzi pe FB...” Ambii, M și L așteptau. A venit repede add-ul pe FB.

Și așa a început... M nu mai era singur, L reușise să îl scoată din carapace... Încet, încet au început conversația. L mai temător...M era ceva mai tupeist...dar îl pondera repede L. M ar fi vrut să înlocuiască cât mai repede D-ul care îi lăsase o rană atât de adâncă că a avut nevoie de copci. A era atât de simpatică, de drăguță... exact ceea ce avea nevoie M dar mai ales ceea ce îi plăcea lui L.

Au conversat câteva ceasuri... au povestit despre artă, filme, viață... despre...

Va urma...

MICROBUZUL CU 8 LOCURI (ROMAN)

Diana CUJBA

Capitolul 1

- Eram angajată ca asistentă medicală la secția de interne a Spitalului Județean Timișoara. Așa își începu Corina povestea.

- *M-am angajat la câteva luni după terminarea școlii postliceale de asistenți medicali. Practic au trecut 12 ani de la prima mea zi de lucru în spital. Îmi plăcea meseria. Dacă m-ați întreba acum ce altă profesie aș vrea să practic, v-aș răspunde tot aceea de asistentă medicală.*

Florica o asculta în tăcere, zâmbind. Încurajată, Corina continuă privind cu ochii minții undeva adânc în sufletul ei.

- *Secția de interne, pentru cine știe și mai ales pentru cine nu știe, este o secție unde se muncește mult, și este valabil pentru oricare spital, atât în tura de zi, cât și în tura de noapte. Oboseala? Vă garantez că dispărea după opt / nouă ore de somn. Mă obișnuisem repede cu turele, cu colegii care lucrau pe secție. Îmi găsisem acolo o nouă familie.*

Corina, povestind, încetase cu plânsul și o lumină interioară îi cuprinsese fața, în special ochii. Era evident că întoarcerea în trecut îi făcea bine. Revedea povestind întâmplări care fără îndoială o făcuseră fericită la început.

Florica, așezată comod, sorbea cafeaua caldă cu înghițituri mici fără să-și ia ochii de la noua sa prietenă. În ochii femeii, Corina citea un interes sincer și, încurajata de acest lucru, continuă:

- *Intram în liftul spitalului, zise ea cu hotărâre, ținând cu ambele mâini stativul plin de eprubete cu sânge recoltat pe secție în acea dimineață. Le duceam la laborator. În lift, în afară de mine, mai erau două asistente și un medic rezident la ginecologie. Nimeni nu scotea niciun cuvânt. Una dintre asistente mi-o luă înainte și apăsă butonul pentru laborator fără să zică nimic. I-am zâmbit, m-a privit și atât. În schimb, doctorul, indiferent la ce se petrecea în jur, părea foarte preocupat să butoneze pe telefon. Au coborât toți la parter fără să salute. Atunci a fost prima dată când l-am întâlnit pe doctorul Radu Popovici. Numele lui l-am aflat mult mai târziu.*

Corina se opri câteva clipe, apoi reluă povestea ce curgea cu lux de amănunte:

- *Ciao, Dora! Ce mai faci? Zilele astea ai uitat de mine, spuse Corina în telefon prietenei sale, prefăcându-se ofensată.*

- *Salve, Corina! Ai dreptate, dar am o scuză. Vinerea trecută am rămas fără servicii. Azi sunt două zile de când ne luptăm cu inventarul, practic lucrăm toată ziua de dimineață până seara. Acum o oră șeful a declarat falimentul firmei, așa că... se opri Dora.*

- *Vai, ce nenorocire! Cum s-a întâmplat? Strigă Corina, alarmată de cele auzite.*

- *O să trec mai târziu pe la tine. Mai am câte ceva de făcut acum și nu pot vorbi la telefon. Cum lucrezi azi?*

- *Am înțeles. Sunt liberă toată ziua.*

- *Pune de-o cafea cam peste o oră. Pupici!*

- *Pupici!*

- *Cine era Dora? Întrebă Florica.*

- *Dora? Repetă Corina pe gânduri. Crede-mă este singura mea prietenă!*

- *Serios? Zise Florica. La vârsta ta se presupune că ar trebui să ai o mulțime de prietene. Mai târziu se cerne sita prieteniei și cu cât anii se adună, prietenii se răresc.*

- *Nu știu. Nu m-am gândit, dar cu siguranță prietenă ca Dora nu voi mai întâlni. Florica dădu din cap înțelegătoare și apoi se scuză:*

- *Draga mea, iar te-am întrerupt. Iartă-mă! Hai, mergi mai departe cu povestea ta să vedem cine este Dora!*

- *Am fost colege de liceu. Avem aceeași vârstă. Am împărțit aceeași bancă timp de patru ani. Am continuat să fim prietene și după terminarea liceului și să ne vedem chiar dacă fiecare și-a ales profesia, apoi soțul pe care și l-a dorit. Ba mai mult, ne-am sprijinit una pe alta în momente triste sau ne-am bucurat împreună de momentele fericite ale fiecăreia dintre noi. Dora a divorțat anul trecut. Are un băiat de 10 ani care acum locuiește la Reșița cu părinții ei. Este contabilă, matematica a fost mereu pasiunea ei.*

- *Și soțul? Întrebă Florica.*

- *El are un bar în incinta gării. Dar, hai, să ne întoarcem cu cincisprezece ani în urmă, dar nu imediat.*

- *Am înțeles, mergi mai departe. Te-ai lămurit că sunt o fire curioasă și ador poveștile de dragoste.*

- *Mă bucur, aprobă înțelegător Corina. Dar înainte să continui povestea vieții mele, vezi cum sună?, aș dori, dacă se poate, încă o bucațică de plăcintă. Nu mă pot concentra dacă gândul îmi stă la ea și la cât de bună ai făcut-o.*

- *Vai, cum să nu! Sări ca arsă tovarășa de drum. Ți-am spus că la plăcinta mea nu se rezistă!*

Capitolul 2

- *Intră Dora, lasă, nu te descălța. La mine doar știi că mâine este ziua de curățenie.*

Cele două prietene se îmbrățișară ca de obicei. Corina își luă preocupată prietena de mână și se îndreptară spre bucătărie. Era în februarie, iarna instalată de vreo două luni se simțea la ea acasă. Afară era frig și urât. Apa amestecată cu zăpada, mocirlita, umplea străzile Timișoarei. În bucătăria Corinei era cald și plăcut. Mirosul de cozonac umpluse toată casa. Patru cozonaci mari tronau maiestuoși în mijlocul mesei. Erau calzi încă. Doi erau umpluți cu mac și doi cu cacao.

- *Ia loc, zise Corina arătând spre colțar. Fă-te comodă. Cafeaua este gata.*

Dora, ascultătoare, se cuibări într-un colț al colțarului de catifea maro. Oricum, acela era locul ei obișnuit. Corina umplu cele două ceșcuțe și se așeză în fața prietenei sale.

- Spune-mi ce s-a întâmplat cu tine?

Dora privea cozonacii parcă hipnotizată, dar privirea ei trecea dincolo de ei. Era grozav de tristă. Întârzia să răspundă. Corina își dădu seama că prietena ei privește în gol cu pumnii strânși și alesese să tacă până când Dora se va putea aduna să vorbească. Tresărind, Dora luă o înghițitură de cafea, își privi prietena și deschise în sfârșit gura.

- Serviciul ca serviciul, dar de o săptămână am o hemoragie foarte mare.

- Ești la ciclu?

- Nu, a început la 10 zile după perioada menstruală.

- Dora, zise Corina, va trebui neapărat să vedem despre ce este vorba. Mâine sunt în tura de zi, te voi programa la ginecologie și te sun.

- Ok, oricum nu am altă alternativă. S-a făcut.

- Desigur, un control nu strică.

Dora dădea din cap aprobator, turnându-și lapte în cafea. Corina, încercând să detensioneze situația, abordă un ton mai vesel și o întrebă:

- Rămâi la cină?

Dora o privi în sfârșit zâmbind gândindu-se ce minunat este să ai cel mai bun prieten lângă tine în momente atât de delicate. Ea, desigur trecea printr-o cumpănă a vieții, asta era clar.

Desigur, fu răspunsul. Relu este la bar, rămâne până târziu. Astăzi el închide.

- Mă bucur, zise entuziasmată Corina bătând copilăroasă din palme.

- Atunci mă ajuți. Am în meniu lasagna și o omletă cu cartofi. De acord?

- De acord, spuse Dora așezând pe farfurioară ceșcuța de cafea.

Capitolul 3

- Casa mea, zise Corina privind spre Florica, este enormă.

Florica făcu ochii mari:

- Nu mai spune!

- Vorbesc serios, reluă fata. Am parte, etajul 1 și o mansardă enormă. La parter se află 2 camere, o bucătărie și o baie de servici unde țin mașina de spălat rufe. La etaj am trei dormitoare unul lângă altul și două băi așezate la capăt de coridor. De la primul etaj spre mansardă sunt scări de lemn. Scările ce leagă parterul de etaj sunt de marmură. Mansarda are și ea două încăperi. În fiecare sunt trei paturi și trei comode. Cele două încăperi au câte o ușă care dă într-o baie de servici mică, dar simpatică. Ah! Uitam! Am și pivniță, ce credeai?, glumi Corina, dar nu este amenajată. Așa a rămas. Părinții sunt despărțiți și știi cum e: greu cu investițiile.

- Cred, spuse Florica. Dar nu-i rău deloc. O adevărată vilă, un paradis așa spune fără să exagerez. Corina constată plăcut surprinsă admirația Floricăi față de acea locuință și zâmbi trist.

- Toată casa era numai pentru mine. Locuiam singură de patru ani.
Tata ne părăsise, își refăcuse viața tocmai la București.

Nu mult după plecarea lui, mama descoperi o boală incurabilă la un banal examen de sânge. Din acel moment și până când a murit, doi ani mai târziu, viața noastră a fost un adevărat calvar.

- După moartea mamei, ai rămas singură?

- Exact. Tata mi-a lăsat casa cu condiția să-l las în pace, fericit nevoie mare cu noua familie.

- Vai, ce oameni! Exclamă indignată femeia.

- Ai dreptate, din păcate mai există și asemenea oameni.

- Pe urmă?

- La început, draga mea, faptul că trebuia să mă descurc singură fu pentru mine ca o sfidă, dar, cu timpul, începusem să mă plictisesc și îmi încolți în cap ideea că ar trebui să-mi găsec niște chiriași. În felul acesta prindeam doi iepuri îmi spuneam seara întinsă în pat cu ochii în tavan: unul că bugetul meu avea de câștigat și doi aș fi avut într-o oarecare măsură companie. Chiar îmi făceam planuri care și câtă parte din casă ar fi potrivită pentru acest scop. Aici intră în joc soarta. Ea, se vede, înțelesese în cele din urmă că o schimbare în viața mea mi-ar fi făcut bine și, prin urmare, se puse pe treabă.

- Ok, ok! Acum începe! râse Florica.

Corina sorbi o înghițitură de cafea și urmă. (Continuăm)

***

Duhovnicul
Lucia BIBART

Cu neînserarea
credinței ortodoxe
pecetluite în ființă,

Cu chipul christic
zugrăvit izbăvitor
pe retină,

Cu nestrămutarea
călcării
dreptului drum,

Duhovnicul
se contopește tămăduitor
cu Lumina
asceticelor figuri
din icoane.

SEMN DE CARTE

AM VĂZUT...

Liviu NADIȘ

Atâta lumină are întunericul nopții
încât pot să dorm liniștit
că-i va rămâne și dimineții
câteva fascicule pentru a străluci
prin boabele de rouă care sărută iarba.

Atât de luminoși putem fi
când sădim iubire în diminețile noastre
arzând cuvintele, clipele, tăcerile
pe care le usucă doar vântul
care duce norii către morile cerului.

Atât de mult doresc ca lumina
să se scalde în apele râului
ce adună din munte și frunze
și găze și flori și pământ
încât cred că de fapt
am primit un sărut...

INFRUNZIREA CUVINTELOR

Ioan Vasile MARCU

Între două tăceri imense
îmi leagăn arderea
asemeni zilei,
blândă tânguire de lumină
vremuind între
două nopți...
Dar nu această trecere
legănată între
două tăceri imense,
ci iubirea mea pentru voi
e menită
să înfrunzească cuvintele ...

JUSTIFICARE

D.C

Îmi răsfoiesc trecutul ca pe-o carte
Și nu găsesc pasaje salvatoare
Mă-ntîmpină doar semne de-ntrebare
Și-o-nsiruire de cuvinte moarte

Cu care îngropam o întrebare
La câte o problemă mai aparte
Și un puhoi de așteptări deșarte
Rămase toate fără dezlegare

Și-acest caiet e unul de prisos
Nici altora, nici mie de folos
Scriu,totuși,ca să-mi umplu cumva timpul
Cât încă mi -
a rămas din anotimpul

Vieții, ele, mult intrată-n iarnă
În care-n loc de fulgi au prins să ceară
Doar junghiuri, insomnii și alte rele

Din vechiul trunchi lăsând numai surcele ...
Scriu, așteptând așa să - mi sune ceasul
Ca pe-o eliberare, fără teamă
Simțind, cu împăcare, cum mă cheamă
Necunoscutul, să-mi îndrept acolo pasul...

SOARE PE CERUL SUFRAGERIEI

Lazăr MAGU

Ai venit grăbită
să-mi spui ceva despre timpul probabil.
Soneria ți-a auzit pașii
și a început să sune singură.
Te-am invitat în sufragerie
și frestrele au făcut ochii mari.
Fotoliul s-a oferit să te țină în brațe.
Ceasul de perete
a început să recite din Eminescu.
Frumusețea ta a aprins candelabrul,
iar meteorologul de serviciu
a început se vorbească
despre cerul albastru al ochilor tăi.

HEI TU, POETESĂ!

Ovidiu PĂDURARU

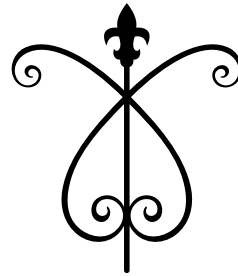
ce inima versuri îți țesă;
Când mai ai timp viața să-ți trăiești?
când versuri respiri
și cu rime te hrănești?

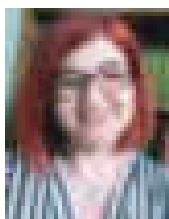
Și-n păru-ți negru de cărbune
sălbaticе flori răsar
Și se-mpletesc-n-miresmate cunune,
lăsând în urma pasului tău purtat de vise,
parfum suav de primăvar'.

Tot ce ochiul tău cuprinde
și-i trecut prin filtrul inimii plătândе,
Cu emoții și trăiri tumulte
în cuvinte calde se-ntrupează, zămislite-n mâna ta cuminte.

Și ce-ai trăit și ce-ai dori a mai trăi,
și ce ai fost și ce ai dori a mai fi,
Pentru tine timpul n-are timp, nu-i nici milostiv, nu-i nici darnic,
Căci în trupu-ți firav freamătă un suflet zburdalnic,
sinonim cu nemurirea...

Oh, ce n-ai mai da, zece vieți de-ai mai trăi,
să scrii și să tot scrii...

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

COLȚUL MUCALITULUI

Loredana TUDORESCU

„În cazul în care crezi că nimănui nu îi pasă dacă ești sau nu în viață, încearcă să te eschivezi de la câteva plăți pe care trebuie să le faci”. **Earl Wilson**

„Întotdeauna ajung târziu la birou, dar mă revanșez plecând mai devreme”. – **Charles Lamb**

„În fiecare dimineață mă uit în Forbes la lista cu cei mai bogați oameni. Dacă nu sunt acolo, plec la muncă”. – **Robert Orben**

Întâmplări mici despre oameni mari

„Unde ai fost maestre, de te-ai udat în halul acesta? Se adresează gazda celebrului savant Hermann Oberth.

- Păi nu mi-ați propus să rămân peste noapte la voi deoarece afară plouă?

- Ei și?

- Nu aveam pijamaua la mine și m-am dus după ea acasă“.

„Un spaniol bogat veni la Paris, ca Picasso să-i facă portretul, în perioada cubistă. La înapoierea în țară, vameșii au considerat că pictura nu e un portret, ci schița unei mașini secrete. Fiind consultat un inginer, acesta se pronunță astfel:

- Dacă-i mașină să fiți liniștiți, ea nu va funcționa niciodată“.

„- Maestre, după ce ați ajuns la extraordinara abilitate tehnică la care sunteți, mai aveți nevoie de studiu? Îl întrebă o contemporană pe marele compozitor și pianist A. G. Rubinstein.

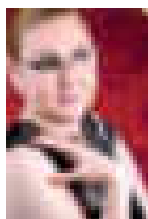
- Dacă nu aș studia o zi, mi-aș da imediat seama; dacă n-aș studia două zile, v-ați da și dumneavoastră seama, dar dacă n-aș studia trei zile la rând și-ar da seama tot publicul“.

Cartea de duminică

Alexandra TUDORESCU

„Fata din tren”, de Paula Hawkins

Un thriller psihologic narat din trei perspective diferite, „Fata din tren” transformă o banală rutină ca naveta într-un mister prin diverse observații ale unor detalii nu tocmai nevinovate. Ritmul alert și stilul aparent simplu, concentrat pe acțiune, îl fac numai bun de citit într-o călătorie cu trenul, pentru un plus de autenticitate.

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

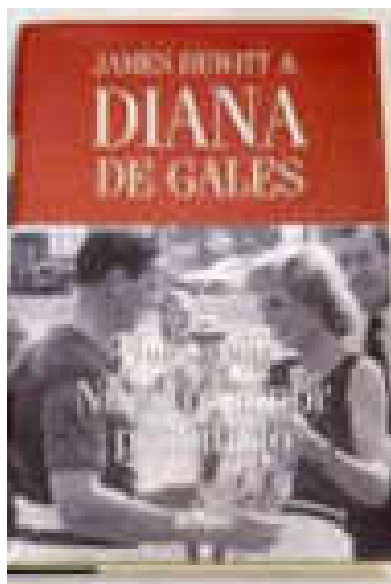
HARRY, UN COPIL SUPRAALINTAT PÂNĂ A CĂZUT DIN „PAT”

Daniela GUMANN

Cunoscut ca „*Prințul*” *Harry* - Henry Charles Albert David s-a născut la 21 decembrie 1984 fiind fiul cel mic al [Regelui Charles al III-lea](#) și al [Diane, Prințesă de Wales](#), nepot al Reginei [Elisabeta a II-a Marii Britanii](#) și al cincilea în [linia de succesiune la tronul britanic](#). El a evitat să urmeze universitatea preferând să calce pe urmele altor bărbați din familia regală înrolându-se în armată. Deși fratele său mai mare, prințul William s-a născut, la 21 iunie 1982, fiind primul copil al lui [Charles, print de Wales](#) și al [Diane, prințesă de Wales](#), și al treilea nepot al reginei [Elisabeta a II-a](#), el a ales studiul universitar și a obținut diploma scoțiană ca Maestru în Arte cu onoruri ale clasificării studenților britanici în geografie. Aceste sunt primele diferențe între cei doi copii ai lui Charles și Diana.

Încă din școală se făceau glume pe seama părului roșcat al lui Harry, mai ales că Prințesa Diana a recunoscut că a avut o aventură de cinci ani în anii 80 cu maiorul Hewitt, într-un interviu acordat jurnalistului BBC Martin Bashir, deci ar putea corespunde cu aspectul și manifestările lui Harry, care deja era la curent cu intimitățile Diane, mama sa. Asemănarea fizică dintre Hewitt și Harry este mai evidentă decât cu Charles (tatăl oficial) și mai doveditoare este cartea scrisă de Hewitt „*Nuestro amor prohibido*”.

După căsătoria lui Harry cu Meghan Markle pe 19 mai 2018, el a fost desigur supus influenței soției lui, înverșunat de independentă, ce nu suferea eticheta regală britanică, prin schimbarea radicală a atitudinii față de familia regală. Ea a fost buturuga revoluționară ce credea că poate răsturna carul tradițional Britanic. Bărbatul se consideră capul familiei, dar în popor se spune că femeia este gâtul care învârte capul. Și uite ce simplu Harry își atacă propria familie cu dușmănie sagace. În 2021, prințul Harry și soția sa, Meghan, au luat decizia de a părăsi casa regală britanică, anunțând-o pe regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii că renunță la calitatea de membri seniori ai Familiei Regale britanice. Meghan a afirmat în interviul dat în 2021 la CBS (unde a încasat 7 milioane dolari) că are gânduri suicidare acuzând casa regală de rasism. Interviul urmărit de 49 milioane gustători de „pâine și circ”, demonstrează capacitatea actriței Meghan de interpretare a unui „*adevăr*” pe scena vieții, atrăgându-și soțul într-o luptă Lumpen-proletară contra propriei familii dar mai ales că este regală. În acest context Harry din „patul” cald regal, este adus la nivelul proletar al consoartei.

Nemaiavând susținere financiară regală cuplul dizident produce găselnița cu murdărirea casei regale, o formă de șantaj naiv. Sociologul Robert Hettlage în cartea „*minciuna în societate*” 2003, explică „coabitarea destinsă a societății actuale cu minciuna”, cuplul Harry-Meghan introduce slaba societate încrezătoare în narațiunea înșelătoare a societății minciunii, sub deviza; murdărește, murdărește, că tot mai rămâne ceva.

Cartea „*Rezerva/Spare*” de 410 pagini a fost redactată de jurnalistul și scriitorul J.R. Moringher (versiunea audio este citită integral chiar de către Harry), a fost pusă în vânzare pe 10 ianuarie 2023. Din cauza cererii mari, unele magazine din Londra s-au deschis la miezul nopții. Volumul *Spare/Rezervă* a fost scos la vânzare în 16 limbi în întreaga lume, (în românește prin editura Nemira- 15.000 exemplare) s-au vândut în lume peste 1,4 milioane de exemplare din prima zi după publicare și se urgentează tipărirea unui nou tiraj. Harry a activat 10 ani în armata britanică și a participat la două misiuni în Afganistan, în 2007-2008 timp de 10 săptămâni, apoi ca pilot de elicopter, din septembrie 2012 până în ianuarie 2013. A părăsit armata în 2015. Prințul a vorbit despre numărul de victime pe care le-a făcut.

[Harry spune că a ucis 25 de talibani pe vremea când era pilot de elicopter în Afganistan.](#)

Când lupți într-un război de apărarea patriei, a ucide este o obligație, dar a participa la operațiuni de pacificare unde el ucide 25 de oameni nu este o mândrie ci o rușine cel puțin. Harry și-a ratat reputația împreună cu Meghan.

***

GÂNDURI PRIN RÂNDURI LA O ÎNTÂLNIRE

DRAGI ABSOLVENȚI SUB CUPOLA ANILOR 30

Ca fost absolvent al primei generații cu douăsprezece clase, a Liceului numărul 5 (Școala dintre plopi) dar și ca fost dascăl al acestei școli, fostă Școala generală 5, mă încercă un sentiment de preamărire și de închinare, în fața dumneavoastră acum, dragi absolvenți!

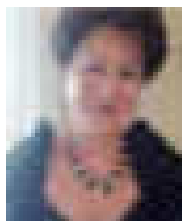
Să vă bucurați de această clipă a revederii, să vă fie îndumnezeită viața și să purtați în inimi icoana dascălilor!

Dascăli prezenți (sau trecuți în lumea umbrelor) vă sunt acum într-un catalog, strigat de doamna profesor Iuliana Pinteș, de care mă leagă amintiri, cum de altfel, prin revista Gutenberg, mă leagă cuvinte din pagini, prin colegul dumneavoastră, domnul Bogdan Faur.

Să nu vă uitați cea de-a doua casă, Școala!

*Cu respect și cu multă apreciere,
Florica R. Cândea
Profesor*

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

TIMPUL, UMBRĂ HOINARĂ...

Daniela FORCOȘ

Și trece timpul, cum o umbră hoinară, care îmi spionează amintirile brodate cu lacrimi, trece peste rănile cusute cu iluzii peste nuditatea sufletului suspendat între azi și mâine.

Alteori parcă-mi zâmbește, și ca un înger păzitor în carne și oase, îmi înlătură neliniștea cu un suflu blând și luminos ca de infinit. Iar eu, cu o prudență aproape impusă, am învățat să nu mai visez cu ochii deschiși ci să trăiesc cu adevărat în lumina ce-mi strălucește încă în suflet. Să trăiesc iubirea, dulce ca o atingere catifelată pe chipul meu încă tânăr, răcoritoare ca un val jucăuș ce inundă nisipul auriu și fierbinte, de la malul mării, purificatoare, ca o eclipsă care întunecă pământul și apoi regenerează viața și iubirea dintre oameni.

Dar timpul trece, hoinar trece, dizolvând încet umbra trecutului, iar eu rămân în ascultarea muzicii vântului, care-mi limpezește orizontul gândirii, ca un meteor de lumină îmbrăcat în roua dimineții, ca un râu leneș ce-mi curge prin suflet.

Cad stele peste întunecatele ape, iar tristețea care-mi stăpâna simțurile s-a topit demult în venele copacilor. Fluturi în culori de sărbătoare, zboară în jurul meu ca niște mici entități, iar la granița dintre răs și plâns înfloresc cireșii.

Cineva, de undeva din cer, îmi arată o altă lume o altă viață. Aripă puternice mă susțin, acum știi că pot să reasc de o sută de ori. Aș vrea să „îmbrățișez” momentul acesta și să-l port cu mine în suflet pentru totdeauna.

Știi, Dumnezeu mi-a fost mereu aproape!

Și timpul trece, hoinar trece....

©Daniela Forcoș

Însemnări personale „Aripă de îngeri”, capitolul „Timpul, umbră hoinară”

Daniela Forcoș recomandă

De profesie topograf și responsabil Implanturi Delta telefonice, Claudio Vecchione trăiește cu minunata sa familie la Atripalda provincia de Avellino.

S-a născut la 29 octombrie 1961, dedicându-și o parte din viață studiului, familiei și profesiei sale destul de impregnativă. Scrie de mulți ani în agendele sale, dar începe să publice de puțin timp.

Este o persoană sensibilă, respectuoasă, iar cu metaforele sale „pictează scenarii” aproape vii cu ajutorul cuvintelor, folosindu-se de energia-i creatoare într-o manieră absolut liberă, fără să piardă din vedere un lucru important:

„Cuvintele pot răni sau pot mângâia sufletul”.

Ceea ce impresionează stilul său, este faptul că știe să „mânuiască” atât de bine trăirile sufletești, cele fizice cât și cele metaforice, precum un gladiator în arena sufletului, iată de ce poeziile sale reușesc să ilumineze cu reflexiile lor chiar și sufletele cele mai triste, pierdute la granița dintre iubire și durere, invitând astfel cititorii să-și odihnească gândurile pe paginile jurnalului său.

Câteva premii importante i-au dat curajul de a continua să scrie și să participe la manifestările culturale atât cât timpul îi permite. Are în lucru un volum de poezii despre care nu dezvăluie prea mult, doar că , spune poetul „va fi un balsam pentru minte și suflet”.

Îi urăm și noi mult succes

Material realizat și tradus de Daniela Forcoș

***

SASHA, COPILUL DIN KIEV

Lacrimile de foc ți-au udat obraji roșii,
în ultima suflare a unei vieți sfâșiate
de disprețul uman, acum când
în aer răsună notele înghețate ale morții.
Iar tu răstignit pe pământul rece și umed,
privești cerul, și-ti imaginezi nori albi,
precum bărcile pe o mare albastră...
și nemișcat ,aștepti ca moartea
să-și aștearnă mantia rece ,peste trupul tău.
Dormi, copile, până dimineată dormi !
și pictează ceruri noi ,cu o mie de culori,
trasând orizonturi calde și însorite printre nori.
Să se simtă în aer melodia dulce a râsului tău,
și nimeni nu trebuie să mai audă vreodată,
notele acelea reci ale morții !

Autor, Claudio Vecchione

***

Biografie

Vă prezint pe scurt o parte din activitatea literară a poetei Rosa Rampulla, de origine siciliană, care locuiește în prezent în Lombardia.

Fiind pensionară, valorizează timpul său, dedicându-se artei poetice. Premiata în diferite regiuni ale Italiei, prin versurile sale împodobite cu deosebite și interesante metafore, reușește cu adevărat să atingă sufletul cititorilor.

Stilul său lingvistic, liber de regulile metrice, se apropie de curentul poezilor crepusculari.

Cea mai recentă publicație a sa, este un volum de poezii apărut în septembrie 2022 „ORIZZONTI D'INTESA” și care este un gest de solidaritate, deoarece toate încasările din vânzarea cărții vor fi donate Asociației * HELP SENZA CONFINI* pentru a susține în acest fel copiii defavorizați din Africa.

Sunt onorată să promovez poeți de mare cultură și mai ales cu „Suflet Mare ”

CRĂCIUN

Se va aștepta în zadar
în sălașuri calde cu mese pline
de preparate calde și bule din vinul spumant.
Se va naște în pilda vieții ,
a copiilor flămânzi, și a copiilor sclavi
care trudesc ,sau mor în minele de cobalt.
EL se va naște printre săracii
care scormonesc prin în deșeuri,
în suferință se va naște ,
între cearșafuri albe de paturi de spital.
Se va naște la granița timpului
și printre oamenii care știu să ofere în dar,
doar ace de sârmă ghimpată.
Îl vom găsi în inima cuiva care este viu ,
dar care nu trăiește.
Îl vom găsi în noi, în golul sufletului nostru
care strigă cu bucurie această minune:
ISUS s-a născut!

autor ©Rosa Rampulla

Traducerea și adaptarea în limba română
Daniela Forcoș

**A IUBIT ISTORIA ȘI A CREZUT ÎN PUTEREA EI:
ALEXANDRU D. XENOPOL (I)**

Ioana NISTOR

Academician, economist, filosof, istoric, pedagog, sociolog, scriitor, Alexandru Dimitrie Xenopol este autorul primei mari sinteze a istoriei românilor: „Istoria românilor din Dacia Traiană” – 13 volume, lucrare premiată de Academia Română, iar varianta franceză „Histoire des roumains de la Dacie Trajane” a fost premiată de L'Académie des sciences morales et politiques din Paris.

S-a născut la 23 martie 1847, la Iași, face studiile liceale la Academia Mihăileană și la Institutul Academic, își ia bacalaureatul în 1867. Remarcat de societatea „Junimea”, devine membru și primește o bursă de studii în Germania. În anul 1871, susține două doctorate: unul la Berlin și unul la Giesen, în drept și filosofie, obținând pentru amândouă calificativul „Magna cum laude”. În același an, se întoarce în țară și se stabilește la Iași. Mai întâi, procuror de secție, apoi prim-procuror, ulterior practică avocatura, făcând totodată parte din corpul catedrei nou înființate la Universitate. În 1883, la numai 36 ani, devine titular al catedrei de Istorie națională și suplinitor al celei de Istorie universală critică, medie și modernă. Între 1888-1901 este rector al Universității de Iași, în 1888 publică primul volum de 619 pagini a lucrării „Istoria românilor din Dacia Traiană”, ultima parte va apărea în anul 1893. A avut nevoie de 16 ani de documentare și 10 ani de redactare pentru a scrie cele aproape 4.000 pagini ale monumentalei sale opere – prima prezentare sistematizată, analitică și complexă a istoriei românilor din toate provinciile tradiționale din cele mai vechi timpuri până la unirea din anul 1859.

Academia Română îi recunoaște meritele științifice și la 11 martie 1896 îl alege membru activ. Colaborează și cu instituții de profil din străinătate fiind apreciat ca un foarte bun istoric. În 1896 îi apare la Paris, în două volume, traducerea prescurtată a „Istoriei...”. Tot la Paris, îi apare, 3 ani mai târziu, lucrarea „Les Principes fondamentaux de l'Histoire”, care îl consacră în cercurile filosofice. Este ales membru asociat al L'Académie des sciences morales et politiques (Academiei de Științe Morale și Politice din Paris).

În 1914, se stabilește la București, unde va rămâne, sub ocupație germană, din anul 1916 și până la eliberarea orașului, în 1918.

S-a stins din viață la 27 februarie 1920, fiind înmormântat cu funeralii naționale.

A iubit istoria și a crezut în puterea ei. Istoria scrisă de Xenopol rămâne, nu numai cea mai cuprinzătoare până în momentul de față, ci și cea mai actuală datorită numeroaselor reeditări ale lucrărilor xenopoliene.

**TEHNICILE CREATIVE – UN TEREN PRIVILEGIAT AL
CUNOAȘTERII UMANE BASMELE ȘI POVESTIRILE
TERAPEUTICE**

Dana DUGHI

În memoria lui Bruno-Joseph d'Alfonce de Saint Omer, cu recunoștință pentru tot ce am învățat și devenit în urma întâlnirii cu tine. (Dana)

Tehnicile creative sunt utile atât pentru copiii mai mici cât și pentru cei mari, inclusiv adolescenți. Formele de terapie creative constituie una din căile principale de interacțiune cu copilul.

Desenul, pictura, modelajul, colajul, teatrul, basmele și povestirile terapeutice, jocul, marionetele, dansul și mișcarea creativă, muzica sunt câteva din metodele care dezvoltă creativitatea și implică personalitatea copilului. Acestea oferă copilului acea siguranță de care are atâta nevoie, și acea libertate de exprimare și manifestare a dorințelor, trebuințelor, nevoilor, opiniilor, atitudinilor sale. În acest număr ne vom opri asupra basmelor și povestirilor terapeutice.

Basmele fac parte din viața noastră. Sunt reprezentări ale vieții în forme fantastice, unde, de obicei, binele învinge răul. Basmele sunt deseori utilizate în terapia copilului și nu numai. Ele sunt unice ca formă artistică și literară și perfect înțelese de copil. Fiecare copil va extrage înțelesuri diferite din basm, în funcție de nevoile lui, de interesele, dorințele, așteptările din acel moment. Basmul este o istorisire în care ființe sau obiecte înzestrate cu forțe supranaturale, reprezentând binele și răul, luptă pentru sau împotriva fericirii unor personaje.

Basmele ating emoții universale de bază: dragoste, ură, teamă, furie, singurătate, izolare, lipsă de valoare și deprivare. În terapie trebuie privit ca un instrument de comunicare, deoarece el crează beneficiarului o bază de identificare, protejându-l. Mesajele pozitive prezentate în basm sunt utile tuturor celor care-l ascultă, mai ales, mesajele de deschidere, de încurajare, de iubire, de dreptate.

Basmele populare conțin, pe lângă modelul cultural al locului de baștină și referințele comportamentale caracteristice locului. Vorbim despre basmul popular, tradițional, care vine din negura timpurilor, impregnat cu experiența de viață a numeroaselor generații prin care ni s-au transmis aceste eșantioane de înțelepciune. În aceste basme descoperim toată gama de dificultăți pe care o ființă umană le întâlnește și toate referințele legate de condiția umană. Găsim totul într-o formă încărcată de imagini și simboluri pe care copilul le înțelege în toată profunzimea lor, fără a fi însă conștient de aceasta. Fiecare înțelege lumea după sine însuși, pentru că există diferite niveluri de cunoaștere. Prin poveste, copilul se confruntă cu probleme prezentate într-o nouă viziune și cu ajutorul soluțiilor prezentate în poveste, se poate găsi o soluție pentru ieșirea din blocajul apărut în viața personală. Povestea nu e niciodată o soluție impusă, ci arată o evoluție posibilă. Pe de altă parte, povestea depășește realitatea, nu se limitează niciodată doar la lumea reală, încadrată în limitele percepute de simțurile noastre, ci există un balans continuu între ficțiune și realitate.

Povestea sau basmele nu pun sub semnul întrebării viața, nu există sinucideri, cale de fugă din fața responsabilităților vieții. Există doar noțiune de drum al vieții pe care fiecare din noi îl are de găsit și de urmat, cu toate bucuriile sau obstacolele, urcușuri sau

coborâșuri, alegeri care nouă ni se par corecte, fără de care ne-am pierde într-o „pădure de monștri” sau am fi „transformați în stană de piatră (blocați)”.

În cartea „Basmе terapeutice pentru copii și părinți”, psihologul Sempronia Filipoi prezintă câteva recomandări pentru cei care doresc să folosească basmul cu mesaj terapeutic:

- înainte de a prezenta unui copil un astfel de basm este bine să alegeți mesajul cel mai potrivit al basmului;

- selecția basmului se face în funcție de mesajul pe care doriți să-l transmitem copilului, potrivit cu problema emoțională a copilului (creșterea încrederii în sine, autoevaluarea pozitivă), adică alegeți basmul de al cărui mesaj vindecător copilul să aibă nevoie;

- este bine să transformați titlul, conținutul basmului, personajele, anturajul personajelor, vârsta, sexul să fie cât mai asemănătoare cu cea a copilului pe care doriți să-l ajutați;

- este bine atunci când utilizați un basm cu mesaj terapeutic să aveți o notă explicativă a aceluia basm, dată de către un specialist; astfel veți putea confrunța concluziile dumneavoastră cu cele ale unui specialist;

- profitați de momentele în care copilul vă ascultă, este atent la dumneavoastră, pentru a-i spune basme;

- urmăriți reacția imediată a copilului (fața, gesturile, tresăririle, comentariile, atenția, tăcerile), astfel veți observa care basm i s-a părut mai semnificativ (între felul de a gândi al adulților și cel al copilului este o diferență importantă);

- observați ce efecte a avut în timp basmul terapeutic;

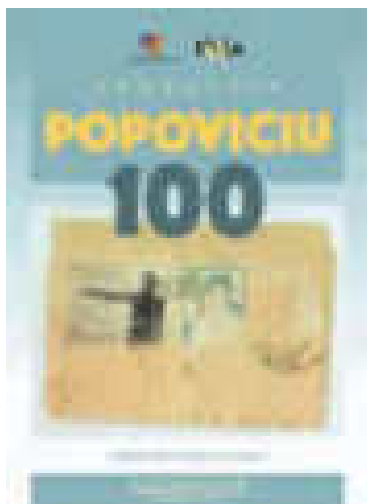
- reluați basmele care i-au făcut plăcere copilului, după un interval de timp, printre alte povestiri;

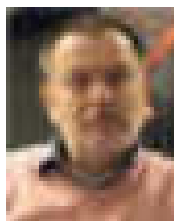
- nu comentați de față cu copilul mesajul basmului terapeutic, și nu-l compați pe copil în mod direct cu eroul basmului.

COMPLEXUL MUZEAL ARAD-EVENIMENT

Sursa: Adelina STOENESCU

LA O CEAȘCĂ DE CAFEĂ, DUMINICA

XIV. LA ȘUETĂ CU TOV. PUTIN

Celus CIOBANU

Mă aflu la unul din capetele interminabile ale mesei, scufundat în jilțul destinat personajelor cu adevărat importante, care frecventau locul. La capătul opus se afla EL. Nu pot să spun ce oră era atunci, la Kremlin, doar că mă grăbisem la întâlnire, spre a nu provoca, prin întârziere, o impresie necorespunzătoare. Atât îmi aminteam.

Întreaga scenă se desfășura strict după modelul scenariilor prilejuite cu ocazia altor vizite. Un lucru, nu-mi era foarte clar: anume cum se ajunsese la acea situație și prin urmare, nu-mi dădeam seama în acel moment dacă eram treaz sau cumva... visam? Nici răgaz nu aveam spre a mă dezmetici, odată implicat cu un personaj de acel calibru. Bunul simț și trainica mea legătură cu realitatea mă asigurau totuși că în acele clipe nu eram treaz.

Țarul stătea aplecat asupra unor documente de stat, tocmai aduse de ordonanță, în binecunoscutul pas de paradă. Apoi, soldatul a rămas pironit în spatele șefului, cu privirea ațintită spre tavanul înalt al biroului prezidențial. Îi studiam fizionomia: un copilandru frumos, pe a cărui față se citea mândria. Avea acces direct la șeful cel mare, iar asta da onoare! Mare lucru mai este și patriotismul, până ce omul nu apucă a gândi suficient. Și cât se exploatează această slăbiciune... Să continuăm așadar.

La un moment dat și fără ca eu să fi anticipat, tovarășul și-a ridicat brusc privirea, fixându-mă prelung. Mi-am stăpânit orice reacție, procedând la fel. Se pare că nu i-a plăcut 100%. A făcut un semn, iar când soldatul a înaintat doi pași aplecându-se, a ordonat trecerea la următoarea scenă. Nu era nevoie decât de un traducător, iar acesta a apărut aproape instantaneu. Parcă venise în zbor. Vladimir i-a făcut semn să se așeze la aproximativ egală distanță între noi - o discretă politețe, pe care am apreciat-o. A schițat un zâmbet în colțul gurii, pe care nu l-am putut tălmăci, dar care a fost de natură să învioreze oleacă atmosfera. A urmat marea surpriza, când a pronunțat: „Bine ai venit la noi!”, iar apoi, aproape fără pauză ”... ,, să ne spunem pe nume”. Nu am răspuns decât: ”Așa să facem”. Repet, nu pot preciza cu exactitate dacă eram treaz sau visam. A doua variantă îmi pare mai verosimilă. Totul se încadrează mult mai bine într-un vis. Nemaipomenit vis!

Din tot ce a urmat, îmi amintesc o bună parte și în special efortul de a înțelege cât mai bine ceea ce susținea interlocutorul. Din când în când simțeam nevoia să-mi umezesc buzele, care se uscau al naibii de repede. Gândind retrospectiv, realizez cu întârziere că, la acea dată, este posibil să se fi înfiripat o anume formă de comunicare paranormală între mine și marele satrap, așa cum se întâmplă și altora, fara ca ei să prindă imediat de veste. Sau, cel puțin așa îmi imaginez...

După ce a întins și el mâna după paharul cu apă, Vladimir a rupt tăcerea:

- Am un sentiment ciudat, omule. Parcă ne-am cunoaște de undeva.

Îl urmăream cât se putea de atent. După ce am ascultat traducerea s-a uitat scurt la

ceasul de mână, apoi a făcut semn soldatului să se apropie. I-a cerut ceva, cu voce scăzută, iar militarul a făcut rapid stânga-mprejur, dispărând înspre cabinetul învecinat. De acolo s-a întors cu o stivă imensă de documente. Le-a așezat cu grijă pe birou, în fața șefului.

Continuam să privesc și să-mi mișc discret maxilarele, care parcă răspundeau mai greu la comenzi. La un moment dat, simțind că mă pot exprima convenabil, nu am ratat ocazia:

- Nu-mi amintesc să ne mai fi întâlnit vreodată, dar nu-i prea târziu.

- Ai umor, omule. Îmi place. Această întâlnire este o surpriză, cel puțin pentru mine...

Încerca să fie politicos. Era cumva sincer? Dar mai conta? Important mi se părea contextul, iar acesta era excepțional. Tovarășul a continuat, pe un ton gânditor:

- Mă întreb însă, cum a fost posibil? Știi doar... aici nu se intră oricum. Chiar și orice mișcare a mea este înregistrată, dară-mi-te ale altora. Situația este chiar specială, trebuie să recunosc. Unii vor da explicații... se va lăsa cu...

- Hmm! Te cred, Vladimire. Să zicem că s-a petrecut o minune... dar nu-ți face griji. Nu ești în pericol, ai cuvântul meu. Sunt un individ pașnic, iar surpriza de care vorbeai, nădăjduiesc să fie una plăcută... Pentru mine, în orice caz, așa este. Așa că, iartă-i pe cei care ar fi trebuit să mă oprească. Pariez că dispui de suficientă imaginație încât să privești întâmplarea ca pe un eveniment excepțional, merit să-ți schimbe viața radical. Radical și nu oricum, ci doar în bine.

Bossul cel mare mă privea aproape năucit cu ochii săi verzi-albăstrui, de parcă nu-i venea să creadă ceea ce tocmai trăia. Încerca temeinic să mascheze starea de neliniște, revenindu-și încetișor din marea surprindere. Ar fi vrut să dea o replică, dar am fost mai rapid. Învățasem cu alte ocazii că, mai ușor decât să găsești de fiecare dată o replică adecvată, este să păstrezi inițiativa în fața interlocutorului, adică să continui cât mai curând de unde te oprise-și:

- Cum spuneam, momentul mi se pare remarcabil și sunt încântat că pot să te întâlnesc. Este ceva vreme de când aveam să-ți spun câte ceva, lucruri ce nu ar mai suporta amânare.

- Chiar așa? Mă faci curios... dar să nu-mi spui că este ceva în legătură cu războiul... nu, nu așa ceva. Lumea se pare că altceva nu mai știe...

Eram cât se putea de surprins. Cum adică să nu fie în legătură cu războiul? Cum să ocolești subiectul, evenimentul planetar pe cât de stupid pe atât de sinistru, cu repercusiuni incalculabile spre viitor? Dezamăgirea mi se citea pe față, iar Vladimir a simțit nevoia să o întoarcă.

- Sau, dacă altfel nu se poate, vorbim și despre trădătorii din Ucraina, dar să fie cât mai scurt.

Era evident că noul țar nu s-ar fi angajat la o analiză a păcatelor sale. Nimic surprinzător, ci mai degrabă comun decidenților puternici, suferind de o atrofie progresivă a propriei responsabilității. Ai putere, nu ai vină, nu dai socoteală... că doar îți făceai „datoria”. Mama ei de datorie! Unde am ajunge dacă mai mulți ar îmbrățișa asemenea scuză?! Mi-am făcut repede o socoteală și, pe riscul meu, am schimbat „macazul” de o manieră neașteptată, aproape brutală.

- Spune-mi, Vladimir, ce părere ai despre Hitler?

Putin făcu ochi mari, fără să răspundă. Anticipând reacția, am profitat și am continuat imediat. Abordările mele erau lansate în salve.

- Ai înțeles bine, te-am întrebat despre marele ”prieten” al rușilor - nea' Adolf. Adevărata „binecuvântare” pentru voi! Deocamdată evit să vorbesc despre călăul vostru din interior, probabil mai crunt decât primul, dacă ne gândim la numărul de victime. Acum ne rezumăm la dușmanii externi. Avem destulă vreme și pentru tătuca Stalin.

Îl urmăream atent fața, cum încet-încet începea să se înverzească. Tăcea în continuare, încurcat, iar eu am punctat mai departe:

Să ne amintim ce s-a întâmplat atunci, în 1941. Herr Hitler a dat buzna peste voi, pur și simplu, când încă nu se uscaser cerneala pe tratatul de neagresiune. Băiat hotărât, neamțul acela... Știa una și bună: spațiul vital, mereu insuficient pentru neamul său superior...

Vladimir își continua tăcerea, pregătindu-și apărarea. Eu am continuat:

- Iar acum, să trecem mai încoace și comparativ, la vremurile noastre. Voi cum ați procedat? Ce ați declanșat în Ucraina și cu ce urmări?

Răspunsul a venit taman precum mă așteptam:

- Nu consider a fi o comparație reușită. Acum sunt alte probleme... Îmi pare că nu le cunoști îndeajuns.

- Chiar așa? Măi Vladimir, mă uimești. Nu mă interesează pretextele voastre, de doi bani. Doar faptele contează, iar acestea sunt trase la îndigo: ați năvălit peste oamenii de acolo! Ați intrat cu tancurile peste nenorociții aceia, precum Hitler în 1941 peste marea țară sovietică. Numai că voi sunteți mai răi, strivindu-vă propriii frați. Dacă ar fi să caut o comparație, doar cu Stalin rămâne posibil - călăul vostru din interior. Doar el și-a mai terorizat, la fel de crunt, propriul popor.

Rusul începuse să se înroșească la față, iar pe frunte îi apăruseră broboane de sudoare. Era evident că nu se simțea confortabil. Ar fi vrut să fie schimbat subiectul:

- Oricum, nu înțeleg ce urmări, socotești tu, că ar putea avea această discuție. Se va schimba ceva? Nicidecum!

- Nu fi prea sigur, Vladimir. Ce-ți transmit eu, acum, te va urmări clipă de clipă. Nu vei mai avea parte de liniște până ce nu vei interveni spre normalizarea situației.

- Chiar așa? Poți să-mi împui? Ce glumă...

Am lăsat să treacă un interval de tăcere, reconsiderându-mi tactica și „arsenalul”. Nu doream să-l înghesui spre gânduri și decizii pripite, odată ce nu părea a se bucura de o stabilitate mentală ireproșabilă. Un titlu care mă urmărește de multă vreme și care merită toată atenția, socotesc că ar putea fi „Conducători și decizii”. Am continuat de o manieră cât se poate de amiabilă, sub umbrela diplomației, atât cât mă pricepeam și eu:

- De fapt, doream să-ți comunic ceva, destul de important, numai că știi cum se întâmplă - oamenii se iau cu vorba, iar momentul optim este ratat. Ceea ce trebuie și chiar te rog să înțelegi este că totul este legat de timp. Există o intercondiționare temporală inevitabilă și obligatorie pentru orice eveniment. Tu, ca om de stat cu uriașe responsabilități, cunoști fără îndoială acest aspect. Ceea ce poți decide acum pentru a îndrepta, pentru a schimba ceva în bine, nu va mai fi posibil sau nu va fi la fel de eficient mai încolo.

Rusul nu s-a grăbit să răspundă, ceea ce putea însemna că acorda discuției o atenție specială. Își cântărea fiecare cuvânt, de parcă ar fi vorbit în fața unui mare tribunal:

- Dacă cineva ar putea să simtă câtă apăsare zace pe umerii mei, și-ar explica mai ușor ceea ce voi hotărî în continuare. Nu doresc nimănui să fie nevoit a decide în condiții similare... nici ca acele hotărâri să rămână obligatoriu definitive, indiferent de natura lor. Apoi, se vor trage concluzii de către indivizi neavizați, fără vreo legătură cu problematica concretă, cea dată complet peste cap în asemenea condiții...

- Adică, exact cum se întâmplă de prea multe ori în situații de criză, atunci când „democrația” prost înțeleasă și mai prost aplicată, face posibilă comiterea unor erori cu efect incalculabil. Dar, să nu ne depărtăm de subiect, să nu derapăm, măcar acum când, poate, avem ultima ocazie să gândim sănătos. Așadar, am două întrebări pentru tine, Vladimire: 1. De ce ai pornit războiul? 2. De ce nu vrei să-i pui capăt?

Contrar așteptărilor, de această dată tovarășul a fost neașteptat de prompt.

- Voi răspunde ”în calup”, iar apoi, de vrei, voi putea dezvolta: Acest război era de așteptat și iminent, iar războaiele în general sunt inevitabile și chiar necesare, ca factori majori ai progresului. Sună sinistru știu. Nimeni dintre cei care au la ei decizia nu ar formula astfel, fiind și politicieni mincinoși, dar adevărul rămâne același: războaie au fost, sunt și vor exista neconținut, însoțind evoluția speciei umane pe durata existenței sale. La fel, ”Lupta pentru pace” este o gargară inventată de cei mai aprigi partizani ai războiului, pentru a fi servită naivilor, și celor care alcătuiesc carnea de tun. Pe cât se poate de trist, pe atât de real! Cele mai mari descoperiri au fost făcute constant prin cercetările finanțate de industria de război. Acolo sunt banii. Ulterior, de acele rezultate a beneficiat substanțial societatea civilă, acesta fiind jocul... Cât despre încetarea războiului, ea nu are loc pentru că vreau eu, vrei tu sau oricine ar fi el. Fenomenul va lua sfârșit prin mecanisme intrinseci, complexe, ce nu pot fi controlate punctual de oameni. El trebuie pur și simplu să se consume. Se va sfârși cu certitudine, ca orice război, dar mai avem de așteptat. Nu știu dacă ai reținut esența.

- Fii bun și formulează o sinteză.

- Prin urmare, război va fi mereu, acesta-i adevărul. Fenomenele ne depășesc, dar nu-i cazul să ne panicăm. Cercetează întreaga istorie și dă-mi dreptate. Din zorii istoriei și până-n prezent ne-am tot masacrat. Acum a intervenit încă ceva, care ne face să stăm pe curul nostru: teama de arma inamicului, frica de a nu fi primul prăjit... la propriu. Există protocoale și mecanisme precise care reglează totul, astfel încât ”întregul” să funcționeze pe acest model la nesfârșit. Nu-i cazul să ne facem noi griji, căci ”vita brevis”, iar posibilitățile ne sunt oricum limitate. Deși nu sună prea liniștitor, să ne gândim că și de noi se are grijă, turmelelor fiindu-le și lor atribuit un rost în această lume...

Îl ascultam aproape fascinat pe individul aparent lipsit de scrupule, de la care am preluat cel puțin o idee: „război va fi mereu” - realitate ce mi-am propus să o analizez. Bazat pe „filozofia la vârf” și amintindu-mi de un banc atribuit lui Einstein, părea că viitorul nostru era ca și asigurat. Apropo de banc, zice-se că părintele relativității ar fi fost întrebat, la un moment dat, cu ce arme – considera el – că se va lupta omenirea în „Al Treilea război Mondial”. Răspunsul genialului l-am comunicat cu acea ocazie tovarășului, pe cât de bine mi-l aminteam:

- „Nu îți pot descrie armele pentru Al Treilea Mondial, dar, în al patrulea, cu siguranță, ... ne vom fi întors la ciomege”. Einstein știa despre ce vorbea...

Vladimir schiță o grimasă, ce nicidecum nu semăna cu un zâmbet. În mod

evident, nu i-a plăcut asemenea „prognoza” a evoluției pe plan global. S-a simțit dator să intervină logic, iar răspunsul mi s-a părut corect.

- Așa cum gândesc, până una-alta, nu trebuie decât să ne ferim de nebuni... Ei trebuie identificați și ținuți departe de butoane! Nici un om responsabil, de oricare parte s-ar situa, nu ar declanșa hora atomică... Deocamdată, asistăm la un joc de picioare menit să descurajeze, chiar să sperie, dar atât. Restul este doar speculație și calcul. Atât să și rămână...

Nu puteam decât să fiu de acord, chiar dacă nu judecam de pe o poziție similară. Țarul aruncă o privire grăbită peste documentele tocmai sosite, înainte să continue. Pe față i se putea citi o oarecare satisfacție.

- Prin urmare și ca să ne înțelegem: războaie sunt și vor fi mereu, dar dintre acelea „domoale”, care lasă loc pentru ceva, în continuare... adică ceea ce tocmai vedem acum. Aceasta este și trebuie să rămână esența, în cadrul unui „bun simț al confruntării”. Există și putem cultiva acest spirit, care va asigura o anume continuitate în afară distrugerii colective și ireversibile. Documentele tocmai sosite vin să întărească cele spuse de mine. Oare mă înțelegi? Rămâne loc și pentru mai bine...

Deși mă străduisem să prind fiecare nuanță a discursului său, aveam dubii în unele privințe:

- Spune-mi, te rog, în opinia ta, o viață cât ar valora?

- Ooo, te bagi în chestiuni fundamentale...

- Nu cred. Este doar o curiozitate... personală. Îmi spui?

- Nu ar trebui să răspund, dar o voi face. Răspunsurile la asemenea întrebări, ”grele”, au fost exploatare la sânge în folosul propagandei.

- Ca și cum voi nu ați beneficia de pe urma propagandei, tovarășe?

- Să nu ne prea înfierbântăm, domnule. Parcă așteptai un răspuns.

- Chiar așa!

Vladimir făcu o scurtă pauză, parcă pentru a sublinia greutatea cuvintelor sale.

- Așadar, în opinia mea, o viață prețuiește exact cât dă fiecare din noi pe ea... Altfel spus, prețul poate varia enorm, cât nu-ți imaginezi. Nu avem încotro, chiar dacă nu ne convine. Mă-nțelegi?

- Vezi, de aceea mă sperii, cunoscând cât de diferiți suntem noi, cei care ar trebui să gândim, apoi să decidem. Ar exista soluții pentru evitarea erorilor, la un preț corespunzător, firește, dar nu pare să existe interes. Știi de ce?

- Spune-mi tu!

- Pentru că nu există responsabilitate, sau, cel mult urme de așa ceva mai pot fi constatate. Unii, parcă își mai amintesc ce s-ar cuveni în relațiile interumane, dar nu din partea lor... Fiecare se consideră absolvit de ceea ce se cheamă ”omenie”. Se poartă, fie, dar să practice alții. Subiectul a ajuns de-a râsu-plânsu'...

- Despre toate astea, eu zic să mai vorbim, de acord? Mai treci pe aici...

- O spui de parcă ar fi să ne întâlnim la colțul străzii, nu în fortăreața ta... Ha-ha!

- Las', că știi să te infiltrezi. Tocmai am constatat... Acum, va trebui să plec. Trebuie să mă văd cu ministrul apărării. Veștile de pe front nu prea sunt bune. Salutare!

- Să fii sănătos! Da, doresc să mai discutăm.

***

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

**FRÂNTURI DIN CORESPONDENȚA PROTOPOPULUI
PETRU CHIRILESCU (1814-1898) CU PR.**

CONSTANTIN POPOVICI (1823-1901) DE LA COMLĂUȘ

Ioan-Veniamin GEOLDEȘ

Parohia ortodoxă română de la Comlăuș se poate lăuda cu un bogat fond arhivistic de peste 60 de dosare sau unități arhivistice, extrem de importante pentru cercetarea istorică, laică sau ecleziastică. Dosarele grupate în Fondul *Ordine, circulare, pastorale, corespondență cu privire la probleme de cult, numiri și transferuri de preoți*, cuprind și informații inedite despre corespondența purtată de pr. Constantin Popovici (1823-1901), cel mai distins cleric cărturar care a slujit la parohia ortodoxă de la Comlăuș. Preot cu o activitate de aproape jumătate de veac, cu funcții importante la nivelul parohiei, protopopiatului și chiar la nivelul Consistoriului arădean, asesor consistorial, inspector școlar, membru în comitetul central al organismului politic „Reuniunea politico-națională a tuturor românilor din comitatul Aradului”, membru în delegația memorandiștilor, având și o frumoasă activitate publicistică, iată doar câteva coordonate fundamentale ale vieții și activității pr. Constantin Popovici (a se vedea prof. dr. Ioan-Veniamin Geoldeș, *Constantin Popovici (1823-1901)*, în vol. *Chipuri de absolvenți ai Institutului și Academiei Teologice din Arad*, Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2022, pp. 61-63).

Corespondența pr. Constantin Popovici, în lumina fondului arhivistic al oficiului parohial ortodox de la Comlăuș, este una foarte bogată și ea vizează o gamă largă de aspecte, de la cele bisericești, culturale, până la cele școlare și chiar politice. Un loc aparte este deținut de corespondența purtată cu pr. Petru Chirilescu (1814-1898), protopopul de la Chișineu (1863-1893). Aceste scrisori acoperă perioada 1871-1884, perioada în care parohia Comlăuș era sub jurisdicția protopopiatului Chișineului.

Din toamna anului 1883 are loc o modificare a componenței protopopiatelor și parohia Comlăuș va trece la protopopiatul Șiria. Corespondența Constantin Popovici-Petru Chirilescu aferentă anilor 1871-1884 este cu atât mai importantă cu cât în Fondul *Protopopiatului Ortodox Român Chișineu Criș* de la Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale nu se regăsesc documente din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ci doar din perioada 1912-1945.

Vom reproduce în continuare conținutul a două scrisori trimise de la Chitighaz de pr. Petru Chirilescu parohului de la Comlăuș. Prima, din luna martie 1871 în care protopopul i-a solicitat pr. Popovici să-l însoțească, în calitatea lui de asesor consistorial, la efectuarea unei investigații în parohia ortodoxă din Gyula, știindu-l „mai aptu” între preoții din protopopiat. A doua scrisoare, datată la 1 ianuarie 1884, era scrisoarea de „retras bun”, o scrisoare emoționantă, în care tonul devine unul familiar, protopopul Chirilescu regretând pierderea unui asemenea colaborator, o dată cu trecerea parohiei Comlăuș la protopopiatul Șiria. (Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Comlăuș,

Fondul *Ordine, circulare, pastorale, corespondență cu privire la probleme de cult*, dosarul nr. 1/1871-1875, f. 11-1871; dosarul nr. 3/1881-1885, f. 1-1884).

1. Reverendissime Domnule Frate!

Din însărcinarea Venerat Consistoriului Eparhialu, pe joi după Paști [Paști] trebuind a me duce la investigarea preotului Dimitrie Nica din Giula germană, sum îndrumatu totu deodată a lua lângă mine un membru, respectiv asesoru, dintre cei ce se află în Comitetul Protopresbiteralu.

În urmarea aceasta, am a te provoca pe Frația ta, ca pe celu ce te-am aflatu mai aptu pentru această treabă, ca venind pe miercuri la ședința Scaunului protopopescu la Chitighazu, să fii preveduitu de a putea veni a doua di [zi] cu mine și la Giula germană unde cugetu că nu vom avé mai mult lucru decâtu până Joi sera, lăsându-mă întru acest meritu, cu totul în nădejdea că vom fi laolaltă.

Chitighaz, 25 martie 1871

Petru Chirilescu, protopresbiter

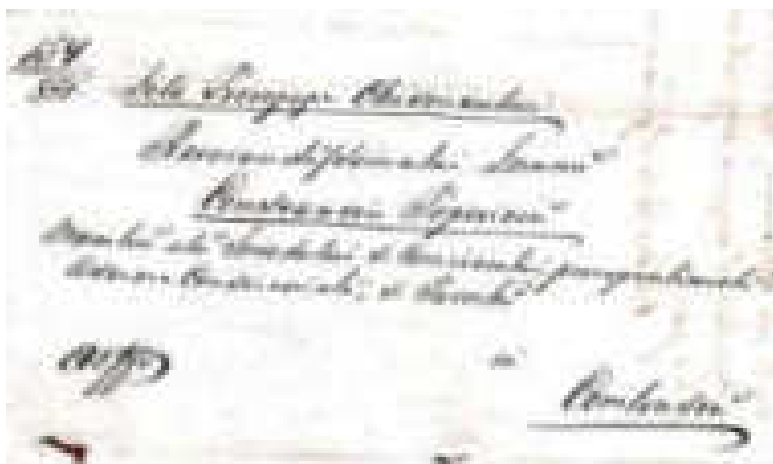
2. Reverende părinte și frate Constantine!

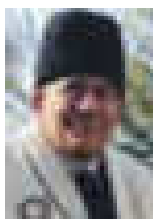
Cu intrarea întru acestu anu nou, intramu totu deodatu și în cadrul arondării de nou a protopopiatelor, unde corelațiunile ce li-amu avutu până aci între noi încéta și unii de alții trebuie să ne despărțimu. Momentul despărțirii e pentru mine durerosu, căci me despartu de aceia pe carii ca pe fii și frații mei întru adevăru i-am iubit. În câtu am meritatu eu plăcerea și dragostea frațiilor vostre, lasu ca să judecați voi. Fiind însă convinsu că nu am pututu fi plăcutu tuturor, cu ocaziunea despărțirii de față, pe aceia cărora li-amu făcutu cândva ceva neplăcere, îi rogu ca să ne ierte, iar peste totu, cu acésta luându-mi remasu bun și poftiindu-va tuturor dar și binecuvântare de la D[umne]dieu, precum și deplina îndestulare în protopopiatulu unde vă mutați, vă rogu ca și de aci înainte să ne țineți întru buna aducere aminte. Vă mai d[z]icu odată remasu bun, D[umne]dieu să fie cu noi cu toți.

Chitighazu, la 1 Ianuarie 1884.

De bine voitoru frate în Christosu

Petru Chirilescu, protopop

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

CRUCEA DIN LIVADĂ

Ioan Alexandru ARDELEAN

Poate cineva se va întreba de ce cruce și de ce livadă. Răspunsul nu este complicat, pot spune că este destul de simplu! Cruce pentru că mă trag dintr-un lung șir de creștini ortodocși, trăitori în vatra măceană, care nu s-au abătut niciodată de la drumul trasat lor de către Tatăl din Cer, credința cea dreaptă. Crucea este simbolul cel mai important al creștinismului, semnul Fiului Omului, după cum zice evanghelistul.

Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă. (Matei 24, 30)

Livadă, pentru că „semnul Fiului Omului” își întinde brațele ocrotitoare, ca o binecuvântare divină, o îmbrățișare divină, peste pomii fructiferi din livada de la marginea satului dar și peste întreaga omenire.

Totuși dacă cineva ar căuta adânc în sufletul meu ar găsi acolo multe sentimente și gânduri care m-au îndemnat să înfăptuiesc acest proiect de suflet.

Fără nici un dubiu iubirea față de Dumnezeu a fost decisivă în sufletul meu, a făcut posibilă apariția Gândului. Respectul față de înaintașii mei, strămoșii mei a fost o cărămidă importantă la realizarea Gândului. Alt sentiment important a fost dragostea pentru natură, pentru Creație, pentru tot ce Dumnezeu a pus la îndemâna omului.

Pătrunzând mai adânc în sufletul meu sunt convins că s-ar găsi și cuvinte precum destin, predestinare, hotărâre..., poate chiar încăpățănare... și poate multe altele.

„Secretele” spuse până aici, categoric, au contribuit la realizarea proiectului meu, cu numele simplu și puternic, „Crucea din livadă”, totuși fără ajutorul din plin a lui Dumnezeu, n-ar fi existat nimic.

Mulțumesc Doamne, că mi-ai dat Gândul, Ajutorul și Împlinirea!

„Crucea din livadă” este ridicată pentru Dumnezeu și Fiul Său, Domnul Nostru Iisus Hristos, drept mulțumire și închinăciune pentru tot ce am primit eu și înaintașii mei de-a lungul multor generații în crugul vremii.

Aș vrea să amintesc aici și pe bunicul meu, Ardelean Ioan, care a fost un țăran măcean, truditor al pământului său și lucrător al pământului Bisericii Ortodoxe din Macea, unde asista la Sfânta Liturghie stând în scaunul inscripționat cu numele lui, avea scaunul lui. Pe atunci scaunele în biserică se cumpărau prin licitație și aveau înscrise pe ele numele celor care le licitaseră.

Gândul la el mi-a fost în suflet la ridicarea simbolului creștin, acolo unde se află „Crucea din livadă”, se află o parte din pământul lui, aproximativ 0,5 ha, acolo avea o vie și pomi fructiferi. Sunt convins că bătrânul măcean, care se odihnește nu departe de locul simbolului, aprobă bucuros acțiunile mele.

Lemnul ales pentru realizarea simbolului a fost lemnul de stejar, deoarece stejarul este un copac răspândit în zona de șes și colinară din România și se pare că

numele lui are origini tracice precum poporul român. Lemnul de stejar este un lemn prețios de calitate superioară, folosit pentru mobilă de lux. Pe traversele din lemn de stejar, un lemn tare, au circulat trenurile mai bine de două sute de ani. Mai simplu spus stejarul reprezintă forță și rezistență, viața lui poate atinge câteva sute de ani.

După ce Dumnezeu mi-a dat Gândul și Ajutorul, mă rugam să ajung și la Împlinire, aveam nevoie de cineva care să realizeze fizic Gândul și l-am găsit nu departe de Macea, în Șofronea, pe sculptorul bisericesc Gheorghe Doru Fofiu. Bucățile de lemn în mâinile lui, binecuvântate de Dumnezeu, se transformă în adevărate opere de artă.

În multe biserici din România și pot zice, fără să greșesc, din toată lumea, se găsesc sculpturi și mobilier realizate de el. Pot aminti aici porți, uși, scaune împărătești, iconostase, rame de tot felul acoperite sau nu cu foiță de aur, troițe, scaune simple bisericești... Am observat că de sub dalta lui ies și sculpturi să zic așa „civile”, precum mese de șah, foisoare și mobilier sculptat de tot felul.

Mulțumesc maestre Gheorghe Doru Fofiu! Dumnezeu să te binecuvânteze, să poți pe mai departe să modelezi lemnul spre folosul oamenilor!

Postamentul pe care este așezată crucea, alea spre cruce și două bănci pentru reculegere au fost realizate de către doi prieteni ai mei, verișori primari între ei, Covăsan Gheorghe și Covăsan Simion, le mulțumesc și lor pentru ajutorul dat. Dumnezeu să-i binecuvânteze!

Pământul din jur cade în sarcina mea să-l îngrijesc și să-l cultiv cu flori și arbuști de toate felurile.

Acum după ce „Crucea din livadă” a ajuns la locul ei, de câte ori trec pe acolo, pașii mei se opresc lângă ea și o privesc cu dragoste și bucurie, simt o vibrație energetică binefăcătoare în zona respectivă, care pătrunde în sufletul meu și-mi dă putere să merg mai departe pe drumul vieții hărăzit mie de către Tatăl Ceresc. Doamne ajută!

Anul 1904 îl găsește tot în Macea, la doar 16 ani primește o carte de la nașul său preotul Giorgiu Bragea, preot al Bisericii Ortodoxe Macea și tot lucrând pământul bisericii, era tânăr, avea.

Ardelean Ioan, bunicul meu, a fost un om blând, harnic și ajutător pentru cei din jurul său, a fost iubitor de Dumnezeu și de Biserică Ortodoxă.

A primit de la tatăl său, Ardelean Iacob, un hectar de pământ, care nu i-a fost suficient pentru a-și întemeia o familie.

Pătru-Marius BRAŞAI

Pruncu' lu' Pătru lu'
Bubi , gi la Coşioba

PADUREA

- poizâie scrisă-n grai -

Doresc io mult, pân codru-a treşe,
Să şăd la umbra lui şei geasă,
Să mă gisfăt cu apa răşe,
Şe gin a lui izvoară ieşă.

Să fiu giparce gi-ominire,
Gi tăt şe îi civilizată,
Să văd în jiu numa' padure
Şi să ma sânt minunat.

Cu enărjie pozâtăvă ,
Să ma încărc, pântru-a razbace ,
În viaţa şei cotădiană ,
Gi care cu tăfi avem parce .

On lucru, să ne fie clar
Şi să 'nţalejem odată,
Că padurea îi on dar
Şi iè-i gi la Domnu' dată.

Nu-i numa' adapost gi fiară
Şi nişi, doar sursă gi 'ncalzâre,
Iè îi o sfântă comoară,
Pântru 'ntreaga ominire.

Iè mai îi plomânu' Terrei
Şi pavăza oaminilor,
Mai îi tarâmu' plaşerii ,
Gin vremea nevoilor .

Gi aşeia frace drag ,
În fieşe primavară ,
Ce rog plantează on copac
Şi viaţa Ț-o fi mai uşoară.

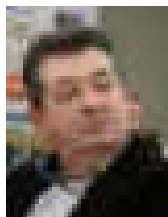
Sî, ca şi moşi noşi gimult
Să ocrocim cu drag padurea,
Şi dacă pucem mai mult,
Iè să ne fie ciar' iubirea.

Aşă 'om avè gi caşcigat,
Cu tăfi, gi la mic, la mare,
Pamântu' nost o fi salvat
Gin groaznica-i perzare.

DEBUT

GUTENBERG

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

POVESTE DIN PARCUL BĂTRÂNILOR - TOV. CIOCÂRLOIU

Gheorghe HODREA

Dom'le! Ce urmează să vă zic nu e o chestie trântită hodorog-tronc în fața unei sume de curiozități prietenești sau nu, ci e o chestiune care de multă vreme mă macină, semn că e chiar de importanță majoră, că altfel nu se există ca eu, om cu coloană, să mă las antrenat în conversații cu mine însumi, însămi, că nici nu mai știu cum se zice, sau se scrie corect, atât de tulburat mă aflu în ape limpezi, de altfel. Așadar, despre ce e vorba? Păi, uite, dom'le, despre ce e!

Eu nu zic cum că nu mă încercă frica de liniște, că de, sunt om de vârsta 2 per 3 și de la o vreme, în jurul celor de condiția mea, se creează, la început pe o arie neglijabilă, o stare de liniște apăsător de apăsătoare, doar că ușurel, pe nebăgate în seamă, aria neglijabilă se bagă în seamă dându-și însemnătate de element esențial în contextul problemei cu care mă confrunt, ajungând, dom'le, în cele din urmă, să influențeze extrem de negativ rezultatul final, afișat cu o inimaginabilă lipsă de bun simț. Care e rezultatul final? Dom'le, din păcate, asta e – o liniște imensă, netulburată nici măcar de țârâitul aparatului de telefon ros de țâșpe zeci de ani bătuți pe muchie de tot atâtea convorbiri, asemeni unei coase amorțită în amnezia rostului ei primordial.

Dacă starea de fapt s-ar rezuma doar la atât, mai că te-ai mulțumi cu ea, că, deh, vorba înțeleptului devorat de optimism până în măduva oaselor: - *“Dom'le! Mai rău să nu fie!”*. Când, însă, după scurt timp, liniștea instalată începe a fi tulburată de propria-ți voce, auzită limpede undeva, între cele două urechi aflate în posesie, lucrurile iau o altă întorsătură, încolăcit de încălțită printre dialoguri și spaime greu de stăpânit. Și atunci, ce-ți rămâne de făcut? Păi, ce să-ți rămână? Alegi! Ori vorbești cu propria-ți voce făcându-se auzită între urechi, ori te faci că nu ai știre de ea, prin nebăgare în seamă amestecată asiduu cu indiferență, nepăsare, pasivism, chiar apatie, indolență și eventual delăsare.

- *“Bine-bine, cred că veți zice, întrebându-mă, da' matale ce variantă ai ales?”*. - *“Dom'le! Niciuna din cele două!”*, aș răspunde eu, după care v-aș destăinui cea de-a treia variantă de rezolvare a situației create – consult medical de specialitate! Așadar, dom'le, m-am deplasat de urgență până la cabinetul medicului de familie, domnul doctor Mănușă, un specialist încununat și el cu sumedenie de ani ce-l țintuiesc fără drept de apel în aceeași categorie de vârstă – 2 per 3. Consultul a fost unul scurt dar cuprinzător:

Doctorul Mănușă: Ce auzi?; **Eu:** Propria-mi voce!; **Doctorul Mănușă:** De când?; **Eu:** De o săptămână!; **Doctorul Mănușă:** Ziua, noaptea...?; **Eu:** Tot timpul!; **Doctorul Mănușă:** Ce discutați?; **Eu:** Vrute și nevrute!; **Doctorul Mănușă:** Nevrute? De exemplu?; **Eu:** Despre vecina de la doi...; **Doctorul Mănușă:** E tânără?; **Eu:** Nu prea!; **Doctorul Mănușă:** Să trecem mai departe! Vezi în culori? **Eu:** Da!; **Doctorul Mănușă:** Care?; **Eu:** Alb, negru, gri, galben, verde... și la nervi văd roșiatic!; **Doctorul Mănușă:** Dormi după masa?; **Eu:** Da!; **Doctorul Mănușă:** Mânânci seara

târziu?; **Eu:** Da! Slănină cu ceapă!; **Doctorul Mănușă:** Visezi?; **Eu:** Da, că vorbesc cu propria-mi voce!; **Doctorul Mănușă:** Ce anume?; **Eu:** Vrute și nevrute!; **Doctorul Mănușă:** Vrute? De exemplu?; **Eu:** Despre vecina de la doi...; **Doctorul Mănușă:** Da! Îți recomand următoarele: - circulă cu liftul, evitând etajul doi; - poartă ochelari de soare, preferabil cât mai negri; - mănâncă slănina cu muștar, ceapa dă ameteți; - nu mai dormi după masa, dormi în pat ca oamenii; - fă plimbări și socializări prin **Parcul Bătrânilor**, exclus prin **Parcul Copiilor**, că-i gălăgie mare!

Și uite așa, dom'le, ajunsei să fac plimbări zilnice și socializări prin **Parcul Bătrânilor**, spațiu în care toată lumea mai că se știe cu toată lumea. Primul cu care am socializat a fost Ciocârloiu, un domn înscris cu succes în categoria de vârstă 3 per 4, un tip calm, așezat, elegant, cu ochelari purtători de sticle verzi, groase, asemeni fundului de la renumita sticlă de bere inscripționată Zărând, dom'le, posesor al unei proteze duble prin care se strecoară spre înafara gurii cuvinte presărate ritmic cu fluierături scurte și ascuțite, de la care, cred că, i se trage frumoasa poreclă. Dom'le, ce am discutat cu domnul Ciocârloiu? Eventual ce mi-a fost dat să ascult, că de zis... n-am prea apucat.

Așadar, iată-mă în Parcul Bătrânilor. Dom'le! Deși trage să plouă, zona e destul de animată. În jurul meselor din beton, parte din ele rupte la colțuri, stau pe scaune combatanți concentrați la jocul de șah. De-o parte și de alta, chibiții, adică asistenții, constant mai deștepți și mai perspicace decât cei prinși în *“luptă”*, comentează fără întrerupere dând sfaturi clare și precise, prinse în strategii numai de ei știute. Dom'le! La un moment dat, deoarece distanța între mese e prea mică, sfaturile chibiților de la mese diferite se întretaie. Dacă se înmulțesc îndemnurile gospodărești privind accelerarea vitezei de trecere în circuit, cu pauze scurte de *“țuc-o și dă-o mai departe!”*, sau *“citește-o și dă-o din mână-n mână!”*, lichidul penetrant aflat în sticla mascată cu dibăcie în pungă de hârtie provoacă o hărmălaie de nedescris. Dom'le! Nici măcar strigătele jucătorilor de rummy (remi) gen: *“lăsați-o, mă, mai încet!”*, sau *“ce-aveți, mă, turcilor?”*, ori *“chemați mascații!”*, sau fluierăturile cartofurilor, de la celelalte mese, nu reușesc să potolească înverșunarea și sfada aflată în desfășurare. Și totuși, dom'le, un singur cuvânt paralizează asistența preț de câteva secunde de frizer—*“Mat!”*, ca apoi hărmălaia să fie reluată. Eh, în acele câteva secunde de frizer, pe banca de unde mă holbam la spectacol, s-a așezat lângă mine domnul pe care-l pomenii mai sus, prezentându-se scurt: - *“Eu sunt tov. Pajură! Mi se mai spune șiiii Ciocârloiu, între timp!”*, după care a continuat: - *“Tovule! Nu v-am mai văzut, între timp, prin zonă! Vă place șiiiiahul? Că mie, nu! Prefer fotbalul, la televizor, alături cu o caisată! Vă place caisata? Că mie de alaltăieri nu-mi mai place! De ce? Cum de ce? Pentru că, între timp, era s-o mierlesc, cât sunt eu de Ciocârloiu!”*.

Dom'le! Și eu sunt cam guraliv, dar domnul, pardon, tov. Ciocârloiu mi-a dat clasă. Fiți atenți ce mi-a povestit printre fluierături scăpate din proteză! Menționez că, între timp, ptiu!, că mă luai după tov. Ciocârloiu cu *“între timpul”*, am fost nevoiți să ne așezăm pe o altă bancă, mai îndepărtată, deoarece reîncepuse hărmălaia în zonă.

“Tovule! Caisata era egal viața mea! Uite-așiiia, stam în fotoliu, mă uitam, între timp, la meci șiiii beam caisată. Dar nuuu, nu o beam propriu zis, ci, între timp, o savuram cu cea mai mare atenție, în fiecare zi, până ieri, când era să fie!

Mă duseseam, între timp, alaltăieri, așiiia mai pe seară, pe răcoare, la fii-miu, să culeg caise pentru caisată, că are un cais mare și înalt, în fundul lungii lui grădini. Am

luat dintr-o magazie o scară mare, din aluminiu, m-am deplasat, între timp, la cais, am deschis scara în V, am așiiizat-o temeinic, cu vârful în sus, desigur, șiii am culisat al treilea element al scării, de fapt o scară simplă, înspre cât mai în sus, cam înspre 8 metri. Am urcat sprinten, între timp, spre vârful scării, că pe cât de grăsuț mă vezi că sunt, tovule, pe-atât de inimos sunt la cele 79 de veri trăite, între timp, mi-am așiiizat piciorul stâng pe penultimul zap și l-am sprijinit în ultimul zap, am apucat cu mâna stângă o creangă pentru sprijin, mi-am ridicat, întins șiii apoi sprijinit piciorul drept pe o altă creangă, după care, între timp, am început să culeg caise cu mâna dreaptă. Se părea că toate merg bine, însă, năpasta s-a abătut, între timp, în zonă, fiind nevoit, cam după vreo zece minute, să strig din toate puterile: -“Ajutooor!”

Tovule! Am strigat până gata-gata să răgușiiiesc. Degeaba! Nici fii-miu, nici noră-mea nu aveau cum să mă audă, erau în casă, distanța dintre noi era mare, iar puhoiul de decibeli ieșiiiți din difuzorii televizorului lor, între timp, acopereau șiii ultimile frânturi de eventuale S.O.S.-uri ajunse timid în curtea casei. Noroc cu vecinul din fundul grădinii, care s-a ivit cu o lanternă aprinsă, că între timp se învăluia mai mult noaptea cu ziua decât invers, șiii după ce m-a alduit strașiiinic zicându-mi: -“Care eșiiiti mă, la furat căisâne, „tuț”...”, m-a recunoscut după vocea-mi dintre frunze șiii m-a întrebat: -“Ce-ați pățit tov. Ciocârloiu?”

Tov-ule! La răspunsul meu firav: -“M-a prins un cârcel de piciorul drept!”, bietul om m-a îndemnat zicându-mi: -“Zmulge-l cu degetele, tov. Ciocârloiu, nu-l lăsa să te muște!”. -“Ce să-l smulg, omule, că mi-a înțepenit piciorul!”, i-am zis cu ultimile puteri, adăugând, între timp: -“Du-te după fii-miu, să sune la SMURD!”. La care vecinul, dumirit, a zis: -“Ahaaa! Te-a prins zgârciul tov. Ciocârloiu! Am înțeles!”, șiii dus a fost, eu șiii cârcelul rămânând, între timp, înțepenit în vârful scării. Între timp, a apărut fii-miu cu nora, au sunat la SMURD, purtând următoarea conversație:

Fii-miu: SMURD-UL?; **Centralista:** Da!; **Fii-miu:** Avem o urgență! Pe tătucul l-a prins cârcelul în vârful unei scări!; **Centralista:** Sună, dom“le, la Pompieri, că de ei ține, nu de noi!

Tovule! Ce să suni la Pompieri, să intre cu mașiiinoaiile în grădină, peste toate cele cultivate? Exclus, am zis eu, șiii mi-am văzut, între timp, de cârcelul meu, în vârful scării. Acu, în loc să se simplifice treaba, între timp s-a complicat. Zic asta pentru că începuseră să mi se umfle venele de la gât, să-mi țiuie urechile șiii să mă doară capul, deoarece purtam agățată de gât cu o curea prevăzută cu un cârlig, găleata cu caisele culese, între timp. Între timp, fii-miu cu nora se deplasaseră, pentru consultări, în curtea casei, cu mine rămânând, între timp, vecinul, căruia când i-am adresat întrebarea: -“Vecine! Ai cumva acasă o pătură?”, mi-a răspuns răspicat: -“Tov. Ciocârloiu! Ești cam peste 100, n-am cum te prinde în pătură!”. -“Lasă, vecine prinsul, că n-am să sar, adă o pătură subțire, pune-o în vârful unei rude cât mai lungi șiii fixează-mi-o pe umeri, că-s doar în pantaloni scurți și m-au ros țanțarii milimetru cu milimetru!”. Tovule! Până să vină vecinul cu pătura subțire, între timp, mi s-a dus cârcelul și ușiiurel am coborât din vârful scării luând contact cu solul. Eh, uite așa m-am lecuit de caisată, deși, parcă așa ar merge una mică pe gât, ca unsă!

Astea fiind zise, tov. Cocârloiu s-a ridicat de pe bancă, m-a salutat scurt și s-a făcut nevăzut, pe după Primăria din Arad. Ce bine că l-am cunoscut, nu de altă dar mă bătea gândul să-l ajut pe un cunoscut la cules caise, ceea ce sigur, după cele auzite de la tov. Ciocârloiu, nu va mai avea loc.

EVENIMENT
PRIMIM SPRE PUBLICARE
DIN REFLECȚIILE UNUI CITITOR

Viorica POP

Surpriză... Onoare... Bucurie... sunt sentimentele care au năvălit în mintea și în sufletul meu, când mi-au parvenit aceste două volume, prin generozitatea doamnei Iuliana Pinteș și prin bunăvoința doamnei Florica R. Căndea.

Vă mulțumesc, distinselor DOAMNE, slujitoare credincioase ale condeii și ale cuvântului scris!

Aș spune că această carte s-ar putea înscrie în galeria „Exceptionalii – Povestea succesului”, dovedind încă o dată că Aradul rămâne un leagăn de cultură care supraviețuiește și datorită atâtor oameni minunați de înaltă valoare morală și culturală, cunoscuți și nouă, cititorilor de rând, grație autoarei.

La prima vedere frapează titlul „IN/OUT cu mine și în afara mea OUT/IN” aparținând doamnei FLORICA R. CÂNDEA; invitație și provocare de a-i parcurge paginile din care am descoperit portretul unui intelectual desăvârșit având calitățile de profesor de „Limba noastră cea română” îngemănate cu virtuți scriitoricești izvorâte dintr-un suflet atât de bogat și de sensibil.

M-a impresionat vasta carieră jurnalistică și zecile de cărți și articole publicate, eseuri, prezența activă la toate evenimentele culturale din zona Aradului și depășind hotarele, apreciată și premiată peste tot.

Am simțit nevoia să-mi exprim și eu modesta părere asupra celor citite în semn de apreciere și admirație în fața unei asemenea personalități polyvalente, încât te întrebi, când și cum e posibilă atâta muncă, atâta dedicație pe tărâmul îmbinării meșteșugite a cuvintelor?

Aș încerca un răspuns evident: DARUL și HARUL venite de la Dumnezeu, revărsate din plin asupra doamnei Florica R. Căndea dându-i puterea de a immortaliza destine literare care vor rămâne pentru posteritate.

Rar mi-a fost dat să văd atâta trudă reflectată în volume întregi!

Îndrăznesc a spune că tot ce e scris dobândește valoare testamentară, adevărată moștenire literară care va rămâne peste timp, învingându-l.

Nu tuturor ne e dat să ne vedem sufletul și să ni-l lăsăm văzut. Doar oamenii aleși și binecuvântați de a scrie în „dulcea limbă românească”, de a-și lăsa văzut sufletul bogat și sensibil, dar nu numai atât. Le înlesnesc și altora posibilitatea de a se exprima, de a-și expune ideile și gândurile – adevărate medalioane literare.

Versurile „când eram mamă,,,” emană atâta emoție, atâta trăire, sensibilitate și dragoste și sunt motiv de reflecție privind rolul femeii pe pământ, născută pentru a iubi, pentru a da viață, pentru a ocroti, pentru a mângâia, dar și pentru a pedepsi; pentru a naște idei, pentru a le șlefui și a le așterne pe hârtie.

Mi se par potrivite și în acest context cuvintele lui C. Hogaș:

„La urma urmei, tot e mai bine să scrii despre ale tale, căci în loc de o dată îți

trăiești viața de două ori; și tot e mai bine să ți-o trăiești de două ori decât o dată. Căci viața asta, oricât ar fi ea de amărâtă și de zbuciumată, tot se cheamă că te-ai încălzit la lumina soarelui, te-ai răcorit în suflarea vântului, te-ai îmbătat de șoaptele pâraielor și ai visat sub umbra pădurilor...”

Spirit erudit, împătimită în ale scrisului, adevărat maestru în arta comunicării, a evocării și a mânăuirii dialogului în interviuri excepționale, doamna Florica R. Cândea a prezentat destine literare spre a le cunoaște și noi, spre a ne îmbogăți cultural și nu numai, adevărate modele de aleasă simțire românească.

Câte teme abordate! Ce tabel cronologic impresionant! Un adevărat izvor nesecat de idei, de cuvinte rânduite la locul lor.

Să fii redactor șef la o revistă presupune o solicitare continuă, o preocupare constantă. Am citit paginile câtorva numere ale revistei „Gutenberg” prin intermediul doamnei prof. Iuliana Pinte, căreia îi mulțumesc și cu această ocazie pentru caracterul ei ales, pentru colegialitatea de breaslă și de a cărei prietenie mă bucur. De fiecare dată am apreciat conținutul revistei, structura, îndeosebi calitatea materialelor publicate.

Privitor la „dialogurile neconvenționale”, nu se poate să nu fii cucerit de Baci Ghiuri a lu' Hamfău cu stilul său colorat izvorât din seva pământului măcean, de mândria pe care o simțeau oamenii acelor locuri pentru traiectoria profesională a autoarei, devenită depozitar al graiului specific zonei. De acolo s-a adăpat și a găsit energia de a merge mai departe, fără a-și uita rădăcinile și izul de Macea.

Lucrând cu atenție dialogurile și cu multă emoție, se constată că toți cei intervievați au în suflet dragostea față de limba română valorificată în vers, proză, articole de presă. Peste tot se întrevăd speranța, iubirea, credința într-un ideal, dragostea față de tradițiile, obiceiurile românești creionate în dialoguri. Se observă intensitatea trăirilor sufletești, profunzimea ideilor care răzbat din cuvintele acestor oameni minunați. Ecoul acestor destine au ajuns și pe meleagurile de pe Valea Someșului, unde datorită tehnologiei moderne l-am descoperit și pe domnul Valeriu Ilica – autorul romanului „Culdușii” pe care citindu-l n-ai vrea să se mai termine.

Până avem asemenea oameni ca dumneavoastră și ca distinșii interlocutori, intelectuali de marcă, nu suntem pierduți. S-au derulat povești de viață – care dovedesc încă o dată bogăția sufletească a românului adevărat, o gală de literați născuți în acel „colț de rai” din „Grădina Maicii Domnului”.

Ați demonstrat că tot ce-i românesc nu piere și nici nu va pieri. Avem un trecut, avem un prezent, trebuie să avem și un viitor!

Mi-aș permite să vă îndemn, doamna Florica R. Cândea să țineți cât mai sus flacăra culturii care a luminat și va lumina lumea, în care deocamdată trăim.

Vă mulțumesc pentru această onoare de a scrie câteva gânduri și vă închei cu salutul preferat al genialului nostru poet Mihai Eminescu:

„- Trăiască, Nația!

- Sus cu dânsa!”

FIECARE CARTE ARE CITITORII SĂI

Ioan POP, Viorica POP

Rugăm să ne fie îngăduit a ne exprima câteva impresii după lectura excepționalului roman **CULDUȘII** – de Valeriu Ilica.

În sfârșit, o lectură care te cucerește încă de la primele pagini! A fost o adevărată încântare incursiunea în trecutul nu prea îndepărtat, înlesnită de autorul cărții mai sus amintite. O asemenea carte, oglindă fidelă a unei lumi nu demult apuse, nu se poate lăsa din mână. Narațiunea captivantă, personajele pline de viață și culoare, locurile și obiceiurile, conflictele, dar și prietenii dintre oamenii acelei lumi se derulează prin fața ochilor și a sufletului celui ce citește cartea, asemenea unui film în care imaginile și întâmplările se succed cu repeziciunea unei ape învolburate, dar și line uneori, după cum aveau loc evenimentele la care participau „găzdacii” și „culdușii”.

Numele personajelor, arta portretului, a dialogului, precum și a detaliului sunt surprinzătoare și de o originalitate excepțională. Să nu mai vorbim de replicile pline de savoare, de descrierea unor obiceiuri, tradiții sau preocupări din lumea zugrăvită. (ex: secerișul, transportul grâului la arie, așezarea în stoguri; reacția dușmănoasă și amenințările culdușului Poșârcă; nunta țigănească, cu tot specificul ei – ceartă, bătaie, gălăgie etc). Adam Moșoiu cu Macrina, Frunzina, dascălița Angela, Gabor, Culiță (un personaj martor în al cărui destin se întrevăd elemente autobiografice ale autorului) câștigă simpatia cititorului care trăiește alături de ei bucuriile sau necazurile, admirând demnitatea, puterea de a face față greutăților, forță pe care doar țăranul înfrățit cu glia o are, sufletul lui rămânând curat, nealterat de răutățile celor ce-au vrut să-l distrugă.

Citind și recitind pasaje emoționante, am râs și am plâns, după cum s-au derulat evenimentele sau cuvântările culdușilor și ale activiștilor. Într-un cuvânt, lectura ne-a cucerit, încât am uitat cu totul de treburile cotidiene. Scenele de un dramatism zguduitoare sunt redată cu atâta talent, har și profunzime, încât am retrăit suferințele oamenilor, drama și neputința acestora în fața celor proști, sărăntoci, nemiloși cu minte plată – executanți fără suflet ai ordinelor „organului”.

Și noi suntem descendenți din familii de țărani marcați de vitregiile istoriei și păstrăm crâmpoșe și episoade întipărite în memorie din perioadele întunecate ale „întovărășirii” – „tozului” – și, mai apoi, ale colectivizării forțate când părinții noștri au fost convocați și reconvocați la primărie pentru a semna „de bună voie” cererea de înscriere în colectiv. Erau categorisiți „bandiți de chiaburi” și dușmani ai partidului. Fratele meu mai mare, Octavian, era student în anul al 2-lea la Facultatea de Mecanică din București și a fost exmatriculat din cauză că tatăl meu n-a vrut să se înscrie, deși, până la urmă, a făcut-o. Dar cu ce preț!

Activiștii erau instruiți și acționau după aceleași metode de constrângere. Zeci și zeci de țărani au trăit drama lui Adam Moșoiu, fiind obligați să renunțe la tot ce au agonisit cu trudă, cu sudoare și cu multe sacrificii. Adam Moșoiu (personaj foarte drag nouă) Macrina, Frunzina, Culiță, dar și Poșârcă, Coteț, Ceapă, Vânjosu și Hainu rămân personaje – simbol, reprezentative pentru acele vremuri. Credința în Dumnezeu i-a făcut pe țărani să supraviețuiască greutăților, să rămână adevărate icoane la care să ne închinăm noi, cei de azi.

Ne înclinăm cu respect în fața autorului Valeriu Ilica. Suntem absolut convingși că și-a câștigat un loc binemeritat pe scena literaturii române, alături de Rebreanu, Marin Preda sau Sadoveanu.

Mulțumim din suflet domnului Valeriu Ilica pentru amabilitatea și generozitatea de care a dat dovadă, ajutându-ne să intrăm în posesia **CULDUȘILOR**. Ne-am dori să împărtășim și alte idei într-o întâlnire, într-un viitor apropiat. Să dezbatem scene din roman.

***

LICEUL TEHNOLOGIC „STEFAN HELL” SÂNTANA A DEVENIT ȘCOALĂ ASPIRANTĂ UNESCO (ASPNET)

Belei Elena Camelia

Liceul Tehnologic „Stefan Hell” din Sântana a devenit de curând Școală Aspirantă UNESCO, urmând ca în funcție de activitățile desfășurate anul acesta școlar, să devină Școală Asociată UNESCO, și asta ca urmare a unui proiect depus în toamna acestui an școlar care s-a finalizat cu succes.

Proiectul Rețelei de Școli Asociate a fost lansat în anul 1953 în ideea diseminării idealurilor UNESCO de pace și toleranță, cunoscut în prezent ca Școlile Asociate pentru UNESCO (ASPnet). ASPnet reprezintă o rețea globală ce cuprinde peste 11500 de instituții și unități de învățământ în 182 din cele 193 de țări membre ale UNESCO.

Misiunea membrilor ASPnet este promovarea valorilor și principiilor [Constituii UNESCO](#), iar domeniile de acțiune tematică includ prioritățile globale ale UNESCO: [cetățenia globală](#), [cultura păcii și non-violenței](#), [dezvoltarea durabilă](#), [învățământ intercultural și de promovare a patrimoniului cultural](#).

Membrii ASPnet trebuie să îndeplinească anumite cerințe stabilite de UNESCO: depunerea unui plan de lucru anual, anexat acordului de parteneriat încheiat cu Comisia Națională a României pentru UNESCO; transmiterea unui raport anual către CNR UNESCO; aniversarea a cel puțin două zile ale Organizației Națiunilor Unite, selectate din [calendarul ASPnet](#), implicând întreaga comunitate locală; [afișarea externă a unui semn care să sugereze apartenența la rețeaua ASPnet](#), [pus la dispoziție de CNR UNESCO](#); [informarea comunității locale privind calitatea de membru al rețelei ASPnet](#); [participarea în fiecare an școlar la cel puțin un proiect, concurs sau campanie, la nivel global sau regional, propus de UNESCO sau într-o activitate națională aferentă, propusă de CNR UNESCO](#).

Pornind de la viziunea instituției de învățământ: *O școală de calitate pentru fiecare, respectând valorile europene ale educației!*, Liceul Tehnologic „Stefan Hell” s-a străduit în fiecare an să atingă pe deplin misiunea care îl caracterizează de ceva vreme: *Continuator al tradiției de 270 ani de învățământ sântănean și în același timp deschis spre nou, spre modernizare și cooperare europeană, Liceul Tehnologic „Stefan Hell” Sântana promovează calitatea în educație, interculturalitatea, într-un context ce leagă școala de specificul comunității locale, de cultura și valorile europene. Centru de resurse educaționale, liceul din Sântana este formator de capacități și competențe care să ajute copiii și tinerii în dezvoltarea personală și profesională, în vederea integrării în societatea modernă – aflată în continuă schimbare, care să le faciliteze accesul pe piața*

europeană a muncii, accesul la cultura europeană, urmând exemplul absolventului născut la Sântana, prof. H. C. Mult. dr. Stefan W. Hell, laureat al Premiului Nobel pentru Chimie.

Dorința de a deveni școală aspirantă pentru UNESCO are ca punct de plecare principiile generale ale UNESCO, iar instituția sântăneană, prin activitățile pe care le-a organizat până acum și prin ceea ce își propune, se așază sub cupola principiilor UNESCO. Organizația UNESCO are ca o coordonată principală învățământul, iar prioritățile globale și naționale ale UNESCO, e firesc să se realizeze prin tânăra generație, cea a elevilor, care pot deveni în timp modele ale comunității locale și nu numai.

***

EVENIMENT
9 februarie
ARTOTECA ARAD

Salon „Ars Fotografica” ediția XXII, prin Foto Club Arad, au fost premiate 24 de fotografii din 600 primite, cu participare internațională; (președinte juriu, Virgiliu Jireghie).

(în imagine Mircea Boran)-secvențe de la vernisaj
Foto: Mircea Irimescu

Semnează în această ediție

IOAN ALEXANDRU ARDELEAN
CARINA A.BABA
CAMELIA BELEI
LUCIA BIBART
MIRCEA BORAN
MARIUS BRAŞAI
MĂDĂLINA CAZAN
FLORICA R.CÂNDEA
LIVIA CIUPAV
IOANA CRIŞAN
D.C
DIANA CUJBA
DANA DUGHİ
DANIELA FORCOŞ
IOAN V. GEOLDEŞ
MARIUS GREC
DANIELA GUMANN
MIHAI HANDARIC
GHEORGHE HODREA
ANTON ILICA
VALERIU ILICA
ROXANA ISTUDOR
PAUL KRIZNER
LAURIAN LODOABĂ
IOAN VASILE MARCU
LAZĂR MAGU

ADINA MATEI
AUGUSTIN MUREŞAN
RĂZVAN MUREŞAN
ANIŞOARA LAURA MUSTEŢIU
LIVIU NADIŞ
GHIŢĂ NAZARE
IOANA NISTOR
MIRA ODAGIU
OVIDIU PĂDURARU
IULIA PINTEA
EUGENIA PONTA PETE
LIVIA MIHAELA POPA
VIORICA POP
IOAN POP
ROSA RAMPULLA
SAVA SIFORA
LAURENŢIU SZEMKOVICS
ADELINĂ STOENESCU
LOREDANA TUDORESCU
ALEXANDRA TUDORESCU
IOAN TULEU
HORIA TRUŢĂ
CLAUDIO VECCHIONE
AIDA VOIVODICIAN

Revista Gutenberg precizează:

Vă rugăm să expediați materialele pentru luna iunie 2023 până în data de 20 martie la următoarele adrese de email candea@yaho.com, tel. 0745263205; carina.anqa@gmail.com; tudlore@yahoo.co.uk

Materialele vor fi însoțite de o fotografie a autorului tip buletin, conținut o pagină A4, scris cu font Times New Roman, caracter de 12, text corectat cu diacritice.

Vom publica doar materiale inedite, cu trimitere la o sursă bibliografică (exclus internet sau webografie). Manuscrisele nu se înapoiază. Revista Gutenberg - Universul Cărții găzduiește opinii, creații sau înscrieri ale autorilor, din segmente culturale, cotidiene, mozaic, panoramic etc, dar responsabilitatea conținutului fiecărui text, aparține autorului în exclusivitate.

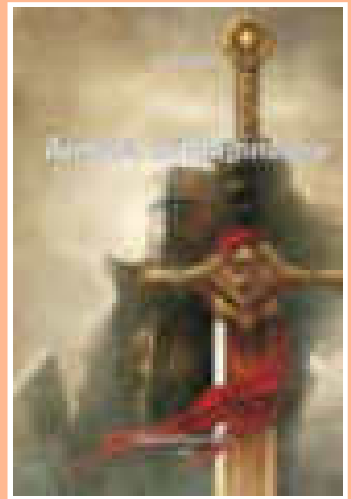
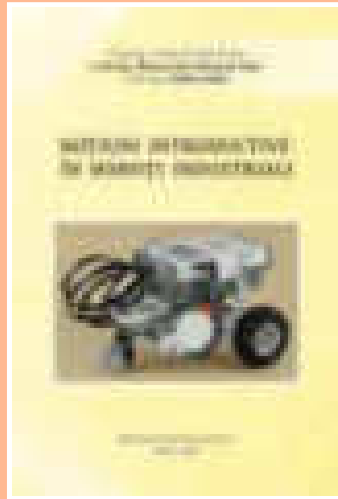
Materialele în excedent vor fi luate în seamă pentru viitoarele ediții cu precizarea expresă de a nu se depăși conținutul unei pagini A4.

Colegiul Editorial - Redacțional

Foaie culturală, recunoscută de C.N.C.S.I.S.
ISSN 2248 - 308X
ISSN-L 2248 -308X

Gala Excelenței 28 ianuarie 2023

ISSN 2248-308X
ISSN-L 2248-308X

GUTENBERG